

ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

2007 – 2013 г.

юли 2005 г

Общински план за развитие на община Велико Търново, 2007-2013 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Въведение	стр. 5
II. Профил на Община Велико Търново – кратка характеристика	стр.6
III. Анализ на икономическото и социалното развитие на община Велико Търново /Анализ на ситуацията/	стр.7
III.1 Оценка на природния потенциал и фактори за развитие /земя, води, полезни изкопаеми и др., географски дадености, геостратегическо положение като потенциал за развитие/	стр.7
III.1.1 Местоположение	стр.7
III.1.2 Природно-климатични дадености и ресурси	стр.7
III.1.3 Растителност, животински свят и горско стопанство:	стр.8
III.1.3.1 Поземлени ресурси	стр.8
III.1.4 Територия, демография, транспорт:	стр.8
IV. Процеси и тенденции в икономиката на общината. Обща характеристика /промишленост, търговия и услуги, селско стопанство, транспорт и туризъм, общински предприятия /	стр.8
IV.1. Обща характеристика на местната икономика	стр.9
IV.1.1.Индустрия	стр.9
IV.1.1.1 Малки и средни предприятия (МСП)	стр.9
IV.1.1.2.Промишленост	стр.10
IV.1.1.2.Бизнес и пазарна инфраструктура	стр.13
IV.1.2. Селско стопанство	стр.15
IV.1.2.1. Растениевъдство	стр.15
IV.1.2.2. Животновъдство	стр.16
IV.1.2.3.Пазар на земеделска земя	стр.17
IV.1.3. Горско стопанство	стр.17
IV.1.4. Търговия, услуги, туризъм	стр.18
IV.1.4.1. Търговия	стр.18
IV.1.4.2.Туристически условия и ресурси	стр.18
V. Развитие на инфраструктурата	стр.22
V.1. Техническа инфраструктура	стр.22
V.1.1.Транспортни мрежи и съоръжения – пътища, улици, пътни възли и съоръжения;	стр.22
V.1.1.1.Пътна мрежа	стр.22
V.1.1.1.1 Републиканска пътна мрежа	стр.22
V.1.1.2. Улична мрежа гр. Велико Търново	стр.23
V.1.1.3.Общинска пътна мрежа	стр.25
V.1.1.4. Мостове и мостови съоръжения	стр.25
V.1.2. В и К мрежи и съоръжения – водоизточници, мрежи и съоръжения, пречиствателни станции и др.;	стр.26
V.1.2.1 Водоснабдяване	стр.26
V.1.2.2 Канализация	стр.26
V.1.3. Енергийни мрежи и системи – електропроводни мрежи и съоръжения, газоснабдителни мрежи и съоръжения, отоплителни мрежи и съоръжения, улично осветление;	стр.27
V.1.4.Съобщителни мрежи – телефонизация, далекосъобщения, радио и	стр.29

телевизия;	
V.1.5.Развитие на зелени системи	стр.29
VI. Урбанистично развитие – състояние и тенденции	стр.30
VI.1. Характеристика на селищната мрежа, опорни центрове	стр.30
VI.2. Населени места, структура, изграденост, развитие	стр.31
V.2.2.Строителство	стр.32
VII. Състояние на околната среда и екологични условия	стр.34
VII. 1.1 Качество на атмосферния въздух	стр.34
VII.1.2 Качество на водите	стр.35
VII.1.3 Управление на отпадъците	стр.35
VII.1.4 Земи и почви	стр.36
VIII. Анализ на тенденциите и процесите в социалната сфера	стр.38
VIII.1.Население	стр.38
VIII.1.1 Брой и динамика	стр.38
VIII.1.1.1.Възрастова структура	стр.39
VIII.1.1.1.1.Раждаемост и смъртност – динамика	стр.39
VIII.1.1.1.2.Естествен прираст	стр.40
VIII.1.2.Полова структура	стр.40
VIII.1.3.Етническа структура	стр.40
VIII.1.4.Социални характеристики и условия на живот	стр.40
VIII.1.4.1 Доходи	стр.40
VIII.1.4.2 Стандарт на живот	стр.40
VIII.1.5. Миграционни процеси	стр.42
VIII.1.6.Безработица	стр.42
VIII.1.6.1.Брой и динамика на безработицата	стр.42
VIII.2.Здравеопазване	стр.44
VIII. 2.1Видове здравни и лечебни заведения	стр.46
VIII. 2.1.1 Лечебни заведения за болнични помощ:	стр.46
VIII.3.Социални дейности	стр.50
VIII.4.Образование	стр.50
VIII.4.1. Структура на учебните заведения в системата на средното образование в Община Велико Търново през учебната 2003/2004 год.:	стр.51
VIII.4.2. Брой ученици, постъпили/записани в учебни заведения през учебната 2003/2004 год.	стр.51
VIII.4.3. Детски градини на територията на Община Велико Търново:	стр.51
VIII.4.4. Висши учебни заведения:	стр.52
VIII.4.5. Колежи:	стр.52
VIII.4.6. Обслужващи звена:	стр.52
VIII.5.Спорт	стр.52
VIII.5.1.Спортна инфраструктура	стр.54
VIII.5.2.Приоритети в развитието на спорта в община Велико Търново:	стр.54
VIII.5.2.1. Детско-юношески спорт	стр.54
VIII.5.2.2. Спортни организации	стр.54
VIII.5.2.3. Масов спорт	стр.55
VIII.5.2.4. Инвалиди	стр.55
VIII.6 Културно – историческо наследство – степен на ползване и социализация	стр.55
VIII.6.1 Сграден фонд	стр.56
VIII.6.2 Техническа инфраструктура	стр.56
VIII.7.1.Държавни културни институти:	стр.57

VIII.7.2.Общински културни институти	стр.57
VIII.7.3.Културни сдружения в т.ч. читалища:	стр.57
VIII.7.4.Сдружения с нестопанска цел:	стр.57
VIII.8. Неправителствени организации	стр.58
IX.Силни и слаби страни, възможности и ограничения пред социално-икономическото развитие на Община Велико Търново /резултати от SWOT-анализ/	стр.58
IX.1.SWOT анализ – икономика и селско стопанств	стр.59
IX.2.SWOT анализ – социална сфера	стр.60
IX.3.SWOT анализ – туризъм	стр.61
IX.4.SWOT анализ – техническа инфраструктура и урбанизация	стр.63
IX.5.SWOT анализ – околна среда	стр.64
X. Общински план за развитие на община велико търново	стр.65
X.1. Визия	стр.66
X.2. Цели и приоритети на общинския план за развитие	стр.66
индикативна таблица	стр.78
XI. Изпълнение на общинския план за развитие на община велико търново	стр.88
XI.1. Информационно осигуряване на процеса на разработване и изпълнение на общински план за развитие на Община Велико Търново	стр.88
XI.2. Институционално изграждане на звената – участници в изпълнението на общински план за развитие	стр.88
XI.3. Наблюдение /мониторинг, оценка и контрол на общинския план за развитие/	стр.89
XI.4. Актуализация на общинския план за развитие	стр.92

I. Въведение

Общинският план за развитие на Община Велико Търново е основен стратегически документ, който определя дългосрочните цели и приоритети на общинската политика за развитие и устройство и съгласува целите и приоритетите на плановите документи от по-високите нива: Националната стратегия за регионално развитие и Плана за развитие на Северния централен район. Тя е документ, който отразява принципите и подходите на европейската политика за регионално развитие, ориентирана към икономическото и социалното сближаване и формира общата рамка за развитие и устройство на общината.

На база анализа на състоянието, процесите и тенденциите, бе изготвена стратегическата част на документа, включваща визия, цели, задачи и мерки за постигане на целите.

Процесът на изготвяне на стратегическата част премина през подготовка, обсъждане и подбор на основните приоритети за развитие на община Велико Търново за периода 2007-2013 год.

Разработването на Общинския план се извърши от 3 работни групи- “Стопански сектор – развитие на бизнеса, промишлеността и селското стопанство”, “Човешки ресурси”, и “Инфраструктурно развитие и опазване на околната среда” определени със заповед на Кмета на Общината № РД 22-1925/16.11.2004 год. В работните групи бяха включени специалисти от общинска администрация, представители на бизнеса, представители на синдикатите, представители на Дирекция “Бюро по труда”, Регионално статистическо бюро – Велико Търново, Дирекция “Социално подпомагане”, неправителствени организации и общински съветници. Обединената работна група, определена със заповед на Кмета на община Велико Търново № РД 22-1740/19.10.2004 год., работи под ръководството на заместник кмета по “Териториално и селищно устройство” на Община Велико Търново.

При изготвянето на общинския план за развитие бяха приложени основни принципи като партньорски подход, прозрачност, съблюдаване изискванията за устойчиво развитие, синергизъм /интегриране на отделните сектори/, реалистичност.

Съгласно изискванията на Закона за регионалното развитие и Методическите указания за разработване на общинските планове за развитие, същият съдържа само основните цели, приоритети, мерки и действия, насочени към реализиране на целите без конкретни проекти с инвестиционен характер.

Общинският план за развитие на Община Велико Търново има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори, мотивиращи нейното разработване. Това по същество е една перманентна дейност на общината и предполага създаването на гъвкава и прагматична организация.

Разработването на Общинския план за развитие на Община Велико Търново се базира:

- на целите, приоритетите и индикаторите, включени в Областната стратегия за развитие на област Велико Търново;
- на анализа и оценката на действащата Стратегия за развитие от 2000-2006 г.
- на анализа и оценката на актуалното развитие в периода след 2000 г.

Общинският план за развитие на Община Велико Търново съдържа:

Анализи на икономическото и социалното състояние на общината;

Синтезиран SWOT анализ на състоянието, проблемите и възможностите за развитие;

Основна визия за развитие на общината, основна стратегическа цел, 5 приоритета, мерки и действия, отнесени към всеки от приоритетите;

Организация и координация на дейностите за реализация на Общинския план;
Схема за устройство.

II. Профил на Община Велико Търново – кратка характеристика

Община Велико Търново се намира в Централна Северна България и е включена в административно-териториалните граници на област Велико Търново. Велико Търново отстои на почти равни разстояния от най-големите градове в страната – София, Варна, Пловдив, Бургас. Община Велико Търново е най-голямата община в областта и е разположена на 885 кв. км. Общината заема южната част на Област Велико Търново като в административно отношение Община Велико Търново граничи със следните общините Павликени, П. Тръмбеш, Лясковец, Г. Оряховица, Златарица, Елена, Гурково, Трявна, Дряново, Севлиево.

Населението на община Велико Търново към 01.01.2004 г. наброява 89 320 души с настояща адресна регистрация, разпределени в 37 населени места - три града и тридесет и четири села и махали.

Административен, културен, образователен и икономически център е град Велико Търново. Общината е с една от най-благоприятните възрастови структури за страната /38 % коефициент на възрастова зависимост/. Общината е с много голям дял на градското население – 81,9 %. Гъстотата е 102,1 души /м².

Икономическият профил на Община Велико Търново се характеризира с развитие на модерна туристическа индустрия, която предлага познавателен, културен, конгресен, селски и екологичен туризъм. Структуроопределящи отрасли са дървообработващата и преработваща промишленост, електрониката, строителството, хранително-вкусовата промишленост, търговията и услугите.

В социален аспект общината има много добре развити мрежи от образователни, здравни и спортни заведения.

Историческите предпоставки и толерантността на местното население са обособили многообразен състав на населението на Община Велико Търново. На територията на общината няма градове или села, в които да са концентрирани съществуващите етнически групи.

Анализът на безработицата според режима на регистрация в Бюро по труда - Велико Търново показва тенденция към намаляване на безработните, като показателно е равнището на безработицата към 31.12.2004г.- 7,49%, която е по-ниска от средната за страната.

Техническата инфраструктура е добре развита по отношение на електроснабдяването, водоснабдяването и съобщенията. Съществува добре изградена междуселищна пътна инфраструктура, като част от пътищата са силно амортизирани и се нуждаят от рехабилитация и ремонти.

Община Велико Търново е със сравнително добри параметри на околна среда. Тя разполага с екологично чисти територии, които предлагат отлични възможности за екологично земеделие и производства. На територията на общината се развива богатата флора и фауна; наличие на интересни природни забележителности, сред които минерални извори и защитени местности.

Градът и общината са богати на културни и фолклорни прояви. Богатото културно-историческо наследство и уникални природни, исторически и архитектурни дадености утвърждават град Велико Търново като забележителен исторически, културен и туристически център. Паметници на културата, събрани в резервати, ансамбли, комплекси, групови обекти и 1515 единични. Според историческия период към който принадлежат, те са праисторически, антични, средновековни и възрожденски, а в съответствие с научно-културната специфика – археологически, исторически, архитектурно-строителни, художествени, етнографски.

Емблематичен за града е уникалният аудио-визуален спектакъл “Царевград Търнов – звук и светлина” – една феерия, допълваща емоционалното възприемане на времето, в което градът по право е нареждан до Рим и Константинопол.

III. Анализ на икономическото и социалното развитие на Община Велико Търново /Анализ на ситуацията/

III.1 Оценка на природния потенциал и фактори за развитие /земя, води, полезни изкопаеми и др., географски дадености, геостратегическо положение като потенциал за развитие/

III.1.1 Местоположение:

Община Велико Търново се намира в Централна Северна България в подножието на Стара планина. Град Велико Търново отстои на почти равни разстояния от най-големите градове в страната – София, Варна, Пловдив, Бургас. Община Велико Търново е най – голямата община в Област Велико Търново.

III.1.2 Природно-климатични дадености и ресурси

Налице са благоприятни почвено-климатични условия. Релефът на Община Велико Търново е разнообразен – равнинно-хълмист и планински. Град Велико Търново е разположен на 208 м средна надморска височина. Хълмовете, върху които е разположен градът имат варовиков състав с прослойка от пясък, глина и сив мергел, натрупани като утайка от кредното море.

Климатът е умерено континентален – горещо лято /средна юлска температура 21,8° С и абсолютен максимум 41,1° С/ и студена зима /средна януарска температура – 0,6° С и абсолютен минимум – 28,1° С/. Средно годишната температура е 11,5° С.

Преобладават западните, северозападните и североизточни ветрове, ориентирани по речните долини. Средната скорост на вятъра е около 1,3 м/сек. Средногодишните валежи са 680 мм, с летен максимум и зимен минимум. Снегозадържането е средногодишно 60 дни.

Община Велико Търново се характеризира с много добри природни дадености и ресурси – значителни площи обработваема земя, разнообразни горски ресурси, нерудни полезни изкопаеми. Тези ресурси предполагат използването им за развитието на общината, насочено към: земеделие, дърводобив и дървообработване, екологично ориентирани дейности и пр.

Най- голямата водна артерия в Общината е река Янтра с притоци река Росица, река Белица, река Дряновска, река Негованка и други. Водосборният басейн на реката е 86 кв.км.

Основен питеен източник е ХВ “Йовковци” снабдяващ с питейна вода 25 населени места. На територията на Общината има 18 микро-язовира, карстови изворни пещери и термални води. Най-значителният извор на минерална вода е в с. Вонеща вода – с дебит 9–10 л/сек. и температура 13°С. На голяма дълбочина край речните тераси има голямо количество подпочвени води, които не са достатъчно добре проучени и използвани. Има няколко различни по дебит карстови извори - Каябунар, Голямо лако, Малко лако и др.

Почвеното разнообразие е голямо, като на север преобладават различните видове черноземи, а на юг – сивите горски почви. Черноземните почви са с високо и ефективно плодородие за отглеждане на житни и фуражни култури, зърнени култури, зеленчуци. По долините на реките са разпространени рендзините – хумусно-карбонатни почви и алувиално-ливадните почви.

III.1.3 Растителност, животински свят и горско стопанство:

В Общината преобладават широколистни гори /88%/ , иглолистните гори са създадени по-изкуствен път и имат относително малък дял.

На територията на Общината има богато разнообразие на животински свят – 350 вида птици и 35 вида животни. В изградените водоеми се развъжда риба.

III.1.3.1 Поземлени ресурси

За защитени местности /поддържан природен резерват Савчов чаир, Каябунар и др./ са обявени територии с характерни и забележителни ландшафти, местообитания на застрашени, редки и уязвими растителни и животински видове.

За природни забележителности /Хотнишки водопад, Къпиновски манастир, Преображенски манастир, Еменски каньон край село Емен, Николински краденец край село Ветринци, Дрянков хълм и др./ са обявени характерни и забележителни обекти на неживата природа, като: скални форми, пещери, находища на редки и защитени видове растения, водопади, специфични ландшафти и други, които са с изключителна стойност поради присъщата им рядкост, представителност, естетичност.

От анализа и оценката на природогеографския и ресурсен потенциал на общината могат да се дадат следните обобщени **изводи**:

Природната среда е разнообразна и добре съхранена. Висок е дялът на обработваемата земя. Общината е със значителни водни ресурси. Голямо е разнообразието на защитени територии с уникални природни дадености. Земеделските земи са раздробени на многобройни маломерни участъци.. Нисък е дялът на поливните площи, амортизирани и разрушени са напоителни системи и съоръжения.

III.1.4 Територия, демография, транспорт:

Територията на Община Велико Търново е 885 365 дка., от които земеделски територии 565 667 дка. или 63.9%, горски територии 240 495 дка. или 27.2%, урбанизирани територии 59 234 дка. или 6.7%, водни площи и течения 10 556 дка. или 1.2%, територии за полезни изкопаеми и депа за отпадъци 1 302 дка. или 0.1 % и транспортни територии 8 811 дка. или 0.9%.

Жителите на Община Велико Търново са 89 320 души, от които 70 960 градско и 18 360 селско население. В град Велико Търново населението наброява 67 000 души. Продължителността на живота е 71.9 години. Образование над средното имат 19.6% от населението. Градското население е 81.9%. Гъстотата е 102.1 души/ кв.км. икономически активното население е 43 964 души. 32.5% от работната сила на Областта е концентрирана в Общината. Възрастови групи : от 0 до 17 г. – 17.6%; от 18 до 64 г.- 69.1% и над 64 г.- 13.2%.

Плътността на пътната мрежа е 47.1 км/ 100 кв.км.; Пътища I клас – 56.28 км.; II клас – 42.2 км.; III клас – 96.50 км.; Обща пътна мрежа - 169.74 км.; Улична мрежа в гр. В.Търново – 92 км.; През Общината преминава транспортен Еврокоридор № 9 и тя е пресечна точка на важни пътни маршрути, свързващи Северна с Южна и Източна със Западна България.

IV. Процеси и тенденции в икономиката на общината. Обща характеристика /промишленост, търговия и услуги, селско стопанство, транспорт и туризъм, общински предприятия /

IV.1. Обща характеристика на местната икономика

След труден период на развитие и адаптация през 90-те години икономиката на общината отбелязва оживление. След 2000 г. се очертават редица положителни тенденции в икономическото развитие. Общината е с потенциал да се превърне в образец за устойчиво и модерно развитие, съобразявайки се с новите предизвикателства и изисквания най-вече на пазара на труда, използвайки научния си ресурс за развитие на “икономика на знанието”. За постигането на тази цел са нужни дългосрочни и целенасочени усилия на цялата териториална общност.

Икономиката на Община Велико Търново се отличава с разнообразна отраслова и относително балансирана териториална структура. Тя се характеризира с преобладаващ дял на търговията и услугите спрямо промишленото и преработващото производство и селското стопанство. Тяхното съотношение в края на 2004 год. е 6:3:1 като дялът на търговията и услугите продължава слабо да се увеличава за сметка на промишлеността и селското стопанство.

Структуроопределящите отрасли на местната икономика са дървообработващата и преработваща промишленост, електрониката, строителството, хранително-вкусовата промишленост, търговията и услугите. В общината преобладава частната и кооперативната собственост, като се забелязва трайна тенденция на увеличаване дела на частния сектор за сметка на държавния и общинските сектори. Това предполага усилия от всички структури за развитие на сектора на малките и средни предприятия, стимулиране на местното предприемачество, укрепване на частния сектор с повишаване информираността, уменията, квалификацията на работещите в този сектор.

Икономиката на територията на община Велико Търново условно може да се определи в три основни дяла – индустрия, селско стопанство, услуги, като за периода 2000-2003 год. относителния дял на всеки от тях на база брутна продукция бележи ръст на увеличение със средно 41,33 %. /селско стопанство – 35%; индустрия – 41%; услуги – 48%./

Притокът на чуждестранни инвестиции в общината е недостатъчен - около 1% от общите за страната. Положителна тенденция е тяхното нарастване близо 2.5 пъти през 2001-2003г., което показва повишаване на привлекателността на региона за чуждите инвестиции, но те са все още недостатъчни за постигане на нужното технологично и инфраструктурно обновление с трайни икономически последици за общината.

IV.1.1. Индустрия

IV.1.1.1 Малки и средни предприятия (МСП)

В резултат на настъпилите съществени промени в собствеността на предприятията - ликвидация или раздробяване през 90-те години, както и създаване на нови фирми, общият брой на активните стопански субекти, които оперират в Община Велико Търново през 2003 г. са 4 123, от тях 99 % са с преобладаващо недържавно управление.

През последните години броят на ново регистрираните фирми е по-нисък и се поддържа едно почти постоянно ниво на активни стопански субекти. Предприемаческата активност в общината е около средната за страната, което се потвърждава от гъстотата на фирмите. Броят на сертифицираните предприятия е по-голям от повечето области в България, което е предпоставка за запазване и разширяване на дейността им след членството на България в ЕС.

Основната част от предприятията в община Велико Търново според броя на зетия персонал попада в категорията на МСП - 99.1%. Най-голям е дялът на микро предприятията – 90.9%. Малките предприятия бележат най-голям ръст в последните години и зетите в тях са 7.12%, а в средните предприятия зетите са малко над 1%.

Най-голям е дялът на големите предприятия в преработващата промишленост, където са концентрирани основните производствени мощности в общината.

Един от най-динамично развиващите се отрасли в общината, следващ националната тенденция, е “Операции с недвижимо имущество”. На него се пада по 7.3% от активните фирми.

Нетните приходи от продажби възлизат на 947 063 хил.лв. Като основен принос за това има частния сектор. Очертава се тенденция за увеличаване дела на нетните приходи от продажби в частния сектор за четири годишен период – 2000-2003 г.

В разрез на агрегираната отраслова група най-голям дял от тези приходи има отрасъл “Търговия и услуги” – 57%, включваща търговия на едро и дребно, следван от отрасъл “Промисленост” – 23%. Увеличават се нетните приходи от продажби от предлаганите в общината туристически услуги – от 12 545 хил.лв. за 2000 г. на 15 297 хил.лв за 2003 г.

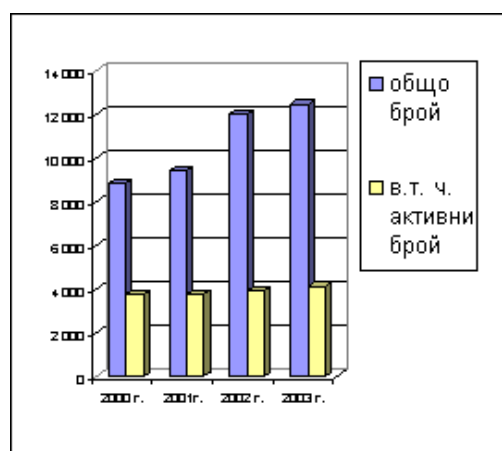
Очертава се увеличение на ръста на заетите в основните дялове на икономиката на територията на общината, като най-голям е ръстът на заетост в селското стопанство – 15%, следван от заетите в дял услуги – 14% и в индустрията – 8%. Наблюдава се тенденция към увеличение броя на заетостта на населението в основните отрасли на икономиката в общината, бележеш ръст от 11,4%.

Разходите за придобиване на дълготрайните материални активи (ДМА) за общината възлизат на 31 422 хил.лв. (отчита се увеличение с около 28 % за периода 2000-2003 год.). Или, като цяло увеличението в отраслите по показател брутна продукция кореспондира на увеличените разходи за ДМА.

Общата динамика за Община Велико Търново на промишлената продукция по статистически данни за 2003 г. е с превес на преработващата индустрия, която бележи нарастващ темп на развитие средно за периода с 7,5%.

Регистрирани фирми в Община Велико Търново:

година	общо брой	в.т. ч. активни брой	бр. държавно управление
2000 г.	8 837	3 728	85
2001г.	9 423	3 751	50
2002 г.	12 007	3 896	43
2003 г.	12 452	4 123	43

IV.1.1.2. Промисленост

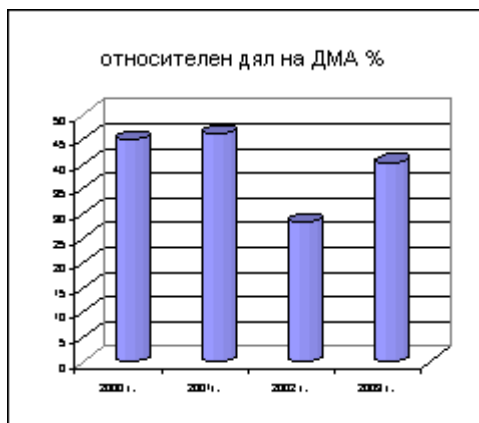
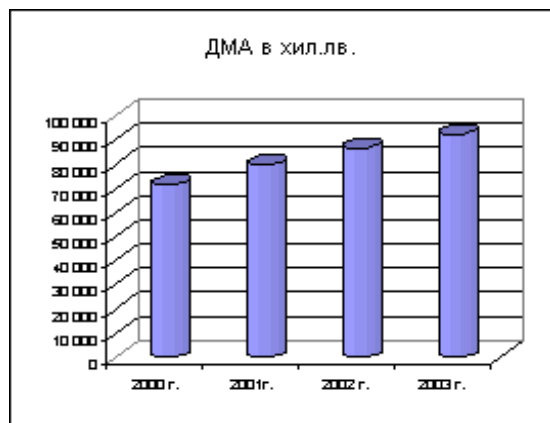
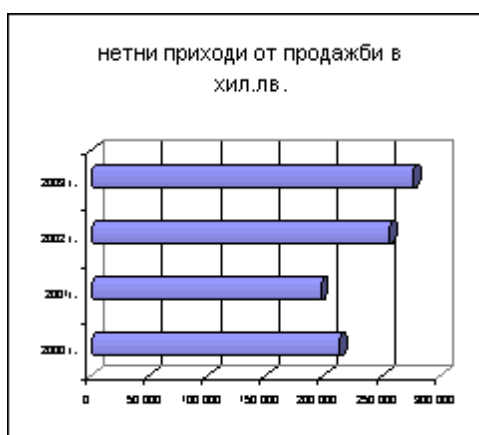
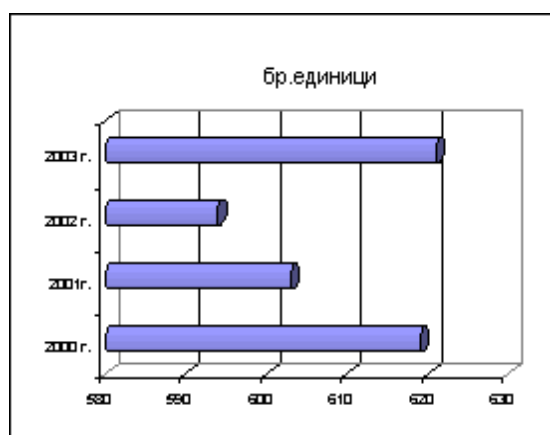
Промислеността на Община Велико Търново е многоотраслова, като конкурентноспособността на отделните фирми е силно зависима от тенденциите на развитие на международните и националните отраслови пазари. През последните години се наблюдава увеличение на ръста в производството на структуроопределящи промишлени предприятия.

Разнообразните икономически потенциали и традиции в Общината определят многоотрасловостта на сферата индустрия и разнообразието на структурната характеристика, ефективността и обема на производството. В условията на местната, национална и международна бизнес среда са настъпили изменения в основата на които стои възможността за адаптивни способности на отделни отрасли в индустрията.

Структурата на индустрията обхваща: преработваща промишленост; строителство; добивна промишленост.

Основни показатели на стопанските единици /нефинансов сектор/ в сфера – индустрия.

година	бр.единици	бруто продукция в хил.лв.	нетни приходи от продажби в хил.лв.	заети лица - бр.	наети лица - бр.	ДМА в хил.лв.	относителен дял на ДМА %
2000 г.	619	196 430	214 060	10 476	9 838	71 622	44,85
2001г.	603	176 332	197 396	10 322	9 770	79 648	46,13
2002 г.	594	240 287	256 744	10501	10 031	86 614	28,19
2003 г.	621	265 430	276 713	11 448	10 789	92 541	40,21

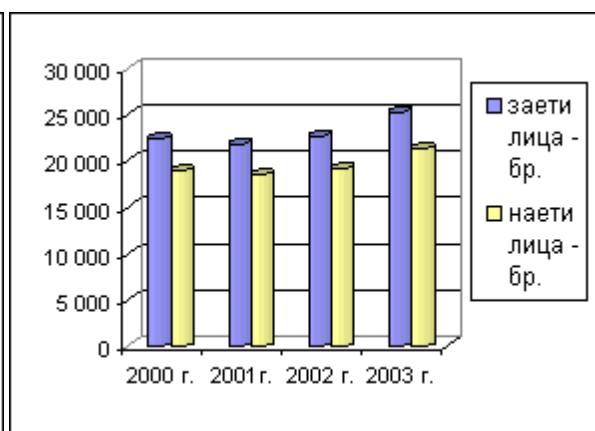
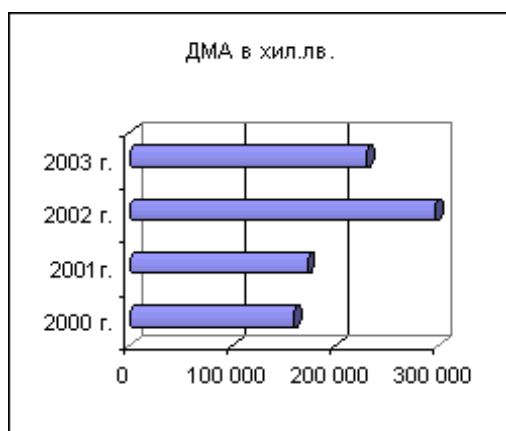
Сферата индустрия търпи значителни промени. Намалява относителния дял на ДМА – 40,21% от всички ДМА на Общината. Запазва се броя на единиците в сферата. Нетните приходи от продажби са 29,21% от всички нетни приходи/ 947 063 хил.лв./

Като динамика на процесите тази сфера се отбелязва тенденция за запазване на производството на едно равнище и стесняване на неговия профил. Спад не се отчита. Има ръст в строителството, но той не е отчетливо изразен. Преобладаващата тенденция е стабилизация в индустрията, но на едни не високи нива.

Основни показатели за :

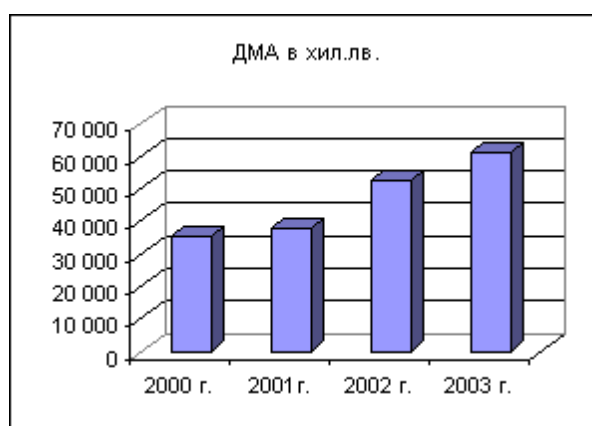
Сектор – стопански сектор – развитие на бизнеса промишлеността и селското стопанство.

година	бр.единици	бруто продукция в хил.лв.	нетни приходи от продажби в хил.лв.	заети лица - бр.	наети лица - бр.	ДМА в хил.лв.
2000 г.	3 550	316 991	601 028	22 359	18 889	159 688
2001г.	3 538	328 470	607 619	21 798	18 463	172 676
2002 г.	3 620	476 452	902 264	22 644	19 221	296 634
2003 г.	3 859	485 121	947 063	25 240	21 307	230 132

Придобити ДМА, чрез разходи по строителство и закупуване в сектора.

година	ДМА в хил.лв.
2000 г.	35 130
2001г.	37 585
2002 г.	52 734
2003 г.	60 919

IV.1.1.2. Бизнес и пазарна инфраструктура

Бизнес и пазарната и инфраструктура на Община Велико Търново е недобре развита и в малка отговаря на съвременните нужди и потенциала на бизнеса. Като основна слабост може да се счита липсата на нови модерно оборудвани пространства, концентриращи в себе си водещите фирми и производства. Добър ресурс в тази насока е наличието на достатъчен брой производствени зони. Все още недостатъчно развит е секторът на бизнес услугите.

Във Великотърновска община имат изградени клонове следните бизнес структури: Стопанска камара, Великотърновска търговско-промишлена палата, Камара на винопроизводителите, Съюз на частните предприемачи “Възраждане” и др.

Община Велико Търново не изостава от общовалидната за почти цялата страна тенденция от увеличаващото се значение на търговията, вследствие главно на навлизащите големи търговски чуждестранни вериги. Те са представени от “Техномаркет Европа”, “Магро-Маркет” и СБА, които са концентрирани на територията на града. В малките населени места проблемът с пазарната инфраструктура се разглежда не като потребност от разширяване, а по-скоро в насока за европеизиране и повишаване на достъпността, качеството на обслужване и естетизацията на обектите. Градските пазари на дребно и магазинната мрежа в общината са друг необходим елемент за реализиране на потребителски стоки за крайния консуматор, като се наблюдава тенденция в модернизиранието им в посока усъвършенстване на материална база, еко-лаборатория, информационни и други услуги, съгласно критериите на европейската практика.

Бизнес инфраструктурата на областта е в крайно незадоволително състояние. На територията на общината няма изградени високотехнологични бизнес паркове и инкубатори, които да повишат конкурентноспособността и да дадат нужния тласък на общинската икономика. Слаборазвита е бизнес инфраструктурата и в приоритетния за общината сектор „Туризм”. Единственият туристически информационен център в общината се намира в град Велико Търново. Правилна стъпка в тази насока е провеждането за втора поредна година на туристическа борса “Културен туризм” във Велико Търново.

Равнището на предлаганите бизнес услуги в общината не е задоволително, независимо че се наблюдава ръст през последните години. Наетите лица в бизнес услугите в общината за 2003 г. са 62 на 10 000 жители, при 183 на 10 000 за страната. Този сектор на общинската икономика има голям ресурс за развитие в бъдеще предвид богатия потенциал на общината и бъдещото членство на България в ЕС. Свидетелство за това са увеличените с пъти инвестиции в сектора през последните години.

▪ Развитие на информационните и комуникационни технологии

Сравнително добро е нивото на използване на информационните технологии, по-специално Интернет. Броят на фирмите, предлагащи и ползващи неговите възможности, непрекъснато се увеличава, но достъпът до мрежата се използва главно за наблюдение на пазара и събиране на информация. Частични проучвания показват, че Интернет се използва най-вече за маркетингов мониторинг, проучване и сравняване с конкурентни фирми, набавяне на информация за новости в бранша.

Много предприятия имат собствени интернет страници, но малко от фирмените web-страници са интерактивни, повечето предлагат реклама на продуктите, каталози и ценови листи без обратна връзка, минимален е броят на фирмите, които предоставят или използват e-търговия.

Макар че се предприемат някои действия в последните 2-3 години (разкриване на Център за образователни технологии-ВТУ,НВУ), все още недостатъчно добре са представени информационните технологии в обучителните програми на университетите в общината, което се отразява на конкурентноспособността и адаптивността на подготвяните кадри. За да се

отговори на съвременните изисквания и да могат да бъдат конкурентни и привлекателни и за в бъдеще, трябва да се вземат адекватни мерки в тази насока.

■ **Иновации и модернизация на икономиката**

Почти липсват показатели, които да послужат за измерване на равнището на общинската конкурентноспособност и оценка на количествените и качествените характеристики на модернизация на местно равнище. Наличните данни могат да се оценят като частични и не напълно представителни, но дават достатъчно ясна представа за степента на относително неизгодното положение на фирмите във Великотърновска община. От извършваните иновационна дейност съвсем малък е дялът на предприятията, внедрявали нови или значително усъвършенствани производствени процеси, за сметка на тези, реализирали на пазара нови или усъвършенствани продукти (стоки и услуги). Може да се твърди, че иновациите са все още приоритет предимно на големите предприятия. Като най-вероятна причина би могло да се изведе необходимостта от сериозни капитали, за да бъде създадена и още повече внедрена една нова технология, което в повечето случаи е по силите предимно на големите предприятия. Няма данни за броя на тези, които са се насочили към придобиване на интелектуална собственост – закупуване на готови продукти на НИРД, патенти, лицензи, ноу-хау, техническа документация, търговски марки, авторски права, образци, модели и др.

Въпреки недостига на обективни данни, е видно, че иновационните дейности са слабо развити на територията на общината. Те все още са приоритет на големите предприятия, разполагащи с достатъчно финансови и човешки ресурси. Като цяло характерни са крайно недостатъчна иновационна активност на предприятията, ниска иновативна култура на предприемачите, липса на връзки между предприятията и изследователската общност, липса на подкрепа от страна на властите.

Съсредоточената мрежа от образователни и научни структури с национална значимост и принос за висококвалифицираните човешки ресурси в общината би трябвало да се използват по най-добрия начин и са основният ресурс за бъдещото развитие на нови високотехнологични производства. За да отговорят на съвременните нужди и тенденции на пазара на труда и с оглед приоритетното развитие на високите технологии в национален и регионален аспект е нужно създаването на нови и усъвършенстването на съществуващите програми изучавани в тях. Няма данни за наличието на проекти между университетите и бизнеса, както и за наличието на фондове за поощряване на изследванията. Ролята на катализатор за по-бързото развитие на иновациите и формирането на “научен сектор” в местната икономика би изиграло изграждането на бизнес технологичен парк от ново поколение, който да концентрира в себе си научния потенциал и да способства за по-бързото навлизане на ноу-хау в предприятията от общината.

Основни изводи:

Забелязва се ръст на основните икономически показатели в общината /БВП, БДС, ДМА, наети и др./. Необходимо е постигане на траен икономически растеж /над средното/ за създаване на стабилна и устойчива икономика на общината.

В периода 2001-2003 г. се отчита съществено нарастване на ДМА в общината. Най-много ДМА са съсредоточени в Преработващата промишленост – 39.5%.

Промишлеността е основен структуроопределящ отрасъл за местната икономика с водещо значение по редица показатели.

Структурата на промишлеността е разнообразна, което е добра предпоставка за икономически растеж чрез коопериране и заздравяване на междусекторните връзки на отраслите вътре и извън общината.

Водещо в промишлената структура на общината е производството на храни и напитки. То формира близо 40% от нетните приходи и ангажира 27.2% от наетите в отрасъла.

Най-динамично развиващите се подотрасли през разглеждания период са производството на дървесна маса и електрониката. Тези два подотрасъла непрекъснато увеличават своето значение за икономиката на областта.

Със слаби темпове навлизат иновационни и високопродуктивни технологии в повечето производства.

Липсват нови високотехнологични производства, които да повишат общата конкурентноспособност на общинската икономика и да създадат условия за траен растеж.

Слаба инвестиционна активност. Чуждите инвестиции са недостатъчни и не водят до ново технологично развитие и ноу-хау, което да повиши местната конкурентноспособност.

Незадоволително е развита бизнес и пазарната инфраструктура; тя не отговаря на местните нужди и потенциал за една преструктурираща се икономика, основана на знанието.

Научният потенциал на областта е недостатъчно използван – слаба връзка с бизнеса, липса на трансфер на технологии и пазарно ориентирани иновационни продукти, нарушена връзка между образованието и потребностите на регионалния пазар на труда, и т.н. Слабо е навливането на икономиката на знанието, която може да е от съществено значение за бъдещото развитие на общината.

Все още липсват нови елементи в структурата на икономическия комплекс, способни да дадат силен тласък на производството като подобрят технологичната и бизнес среда: полагайки основа за развитие на технологични структури и връзката им с нови производства - бизнес или технологични паркове, инкубатори и др.

Съществуващите производствени зони се нуждаят от съществена рехабилитация и инфраструктурно обновление, за да посрещнат предизвикателствата на съвременните производства и тенденции.

Сравнително бавно навлизат ИКТ в противовес с големия научен потенциал на общината.

IV.1.2. Селско стопанство

IV.1.2.1. Растениевъдство

Растениевъдството е главен селскостопански подотрасъл за Община Велико Търново. Природно-климатичните условия в региона благоприятстват производството на зърнено-житни, технически и фуражни култури. Приоритетно място в растениевъдството заемат пшеницата, ечемикът и слънчогледът. През последните години засетите площи и получените средни добиви от тези култури варират. Причината за това е липсата на средства в кооперациите и частните стопанства.

Общият размер на стопанисваната земеделска земя в Община Велико Търново към 2003 год.е 547 799 дка., от които обработваемата земя е 421 642 дка., в т.ч. 398 707 дка ниви, 7 825 дка ливади и 15 110 дка трайни насаждения, което възлиза на 77% от общо стопанисваната земеделска земя. Бележи се тенденция за увеличаване на обработваемата земя.

В структурата на обработваемата земя най-голям е делът на зърнените и фуражни култури, като се наблюдава увеличение с 2% на посевните площи.

При трайните насаждения се забелязва тенденция към намаление на площите като грижите за тях са силно ограничени. По тази причина и получаваните резултати са незадоволителни.

IV.1.2.2. Животновъдство

Животновъдството в общината се развива главно в личното стопанство и по-малко в кооперативните дружества като съотношението между тях е 8:2.

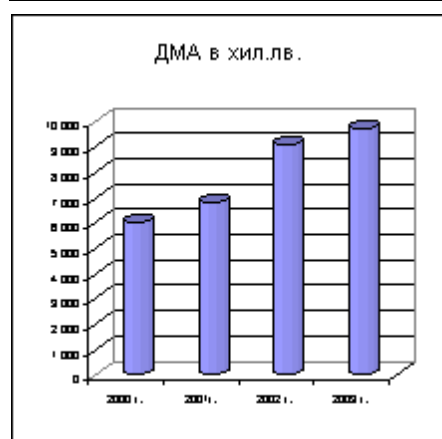
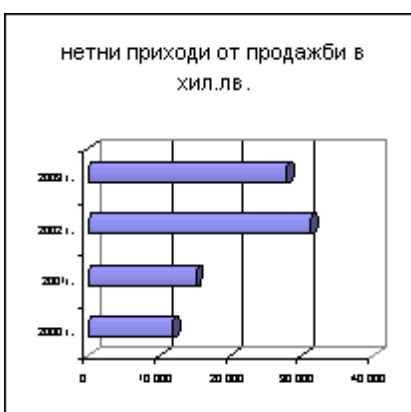
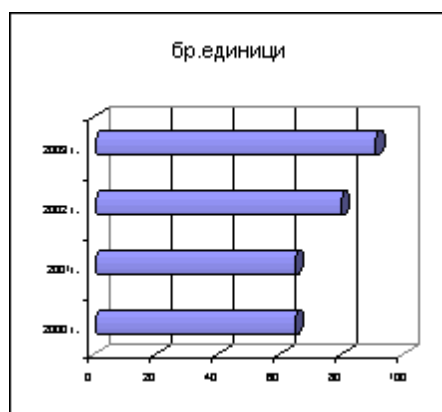
В областта на животновъдството се наблюдава относително постоянно запазване на броя на отглежданите животни. Наблюдава се тенденция на леко намаляване на отглеждане на говеда, крави и биволи, докато отглеждането на свине, птици и пчелните семейства нараства.

Механизираната дейност в отрасъла се осъществява от наличната техника на частните стопани и агрофирми.

При селскостопанската техника в последните години се наблюдава тенденция за закупуване на нова или втора употреба по-високопроизводителна техника, произведена в страни от ЕС и САЩ.

Основни показатели на стопанските единици в сфера селско стопанство:

година	бр.единици	бруто продукция в хил.лв.	нетни приходи от продажби в хил.лв.	заети лица - бр.	наети лица - бр.	ДМА в хил.лв.	относителен дял на ДМА %
2000 г.	65	10 722	11 841	783	739	6 009	3,82
2001г.	65	13 679	15 171	736	675	6 814	3,97
2002 г.	80	23 552	31 174	744	607	9 069	3,06
2003 г.	91	20 628	27 857	923	809	9 740	4,23

През последните години се забелязва запазване и сравнително слабо увеличение на ДМА, това изразено като положителна тенденция. Относителния дял на ДМА за 2000 г. е 3,82%, а за 2003 г. се е увеличил на 4,23%. Броя на единиците се е увеличил от 65 на 91 броя, което е увеличение с 28,57%. Заетите в селското стопанство също бележат ръст от 1 522 за 2000 г. на 1 741 за 2003 г. или ръст с 12,58%. В същото време негативните тенденции от ниския ръст в развитието в селското стопанство са свързани с общата икономическа среда в

страната. Върху развитието на тази сфера оказват влияние миграционни процеси, състоянието на преработвателната промишленост, технологичната, пазарната и търговска инфраструктура, общото платежоспособно търсене и потребление на селскостопански продукти. Доходите на селскостопанските производители изостават в сравнение с тези в други сфери, което води до намаляване на мотивацията за пълноценно трудово ангажиране в аграрната сфера.

IV.1.2.3. Пазар на земеделска земя

Пазарът на земеделски земи в общината през 2004 г. е слаб. Реализирани са 459 сделки за 4739 дка земеделски земи. Спрямо 2003 г. земите – обект на покупко-продажба, са по-малко с 20 на сто. Положителна тенденция за 2004 г. за общината е повишението на пазарните цени. Предпочитат се по-големи площи от 5 до 15 дка за II и III категории земи с цел развитие на земеделско производство. Цената на земята се движи в диапазон от 60 до 150 лв./дка. В община Велико Търново има повишено търсене на имоти в землищата на селата. Търсят се имоти в землищата на с. Ресен, с. Дичин и с. Русаля за III и IV категория земи. Целта е развитие на зърнопроизводство. Минималната офертна цена е 100 лв./дка, а максималната 150 лв./дка. В полупланинските райони на общината се търсят имоти в близост до населените места за категории от VI до VII-ма. Целта е развитие на селски туризъм и за това предпочитаните парцели са до 5 дка. Минималната цена е 80 лв./дка, а максималната е 100 лв./дка.

Проблемите в селското стопанство могат да се групират в няколко направления:

- ниска енерговъоръженост, морално и физически остаряла материално-техническа база.
- ниски изкупни цени и несвоевременно изплащане на продадената продукция, което довежда до невъзможност за своевременното финансиране на следващите агротехнически мероприятия и закупуване на необходимите торове, препарати, семена и др.

IV.1.3. Горско стопанство

Горският фонд в Община Велико Търново заема площ от около 2400 ха. От тях всички са залесени (27,2% от площта на общината, при средно за страната 31,7%). Това изразява т.н. лесистост на територията. Горският фонд на Община Велико Търново се стопанисва от държавното лесничество "Велико Търново".

Горите в общината са главно широколистни. Заливните и крайречните гори са разположени от 0 до 400 м н.в. – към тях се отнасят върбовите и тополовите гори по долните течения на Янтра, Росица. Равнинно-хълмистите дъбови гори от 0 до 400 м н.в. са съставени от благун, цер, липа, акация, клен. Хълмисто-предпланинският пояс на смесени широколистни гори е от 400 до 600 м н.в. и е съставен от зимен дъб, габър, цер, благун, липа и др. Относителният дял на иглолистните гори е сравнително малък. Те са създадени изключително по изкуствен начин.

Ерозията в горския фонд не е с големи размери. За ограничаването ѝ трябва да се провеждат лесотехнически мероприятия за подобряване на горскорастителната покривка – главно условие за защита на почвата.

Дивечовият състав на територията на горите е особено разнообразен. Срещат се благороден елен, сърна, див заек, лисица, фазан, яребица, глухари, орли, соколи и др.

Основните насоки за развитието на горските територии се определят от лесоустройствените проекти на лесничествата. Проектите осигуряват добри предпоставки за стопанисване и ползване на горския фонд. Най-важните лесокултурни дейности са залесяването (след сечи, ново залесяване, при реконструкция на насажденията, попълване на

редини, подпомагане на естественото възобновяване), правилното извеждане на различните видове сечи и други мероприятия, изцяло съобразени с екологическите условия на района.

Наред с лесокulturните дейности основни дейности са и запазване и обогатяване на видовото разнообразие на дивеча на територията на общината; изграждане на ловностопански съоръжения и провеждане на необходимите биотехнически мероприятия; възпроизводство, опазване и охрана на дивеча; ползване на дивеча и дивечовите продукти.

Основните проблеми за подобряване на горския сектор са свързани с трудности при управлението на горския фонд поради ограничените налични ресурси за лесовъдни мероприятия, ниското ниво на защита от пожари и други бедствия, и лошото състояние на горските пътища.

IV.1.4. Търговия, услуги, туризъм

Структурата на тази сфера обхваща:

- Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили;
- производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия;
- хотели и ресторанти;
- транспорт, складиране и съобщения;
- операции с недвижими имоти, наемодателска дейност и бизнес услуги;
- образование;
- здравеопазване и социални дейности;
- други дейности, обслужващи обществото и личността;

IV.1.4.1. Търговия

Търговската дейност в Община Велико Търново се осъществява чрез обекти за обществено хранене, магазинна мрежа за хранителни и нехранителни стоки, пазари, ателиета за услуги, офиси.

Процесите на реструктуриране и преминаване към пазарни принципи, водещи до разрушаване монополното право на общественния сектор най-ускорено протичат в областта на търговията и услугите.

Разпределението на търговските обекти е неравномерно. В малките населени места и крайните квартали на градовете преобладават магазини за хранителни стоки и малки питейни заведения.

В областта на търговията и услугите на територията на Община Велико Търново действат и фирми с общинско участие, като:

"Хлебопроизводство и сладкарство" ООД, "Обредни дейности" ЕООД, "Десислава" ЕООД, "Свежест" ООД, "ТК-Болярка" ЕООД, "Благоустройство" ЕООД, "Инвестстрой-92" ЕООД, "Пиено" ЕООД, гр. Лясковец, "Пазари-Велико Търново" ООД, "Обществено хранене" ООД, "Комунално стопанство" ЕООД, "Раховец газ" АД, ВТО "Мултиком" АД.

IV.1.4.2. Туристически условия и ресурси

В туристическия отрасъл, понякога определен като "туристическа индустрия", настъпват динамични структурни промени. Основен дял на туризма продължава да бъде рекреативният и познавателният, но с много по-сложна и динамично променяща се конфигурация на търсените видове туризъм и с огромно разнообразие на свързаните с тях дейности и услуги.

Община Велико Търново и прилежащият район разполагат с много добър потенциал за целогодишно развитие на разнообразни форми на туризъм - те се определят от наличието на природни и антропогенни рекреационни условия и ресурси: благоприятни климатични форми, уникален релеф, наличие на природни и исторически забележителности, съхранени

народни художествени занаяти. Потенциалът на града е в развитието на модерна туристическа индустрия, която предлага познавателен, културен, конгресен, селски и екологичен туризъм. В общината е налице една от най-големите концентрации на културно-исторически паметници в страната. В същото време повечето селски райони нямат друга алтернатива за развитие освен този вид туризъм. Устойчивото развитие на този вид туризъм има възможността да съживи изостаналите части на територията на Общината и да ги превърне в добро място за живот. През последните години нараства броя на туристи от Германия, Франция, Англия, Израел, Холандия, САЩ, Скандинавските страни и Япония, посетили Великотърновски регион. Бяха създадени редица агенции, семейни хотели, къщи за гости и спортни клубове, предоставящи услуги в тази сфера. Купуването на имоти в населените места се превръща в мода за гражданите на Европа. За съжаление успешното развитие на туризма и алтернативните му форми е сериозно застрашено от липсата на субсидии, от процесите на реституция и др.

Общината има значителни туристически атракции, свързани с фолклора, обичаите, традиционни занаяти (напр. Самоводската чаршия), както и периодични и епизодични прояви (събори, празници, конгресни прояви и др.). Деловите посещения и срещи са не само източник на големи приходи, но и са твърде динамично развиващи се особено в големите градове.

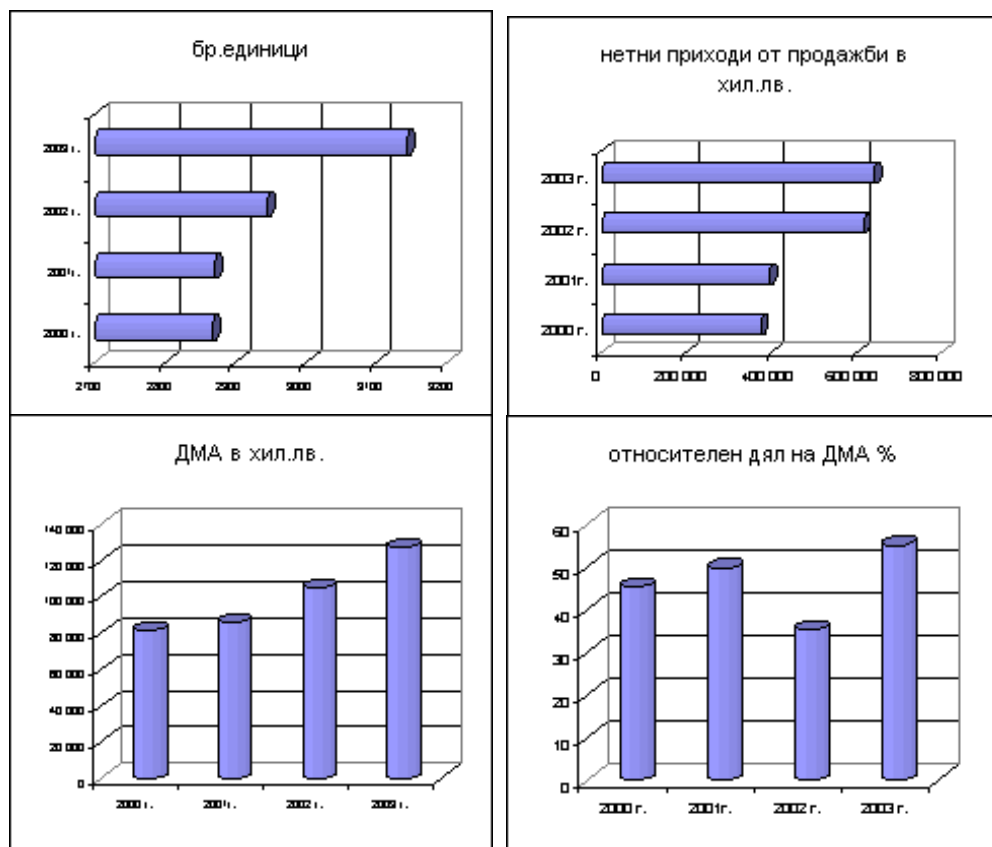
Ловният туризъм в региона е традиционно силен и добре развит. Ловните полета в областта се стопанисват предимно от ловно-рибарски дружества.

Община Велико Търново има конкретна програма за развитието на устойчив туризъм в съзвучие с приоритетите ѝ на град, носител на Специалната награда за устойчиво развитие на ЕС за 1997 година. Общината разполага с достатъчен капацитет на места за настаняване и средства за подслон, общият брой на които възлиза на 45. Легловият фонд е 5508 места. Заведения за обществено хранене - 585 бр., от които ресторанти - 79, снекбарове - 209 и кафе-аперитиви – 68.

Природните ресурси като цяло не могат да се смятат за уникални и при тяхното оползотворяване общината има сериозна конкуренция от други общини и области на страната. Това предполага съчетаване на двата основни вида ресурси при формирането на цялостен продукт, за да се постигне уникалност и конкурентноспособност.

В сферата на търговията, услугите и туризма се е увеличил абсолютния брой на единиците от 2 866 за 2000 г. на 3 144 за 2003 г. или увеличение с 1,096 пъти и респективно нетните приходи от продажби са 1,709 пъти. ДМА имат променлив ръст, но увеличението на относителния дял на сферата към общите ДМА за Общината е от 45,20 за 2000 г. на 55,13% за 2003 г. или са 9,93%. Увеличен е броя на заетите и наети лица. Тези промени показват развитие на дейностите в сферата в една положителна посока регламентирана, както от увеличаване на ДМА, така също и от увеличаване броя на единиците и на работещите в тези дейности. Резултата е увеличаване на нетните приходи от продажби с 266 155 хил.лв. в сравнение между 2000 и 2003г.

година	бр.единици	бруто продукция в хил.лв.	нетни приходи от продажби в хил.лв.	заети лица - бр.	наети лица - бр.	ДМА в хил.лв.	относителен дял на ДМА %
2000 г.	2866	109 839	375 127	11 100	8 312	81 221	45,2
2001г.	2869	138 393	395 010	10 734	8 012	85 781	49,68
2002 г.	2944	212 554	614 282	11 393	8 578	104 485	35,22
2003 г.	3144	197 861	641 187	12 810	18 651	126 866	55,13

В областта на туризма са увеличени броя на нощувките от чужденци от 14 425 бр. за 2000 г. на 23 826 бр. за 2003 г. или увеличение от 1,65 пъти. За 2003 г. общо реализираните нощувки са 101 173 бр., а пренощуващите лица са 67 950, а това е екстремно нисък престой от 1.48 дни. При чужденците това е така: пренощували 15 925 с 23 826 броя нощувки или престоят е 1.49 дни. Не се наблюдават различия в средния престой на българските и чуждестранните посетители и гости на Общината. Туристическото търсене се изразява в предимно малък туристически поток, предимно от българи, с кратък престой. Съотношението на българи-чужденци е 76,57% на 23,43%. В международния туризъм най-висок дял заемат нощувките на посетителите от западноевропейските страни (52%) и на тези от категорията “други” (25%). Сравнително нисък е дялът на нощувките на посетители от балкански (9%) и особено от централно- и източноевропейски страни (8%).

Сезонността на туризма е сравнително слабо изразена. В Община Велико Търново и концентриран туризъм на Областта. Все още туризмът в Общината е “спирка”, а не дестинация. Доминиращо значение има културно-познавателния туризъм.

Данните за използването на музеите показват, че броят на посетителите в тях е съпоставим с броя на пренощуващите в заведенията за настаняване, което е незадоволително при повишеното значение на културно-познавателния туризъм. Дялът на чужденците обаче е по-нисък (7% срещу 13%). Въпреки сравнително дисперсната музейна мрежа, посещенията на музеи са силно концентрирани в община Велико Търново (71% от всички посещения и над 96% от посещенията на чужденци).

Липсва систематизирана информация за заетите кадри в туристическата индустрия (брой, квалификация, възрастова структура, сезонност и др.). Наблюденията по време на проучването показват, от една страна, че е висок дялът на мениджърите със специално образование в туризма, особено в по-големите заведения във Велико Търново, а от друга – че се усещат дефицити в подготовката най-вече на мениджърите (собствениците) на по-малки

заведения и изпълнителския персонал. Важно предимство на общината е наличието на специалност “Туризъм” във Великотърновския университет (съществуваща в различни форми от 1994 г.) и на Техникум по туризъм в град Велико Търново. Няма сведения за организирана система за професионална квалификация и преквалификация в туристически професии, освен някои епизодични прояви, предимно в рамките на международни проекти.

- **Икономически ефект**

В Община Велико Търново през 2003 г. са реализирани приходи от настаняване в размер на 2,275 млн.лв., което е 0,73% от приходите от нощувки в България. Съдейки от данни за други райони в България, може да се предположи че общият обем на приходите от туризма е 2 до 2,5 пъти по-висок от приходите от настаняване (4 – 5 млн.лв.), а като се има пред вид и необхванатата от статистиката дейност е възможно да са до няколко пъти по-високи (9-10 млн.лв.).

Данните на ТСБ на НСИ потвърждават оценката за размера на общите приходи от туризма. Същевременно те показват сравнително малката тежест на туризма в общинската икономика – 9,4% от активните фирми, но само 1,2% от приходите от продажби. Наред с малкия размер на фирмите, секторът се отличава и с 3 пъти по-малък от средната стойност за продажби на един зает и 2,5 по-малка печалба на 1 зает.

- **Управление и маркетинг на дестинацията**

Институционалната структура, необходима за управлението на туризма, е слабо развита. Създадени са местни туристически организации (сдружения) в град Велико Търново, с. Вонеща вода и др. Няма организация, която да обединява интересите в областта на туризма на повече населени места.

Потенциално важен фактор за развитието на културния туризъм е членството на град Велико Търново в Асоциацията на историческите градове в България.

Рекламните и информационни материали (без тези на отделни заведения или обекти) са ограничени. Незадоволително е представянето на общината като цяло или на отделни туристически центрове в Интернет.

Анализът на Стратегията за развитие на Община Велико Търново от 2000 г. по отношение на туризма позволява да се направят следните констатации:

1. Туристическото развитие присъства като приоритет в Стратегията. Значението, което се отдава на туризма обаче, контрастира с ограниченото внимание на анализа на възможностите за неговото развитие. Информационното осигуряване на туристическата политика и планиране е задоволително.

2. Недостатъчно задълбочения анализ, слабата активност по отношение на предварителни проучвания, на пазарни проучвания води до формулиране на цели и намерения с не дотам сериозна реалистичност.

3. Подценени са въпросите на реализацията на намеренията и институционалната организация, както и на участието на бизнеса.

Направеният анализ на туристическото развитие на община Велико Търново позволява да се направят следните **изводи**:

Общината разполага със значителен ресурсен потенциал. Особено важни за туристическото развитие са атракциите, свързани с културното наследство, докато природните ресурси като цяло не могат да се смятат за уникални.

Възможности за туристическо развитие има на база на висококачествения, атрактивен ресурсен потенциал, който е сравнително силно концентриран, най-вече в град Велико Търново.

Скромно е мястото на общината в туризма на територията на страната. Слабо развита е туристическата инфраструктура.

Неблагоприятни тенденции в съвременното туристическо развитие са ниската заетост на настанителната база и кратката продължителност на престоя.

Сравнително добри показатели за ефективност на туристическата индустрия са слабо изразената сезонност, диверсифицираната и балансирана структура на посетителите по националност с висок дял на нетипични за България атрактивни пазари /Япония, Франция, Италия, Испания, САЩ/, наличието на значителен потенциал за туристически атракции, свързани с фолклора, обичаите, традициите за разнообразяване на предлагането и увеличаване на престоя.

V. Развитие на техническата инфраструктура

V.1. Техническа инфраструктура

По своето географско разположение община Велико Търново и нейният център са важна част от транспортно-комуникационна система на страната. Това ѝ дава възможност да осъществява сигурни връзки с останалата част от страната.

V.1.1.Транспортни мрежи и съоръжения – пътища, улици, пътни възли и съоръжения;

Преобладаващият транспорт на Община Велико Търново е автобусен. Транспортното обслужване се осъществява от частни дружества. Организиран градски транспорт съществува само в гр. В. Търново. Изградени са 12 маршрута, включващи 2 тролейбусни линии и 10 автобусни линии. Съществува организиран междуселищен транспорт, покриващ всички населени места на територията на Общината.

Усъвършенстване на уличната и пътната мрежа в близък и средносрочен план се опира предимно на съществуващите трасета, като се постига максимална свързаност на мрежата както и запазването на възможностите за бъдещи по-радикални решения. Специално внимание се отделя на паркирането и гарирането.

V.1.1.1.Пътна мрежа

V.1.1.1.1 Републиканска пътна мрежа

Републиканска пътна мрежа на територията на Община Велико Търново включва пътища с обща дължина, както следва :

- Пътища I клас - 56 км ;
- Пътища II клас - 42 км ;
- Пътища III клас - 96 км ;

Основно поддръжката, ремонта и реконструкцията се извършва от ИА „Пътища”

V.1.1.2. Улична мрежа гр. Велико Търново

През периода количеството на ремонтните работи по години е както следва:

- 2000 г. – 2 247 m²;
- 2001 г. – 3 071 m²;
- 2002 г. – 18 500 m², 1132 m² след падането на поройният дъжд в края на м. май с.г.;
- 2003 г. – 12 123 m²;
- 2004 г. – 16 317 m²;

Съвместен проект между Община Голдън, Колорадо и Община В. Търново
"Управление на публичната инфраструктура на гр. Велико Търново"

Община Велико Търново и Община Голдън разработват съвместно проекта "Управление на публичната техническа инфраструктура на гр. Велико Търново", като след продължителна работа и многократен обмен на работни посещения от двете страни се стигна до краен резултат пълна категоризация на общинската пътна мрежа, като с GPS – апаратура бяха обходени всички улици на територията на град Велико Търново и бяха категоризирани най-общо в категории с оценка от 1 до 5 /където 5 е най – доброто състояние, а 1 най – лошо/ както и финансов план за необходимостта от финансови средства за цялостната реконструкция и ремонт на уличната мрежа. Общата асфалтирана площ в гр. Велико Търново е 468 000 кв. м. Общата необходимост от финансови средства за фрезование и асфалтиране е в размер на 52 200 000 лв., при жизнен цикъл на настилката 20 / двадесет / години.

Проектът се мултиплицира, чрез Фондацията за Реформа в Местното Самоуправление във всички общини в РБългария, които работят по проекта за техническо побратимяване между български и американски общини. Основната цел, която си поставя Община Велико Търново с разработването на проекта е да се разработи план, който осигурява дългосрочното управление и финансиране на общинската инфраструктура. В краткосрочен аспект това се изразява в инвентаризация и разработване на план за финансово управление на техническата инфраструктура. Дългосрочната цел е Общината да разработи стратегия за поддръжка на линейните инженерни мрежи на транспорта, а така също да използва резултатите от проекта /модела/ за определяне на приоритетите относно инвестиционните ресурси, събрани от приватизацията, привлечените средства от външни кредитори, при кандидатстване за грандове, целеви субсидии и др. Вече модела се разпространява, като пилотен и във всички останали Общини в РБългария.

Ако приемем кривата за влошаване състоянието на настилката за основа при определяне на жизнения цикъл би могло да се приеме, че 20 годишния живот на една улица предполага средствата за поддръжката и да бъдат насочени предимно до 15 – тата година /в зоната на 1\$/ , тъй като по този начин не се оскъпява текущата поддръжка, а средствата за бъдещото поддържане и ремонт ще бъдат значително по-малки в сравнение с това, ако се остави състоянието да се влоши дотолкова, че да се поддържа чак след 15 – тата година /т. е в зоната на 5 \$/. Ето защо ние считаме, че ако хипотетично успеем да възстановим жизнения цикъл на настилката, то ще ни трябват 1/20 част от средствата за последваща поддръжка, а именно 710 000 лв. Това е сравнително по-малко в сравнение със ситуацията, ако настилката се намира в състояние, което изисква поддръжка в рамките на 5 \$, каквото е положението в момента.

Улиците, които се нуждаят от най-спешни мерки са тези с оценка 2,25 до 3,25 с приблизителна дължина 35 000 кв.м, за чието финансиране са необходими около пет милиона лева, които са необходимо да бъдат инвестирани веднага с оглед намаляване на бъдещите разходи за поддръжка. В противен случай всяко отлагане във времето на ремонтните и възстановителните работи ще доведе до по-висок разход между 1 775 000 лв до 3 550 000 лв годишно, което вече представлява сума, която трудно би се обезпечила с инвестиционен кредит, както и неговото обслужване. Ето защо изпълнението на цялостния проект започн с приоритетното изпълнение ремонтно-възстановителните работи на настилка с оценка 2,25 до 3,25, с приблизителна стойност 5 000 000 лв. За реализацията е изтеглен инвестиционен заем от 5 000 000 лв.от "HVB Банк Биохим" АД, който ще се усвои до 12.2005 г. Предвидено е незабавното изграждане на 35 000 кв.м. пътна мрежа на приблизителна стойност 5 млн. лв., което представлява първи етап от цялостния проект за окончателната реконструкция на настилната.

Следващата стъпка е поэтапното довършване на цялостната улична инфраструктура до 468 000 кв. м. на приблизителна стойност 47 200 000 лв. Тази рехабилитация се отнася за улиците в най-лошо състояние, които отдавна са в зоната на 5 -те \$, попадащи при кривата отразяваща влошаването на състоянието на уличната настилка.

След като вече е на лице финансирана и рехабилитирана уличната инфраструктура за текущата и поддръжка ще са необходими средства в размер на 1/20 част от вложената инвестиция за ежегодна поддръжка на година. Тази поддръжка е необходима, за да се задържи състоянието в рамките на 1 \$ /при кривата за влошаване състоянието на улиците/. Тези средства могат да бъдат осигурявани споделено от общинския бюджет и от фонд "Приватизация". Първите няколко години те могат да бъдат спестени от влагане в поддръжка, имайки предвид износването и да бъдат насочени за обслужването на погасителните вноски /лихва и главница/ от ползваните външни източници на инвестиционното финансиране.

Значително е подобро и отводняването, като където е възможно са въведени отводнителни със странично отвеждане на повърхностни води, което осигурява по-голям капацитет на поемане на вода и същевременно не внася дискомфорт на преминаващите превозни средства II етап от проекта ще търси финансиране по Европейски програми и

проекти, Като приоритетно залегнала мярка в в ОПР и предпоставка за развитието на останалите приоритети.

V.1.1.3.Общинска пътна мрежа

Общинската пътна мрежа е с дължина 209,5 км, от които 167,5 км бивша четвъртокласна мрежа и 42 км. местни пътища.

Основно финансирането за изграждане, ремонт и поддържане на общинските пътища е от МРРБ, като отпусканите средства годишно са в размер на 7-8 % от необходимите средства, което е крайно недостатъчно за ремонта и поддържането им. Дължината на общинските пътища /бивш IV клас/, които са в средно експлоатационно състояние е 72,7 км и в лошо експлоатационно състоянието - 95 км.

Предвижда се завършване на строителството на общинския път IV-50018 “гр.Дебелец – кв.Чолаковци”. Така ще се осъществи непосредствено транспортна комуникационна връзка между двата града и ще се обезпечи възможността за изпълнение на предвидените СМР по хармонизация на останалите направления около новоизградения Южен пътен възел. Основната насока при ремонтите на тези пътища е осигуряване или подобряване на връзките между Община Велико Търново със съседните общини и ремонтване на пътища, които са единствена пътна връзка към населените места, както и такива по които преминават междуселищни автобусни линии.

Преобладаващата част от пътищата са в добро състояние, но около една трета от третокласната пътна мрежа е с влошени параметри, като най-осезателно е това в планинските части на общината, където пътищата стават непроходими в зимни условия, поради затруднения в поддържането им.

V.1.1.4. Мостове и мостови съоръжения

На територията на Община Велико Търново са разположени около 150 броя мостовете и мостовите съоръжения, като от тях са 60 бр. съоръжения по републиканската пътна мрежа и 90 бр. по общинската пътна мрежа.

От големите мостови съоръжения в добро експлоатационно състояние са 10 бр. От тях новопостроени (в последните 15 години) са три, ремонтирани – през последните десет години – са пет, в лошо експлоатационно състояние са 11 броя съоръжения.

Изводи:

Транспортната инфраструктура в общината предоставя обслужване с пътен, и железопътен, с възможност за смяна на един вид транспорт с друг.

Наличието на международно летище в съседната община Горна Оряховица е голямо предимство за общината, което дава изключителни възможности за развитие.

Пътната мрежа от висок клас е добре развита и осигурява връзките в национален план, вкл. международните, а ж.п. транспортът осигурява регионалните връзки.

Проблеми:

Недостатъчно развитата пътна мрежа от втори клас ограничава възможностите за достъп на по-голяма част от населението на общината до центъра.

Местната пътна мрежа е недобре развита и поддържана.

Жп инфраструктурата е с ограничени технически възможности за повишаване на скоростта на движение, максималната скорост е 70 км/час.

V.1.2. В и К мрежи и съоръжения – водоизточници, мрежи и съоръжения, пречиствателни станции и др.;

V.1.2.1 Водоснабдяване

Най-голямата водна артерия в Общината е река Янтра с притоци река Росица, река Белица, река Дряновска, река Негованка и други. Водосборният басейн на реката е 86 кв.км.

Основен питеен източник е ХВ “Йовковци” снабдяващ с питейна вода 25 населени места. Язовир "Йовковци", изграден на територията на община Елена по поречието на р. Веселина, е с обем 92 млн.куб.м, а пречиствателната станция за питейни води ПСПВ “Йовковци” е с проектен капацитет 2500 л/сек. ПСПВ е въведена в експлоатация през 1980 г., като е изграден само първият етап с 50% мощност от предвидената.

На територията на Общината има 18 микро-язовира, карстови изворни пещери и термални води.

Изводи:

- Общината е богата на водни ресурси и преобладаващата част от населените места са централно водоснабдени, като основен водоизточник се явява яз. "Йовковци".
- Добра изграденост на водопроводната мрежа.

Проблеми:

Основните проблеми във водоснабдяването произтичат предимно от силно амортизираните мрежи и съоръжения, в резултат на което загубите на вода достигат до 50%.

В редица населени места от областта са регистрирани отклонения в качеството на питейните води по съдържание на нитрати, резултат от наторяването на земеделски култури в пояс II на СОЗ на водоизточниците от страна на земеделски стопани и кооперации.

V.1.2.2 Канализация

При определяне насоките за развитието на системите на техническата инфраструктура усилията са насочени към преодоляване на изоставането на изграждане и най-вече на канализацията на усвоените територии спрямо реализираното водоснабдяване, както и към бъдещото им синхронно развитие. Канализационна мрежа имат градовете на територията на общината и с. Вонеща вода. В някои села има частична канализация, зауствана директно в реки и дерета.

През 1982 г. е въведена в експлоатация Пречиствателна станция за отпадъчни води ПСОВ “Велико Търново” (местонахождение – местност “Дервеня”). ПСОВ работи по временна технологична схема за биологично пречистване по метода “продължителна аерация” на част от постъпващите отпадъчни води – 190л/сек., като обслужва около 50 хил. души население и промишлени предприятия и фирми в града. Предстои въвеждане в експлоатация на нова технологична схема за пречистване с аеробна стабилизация и механично обезводняване на утайките, което ще даде възможност за механично и биологично пречистване на цялото постъпващо водно количество от 365 л/сек. Новата технологична схема не работи поради все още липсващо депо за отпадъците.

Завършено е водоснабдяване на вилна зона “Чуката” – с. Леденик. Изпълнена е вътрешна водопроводна мрежа с. Нацовци.

В голямата си част населените места на Община Велико Търново са водоснабдени изцяло или частично. Слаба страна в тази насока е липсата на канализация и пречиствателни съоръжения за битови отпадни води. В големите населени места частично е изградена само отводнителна мрежа за повърхностни води. Тенденцията съобразно финансовите възможности на общината е за постепенно проектиране и реализиране на канализационни мрежи в населените места където такава липсва. Подмяната на старите етернитови и

стоманени водопроводи със съвременни полиетиленови продължава, като за периода са подменени около 4857 м' и 521 м. канал.

Изводи:

Изградена канализация има само в градовете.

В някои села има частично изградени отводнителни системи.

ПСОВ има само град В.Търново;

За повечето от градовете има проекти за ПСОВ, проблем са финансовите средства.

Проблеми:

Липсват съоръжения за отпадните води, което води до неконтролно изпускане на замърсени води в реките, което причинява замърсяване на околната среда.

При забелязващата се тенденция на засилено ново строителство на сгради, и въобще на увеличаване на застроените терени, се появява сериозен проблем от недостатъчна проводимост на съществуващите канализационни клонове и връщане на отпадъчни води през съществуващите канализационните отклонения, най-вече при обилни валежи.

Не са редки случаите на залпово изпускане на отпадъчни води със завишено съдържание на нефтопродукти, биологични замърсители и други в канализационната мрежа на гр. В.Търново от страна на недобросъвестни обществени абонати, което води до затрудняване работата на ПСОВ.

Зачестяват повредите по канализационните мрежи на населените места поради директно изхвърляне на отпадъци в дъждоприемните решетки и ревизионни шахти при почистване на уличните платна и строително-ремонтни работи.

V.1.3. Енергийни мрежи и системи – електропроводни мрежи и съоръжения, газоснабдителни мрежи и съоръжения, отоплителни мрежи и съоръжения, улично осветление;

Електроснабдяването в общината се осъществява от националната енергийна система,, посредством един от основните възли на преносната система - подстанция Горна Оряховица с трансформация на напрежението 220/110/20 кв. На територията на общината попада подстанция "Царевец" с трансформация на напрежението 400/110 кв, която е с общосистемно значение и няма пряко отношение към захранването на населените места.

Електрифицирани са всички населени места в общината. Ел. мрежите на територията на общината са както следва: СН-20 кВ въздушни 545 км., и кабелни – 250 км.; ел.мрежи НН- 1 кВ – въздушни – 365 км., кабелни 150 км. Общият брой на трафопостовите е 270 бр. За регулиране на уличното осветление се използват 125 бр. фоторелета, 65 бр. часовници и 375 бр. електромери. На територията на общината е реализиран проект за реконструкция и модернизация на уличното осветление, като са подменени около 5 400 бр. осветителни тела на територията на гр. Велико Търново, гр. Килифарево, гр. Дебелец и с. Самоводене.

Новото модернизирано осветление в град Велико Търново се реализира с 4 808 осветителя. Новата инсталирана мощност на УО в резултат на разработения проект за енергийно ефективна реконструкция е 375 540 W т.е. с 872 731 W по-малко от съществуващата 1 247 971 W или 30 %.

Това доказва значителни икономии на електроенергия при увеличаване на количествата осветени зони и покачване на осветеността им.

Изводи:

Стабилното хранване с електроенергия на общината е гарантирано от наличието на подстанция Горна Оряховица като възел от националната преносна система 220 кв.

Електроенергийната мрежа високо напрежение е оразмерявана за товари, по-големи от сегашните и, с редки изключения, има възможност за поемане на допълнително натоварване.

Проблеми:

На места физически и морално амортизирана мрежа СН.

Състоянието и поддържането на мрежата ниско напрежение в селата и кабелната мрежа в градовете.

Териториални проблеми и неизяснена собственост на някои от съоръженията.

Газоснабдителни мрежи и съоръжения:

През визирания период в Община Велико Търново започна изграждане на газоразпределителни мрежи и съоръжения, преминаване към гориво природна газ. Извършено е проектиране за цялостна газификация на гр. Велико Търново. В града дължината на газоразпределителна мрежа е 13,7 км и включва 210 газопроводни отклонения. Дружеството “Раховецгаз 96” АД, което стопанисва и поддържа изградените разпределителни газопроводи и монтираните съоръжения, има сключени договори за присъединяване към градската разпределителна мрежа с 9 промишлени, 12 обществено-административни и повече от 70 жилищни обекта.

Магистрално отклонение

Строителството на магистралното отклонение /МО/ от главния магистрален газопровод до Автоматичната газоразпределителна станция /АГРС/ за град Велико Търново приключи през ноември 2004 година.

Строителство на газоразпределителна мрежа /ГРМ/ в гр. В.Търново

През месец ноември 2004 е завършено строителството на металния газопровод от АГРС В.Търново до ул.Никола Габровски /стоманени и тръби с диаметър 323,9 мм и налягане 10 bar/. До този момент газоразпределителна мрежа включва стоманен газопровод с дължина 4,300м, пластмасов газопровод РЕ-НД с дължина 9,400м и 210 газопроводни отклонения. Строителството на ГРМ в град В. Търново се извършва от “Благоустрояване 93” от Стара Загора – подизпълнител на “Овергаз инженеринг” София. В общата траншея с газопроводната мрежа се полагат и защитни тръби за технологичната съобщителна кабелна мрежа, обслужваща газоразпределителната система. Същите са изградени от полиетиленови тръби РЕ-НД с диаметър ф110мм и ф40мм.

Реализиран е проект за енергийна ефективност на уличното осветление в гр. Велико Търново и в по-големите населени места в общината. Доказан е ефектът от тази мярка със значителни икономии на електроенергия в този сектор при подобряване на комфорта на ползвателите му и повишаване на количествата осветени райони.

Изводи:

Макар и закъсняла (предвид отдавна преминаващия магистрален газопровод през общината), газификацията е икономически и екологично ефективен способ за едновременно решение на:

задоволяване на енергийните потребности чрез замяна на традиционните горива с природен газ;

постигане на по-добър икономически ефект в сравнение с използването на традиционните енергоизточници;

премахване на вредното въздействие върху околната среда;

изпълнение на поетите ангажименти по международните конвенции и договори за околната среда.

V.1.4.Съобщителни мрежи – телефонизация, далекосъобщения, радио и телевизия;

През територията на Община Велико Търново преминават главни оптични кабели от националната оптична мрежа. Използването им в бъдещото развитие на телекомуникационните връзки на общината ще допринесе още повече за повишаване качеството на този вид услуги за бизнеса и населението. Телекомуникацията в общината се осъществява от БТК ЕАД. За Община Велико Търново броят на централите е 32 бр., от които 31 аналогови -тип А 29, 1 тип цифрова комбинирана селищна и междуселищна централа -тип WSD.

Телефонна плътност към монтиран капацитет за гр. В.Търново е 65 %, а за селищата в Община Велико Търново от 75% до 85 %.

Цифровизацията като абонатна номерация е 34 %, като пренос на мрежи –100% по оптика и медни кабели.

Инсталираният цифров капацитет в цифровите централи позволява откриване на цифрови номера за бизнеса и населението с разширяване набора от услуги – цифрови наети линии, ISDN и ширококолов абонатен достъп.

Територията на община Велико Търново е покрита изцяло от мобилни оператори – Мобилтел, Глобул, Мобиком.

Възможности за интернет връзка има във всички населени места чрез ползване услугите на БТК. На територията на града интернет услуги предлагат шест компании, както и двете кабелни телевизии КТ “Видеосат” и КТ “Евроком”.

Изводи:

- Съобщителната система е добре развита, с плътност на телефонните съобщения, близка до средната за страната;
- Започналото въвеждане на цифрова инфраструктура позволява разширение и модернизирание на предлаганите съобщителни услуги.
- Територията на общината има покритие от мрежите на мобилните оператори;

Проблеми:

- Все още за част от населението се предлага само традиционната гласова телефония, характерна за старите аналогови централи, които са на ниско технологично ниво.
- Бавен процес на модернизация на съобщителната мрежа, като съвременни съобщителни услуги се предлагат ограничено само в големите градове.

V.1.5.Развитие на зелени системи

Общата площ на парковите зони на гр.Велико Търново в началото на 2005г.е около 370 дка., а съществуващите детските площадки са 90 на брой.

Извършва се ежедневна поддръжка на следните парковите зони :

- хълм ”Света гора”; парковете: ”Марно поле”, ”Дружба”, ”Н. Габровски”, ”К.Фичето”,”Бузлуджа”; площта около паметника “Майка България”; озеленените зони на улиците “България”, ”Н. Габровски” и “Независимост”.

Тревните площи в междублоковите пространства и детските площадки, в строителните граници на града, се почистват ежеседмично.

Извършва се поддръжка на парковата мебел и съоръженията на детските площадки.

Подновява се уличното озеленяване на ул. "Независимост", "Хаджи Димитър", "Л.Каравелов", "Н. Габровски", "България" и др.

Презатревени са тревните масиви в парк "Марно поле" и парк "Бузлуджа". Засаждат се дървесни видове на мястото на изсъхнали такива във всички паркове.

Два пъти годишно се извършва зацветяване на масиви в парковете "Марно поле", "Майка България", "Н.Габровски", "Бузлуджа" пред Факултета по изобразително изкуство, Ресурсен център "Отворена врата", кино "Полтава" и всички саксии в централната част на града.

През периода е завършено строителството на парк "Бузлуджа"/2000г./ и парк "Картала"/2004г./. Благоустроени са зелените площи пред РЦ "Отворена врата", НВУ "Васил Левски" /Първи етап на Атлантически парк/ и "Беляковско шосе".

Необходимост за гр.Велико Търново е увеличаването на зелените площи в междублоковите пространства, както и благоустрояването на съществуващите, които в момента се използват от гражданите за паркиране на коли или изхвърляне на отпадъци.

Тенденцията в уличното озеленяване е подмяна на старите дървета с нови, с малка кълбеста корона и слаба коренова система с цел намаляване на причинените от тях увреждания на тротоарната настилка и въздушните комуникации.

VI. Урбанистично развитие – състояние и тенденции

VI.1. Характеристика на селищната мрежа, опорни центрове

Селищната мрежа в община Велико Търново обхваща 37 населени места, от които 3 са градове. На територията на общината са се формирали две типични разновидности на селищната мрежа, обусловени от природогеографските условия и от историческото развитие. На север в равнинната територия – мрежа от компактни и големи села. На юг в планинската територия – дисперсна мрежа от множество много малки села, махали и колиби, които се обезлюдяват и отмират.

Градовете попадат в следните категории (според градоустройствената класификация): 1 среден град над 30 хил.д. (В Търново), два много малки градове под 10 хил.д. (Дебелец и Килифарево).

Степента на урбанизация (процентът на градското население) в общината е 60 % при 68% средно за страната. Може да се посочи също, че при малките градове, обявени за такива през 70-те години, също имат подчертано аграрен характер и стил на живот.

Селищната мрежа може да бъде охарактеризирана като балансирана и равномерно развита. Това предполага възможности в бъдеще да се усъвършенстват връзките град – село.

В общината няма голям град. Териториалната близост на градовете Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец е предпоставка за формиране на съградие - урбанизационно ядро с население около 100 хил. души, което доминира на тази територия. Близостта на трите града предопределя известни връзки между тях и някои общи проблеми за решаване. Но самостоятелността им е традиционно поддържана. Тя се изразява в запазването на три отделни общини (селищни системи) при реформата през 1978 г. Изразява се и в запазената пространствена обособеност, която се поддържа от природната даденост – Арбанашкото плато. Ревниво се поддържа незастроено и малкото пространство между Лясковец и Горна Оряховица, за да подчертава самостоятелността на двата града. Нарастването на населението на трите града е достигнало своята кулминация през 1991 г. – 129 хил.д., след което започва да намалява до 116 хил.д. през 1995 г. и 112 хил.д. през 1998 г. Трудовите и културно-битовите пътувания намаляват заедно с намаляването на общата подвижност на населението.

Транспортната достъпност между В. Търново и другите два града е затруднена поради сложния релеф.

Поради всички тези фактори за формирана агломерация все още не може да се говори. Но в бъдеще може да се очаква засилване на връзките между населените места в рамките на очертаня обхват на агломерацията и то на основата на посочените и очаквани нови взаимодействия между градовете и селата. Тези възможности следва да се прогнозира внимателно и да се създават добри условия за тяхното реализиране както във функционален, така и в пространствен аспект.

VI.2. Населени места, структура, изграденост, развитие

Наред с демографския спад на населените места, което се отразява негативно на тяхната икономика и на социалната сфера, в тях се наблюдават много проблеми от чисто териториалноустройствен характер.

Урбанистичното развитие на град Велико Търново през индустриалната епоха се е отразило решително върху териториалното им нарастване и устройство. През целия период наличната градска територия е била перманентно недостатъчна, за да задоволи растящите градски нужди. Това е налагало непрекъснат териториален ръст, заемане на съседни земеделски земи за промишлени зони и за жилищни зони (комплекси). Не е било възможно този екстензивен ръст да бъде ограничаван и регулиран по-добре, поради кратките времеви периоди на поява и реализация на урбанистичните процеси. В същото време градските територии и особено новоусвоените са оставали недостатъчно добре благоустроени и подредени. В резултат на това нарастване градът е натрупал сериозни проблеми, които са оставали постоянно нерешени докрай. Прави впечатление големият процент на урбанизираните територии в землищата на В. Търново - 42% и сравнително малкият процент в землищата на другите два града. Не са за подценяване и площите на промишлените и складовите зони както и на другите урбанизирани територии извън границите на града. Увеличените площи на град Велико Търново са създали допълнителни трудности с неговото инфраструктурно обзавеждане и благоустрояване, които продължават да бъдат голям проблем и днес.

- **Урбанизирани територии**

При перманентно променящите се обществени, икономически и законови условия свързани със стопанисването на недвижимото имущество поддържането на сградите в добро състояние и изисквания се вид придобива все по-голямо значение.

Инвестиционните разходи за планиране, терен, строителство, разширяване при изграждането на една сграда са 25÷30 % от разходите за целия ѝ жизнен цикъл, останалите са за обезпечаване на нормалното ѝ функциониране през годините. Експлоатационните разходи включват енергоносители, почистване, сервизно обслужване, поддръжка, ремонт и технически разходи.

- **Планиране на територията – създаване на устройствени схеми и планове**

В областта на устройството на територията на Община Велико Търново от 1985 г. до 2000 г. няма приети и влезли в сила нови подробни устройствени планове (ПУП), освен частични изменения. За периода 2000-2005 г. са приети по години както следва:

- 2000 г. – „Промислена зона – Дълга лъка”;
- 2001 г. – ПУП за територията на ул. „Козлодуй” и парк „Марно поле”;
- 2002 г. – Старо ВНВУ и ПУП на с. Арбанаси;
- 2003 г. – Застроителен план за кв. 101, 102 и 104, Централна градска част;

Актуализация ПУП ЖК „Картала”; Актуализация ПУП ЖК „Бузлуджа”; ОГП – Велико Търново; Специфични правила и нормативи за прилагане на ОГП;

- 2004 г. – възложена изработка на актуализация ПУП ЖК „Света гора”;

V.2.2.Строителство

На територията на община Велико Търново строителството се развива в посоки – жилищно и обществено. С много големи темпове се реализират проекти в областта на жилищното строителство. Тенденция на увеличаване бележи и изграждането на много сгради свързани с комплексното обществено обслужване. Един от големите строежи е Централния пазар на Велико Търново. Изгражда се атрактивен търговски ансамбъл обединяващ функциите на паркиране, зареждане, пешеходно движение и търговия, с които оптимално се усвоява територията на досега действащия пазар.

Програмата „Красива България”, в частност проектите „Красиво Велико Търново”, подпомагат Общината за обновяване на обществени и жилищни сгради с архитектурно-историческа стойност, благоустрояване на публични обществени площи, реконструкция на пешеходни зони, детски площадки, междублокови пространства и други. За периода 2001-2004 община Велико Търново е спечелила и реализирала проекти по Програма “Красива България” /проекти “Красиво Велико Търново”/ на стойност над 3 200 000 лева.

• Производствени зони

През индустриалната епоха най-сериозната териториална експанзия беше демонстрирана със заемането на големи площи земя край град Велико Търново и екстензивното им усвояване за индустриални нужди. Във В. Търново са се формирали четири промишлени зони Западна, Източна, Централна и Южна (Дълга лъка) с обща площ 256 ха, по-голяма от площта на жилищните квартали (226 ха). Обновяването и реструктурирането на създадените производствени зони след осъществяването на приватизацията ще се проявява не само като технологичен проблем, но и като чисто устройствен и строително-архитектурен проблем и ще изисква сериозни усилия в планирането и благоустройството му. Технологичната изостаналост и неприветливият архитектурно-строителен вид на производствените сгради ще представляват бариера пред неговото обновяване. Евентуалната ориентация на бъдещи инвеститори към строителство на производствени предприятия “на зелена поляна” може да забави реструктурирането на производствените територии.

• Жилищни комплекси

Обновяването и реструктурирането на жилищните комплекси се проявява като сериозен проблем в резултат от тяхната функционална недоизграденост, еднообразие и неблагоустроеност. Във Велико Търново в комплекса “Бузлуджа” с площ 1250 дка живеят 28 хил. души, в к-с “Картала” с площ 76 дка живеят 13 хил. души. Необходимостта всеки собственик да поддържа имота си в изисквания се вид е регламентирана в ЗУТ. За съжаление в по-големия процент жилищни сгради текущите ремонти не се извършват своевременно, в повечето случаи изобщо не се извършват, което в последствие води до налагане на по-мощни ремонтни дейности или основен ремонт и реконструкция на сградата. Изоставени от години без всякаква поддръжка има значителен брой къщи в старата част на Велико Търново и селата. В новите многофамилни жилищни сгради съществуват проблеми с правилната експлоатация и поддържането на общите инсталации и по-конкретно с канализацията, комините, покривната хидроизолация.

Този проблем ще има дългосрочно действие, като се имат предвид скромните възможности на собствениците на жилища да ги обновят. В жилищните комплекси е върната незастроена земя на нейните бивши собственици. Терените, определени за детски заведения и училища, са вече частично изконсумирани за други нужди, което също създава проблеми и ще налага реструктуриране на територията на комплексите.

- **Техническа инфраструктура**

Проявлението на този проблем се наблюдава в незадоволителното състояние на мрежите и системите на водоснабдяването и канализацията, на топлоснабдяването, на енергоснабдяването и на транспортната система на Велико Търново. Обобщено може да се посочи, че техническата инфраструктура не удовлетворява адекватно настоящите градските нужди и затруднява функционирането на града. В незадоволително състояние е уличната мрежа и уличното благоустройство в повечето населени места. Проблеми създават и множеството нерегламентирани сметища край населени места.

През месец април 2004 г. започна реализацията на проекта за газификацията на градовете Велико Търново. Газификацията ще спомогне за решаване на енергийните потребности, постигане на по-добър икономически ефект в сравнение с използването на традиционните енергоизточници и премахване на вредното въздействие върху околната среда.

- **Обществени озеленени площи**

Състоянието на изградените зелени системи в града е незадоволително. Това се дължи на недостатъчното им поддържане, заемаването на зелени площи за временно търговско строителство, липсата на охрана и ефективно санкциониране на нарушителите. Наличните озеленени площи за широко обществено ползване са недостатъчни. По данни от ОГП обществените озеленени площи във В. Търново са 51 ха или 8 м²/жит.

- **Културно-историческо наследство**

Общината е една от най-богатите на културно-исторически паметници от различни епохи. За тях са полагани не малко грижи в близкото минало. Днес обаче поддържането на паметниците е силно затруднено. Като общ проблем за богатото културно-историческо наследство следва да се посочи недостатъчните грижи за поддържане на паметниците на културата поради недостига на средства и подходящи механизми.

- **Селищни образувания – вилни зони и земи за земеделско ползване и отдих**

Вилни зони на територията на община В. Търново са: вилна зона Капиновски м-р в землището на с. Пчелище с 227 бр. вилни имоти с 126 построени вили и ЗРП от 1987 г. и вилна зона Чуката в землището на с. Леденик с 213 вилни имота с 48 построени вили.

Като разновидност на вилните зони следва да се разглеждат земите за земеделски труд и отдих. Застроени е част от земите, повечето от имотите са електроснабдени. Не са изградени съоръжения за водоснабдяване, канализация и пречистване на водите. Пътните връзки се осъществяват чрез черни пътища, частично асфалтирани. Забавя се изготвянето на планове на новообразуваните имоти и кадастрални планове на тези земи с оглед бъдещото им планиране и нови функции.

- **Основни изводи и оценки за урбанистичното развитие:**

Запазена е традиционната връзка между града и селото. Добре е развита мрежата от населени места в цялата територия на общината. Амортизирана е физическата среда в населените места, занемарени са благоустройството и инженерните мрежи. Производствените територии са недостатъчно благоустроени и са застроени с остарели, непривлекателни и амортизирани сгради, които трудно могат да се модернизират и използват. Жилищните комплекси са недоизградени и неблагоприятно, панелните сгради не удовлетворяват нормалните изисквания за жилищен комфорт. Не е добро състоянието на обществените сгради за култура, образование, здравеопазване особено в селата, незавършено строителство на културни обекти. Обществените озеленени площи са недостатъчни и са силно занемарени и подложени на агресия.

VII. Състояние на околната среда и екологични условия

Комплексната оценка на отделните групи фактори, влияещи върху качеството на средата показва, че община Велико Търново се характеризира с добро качество на околната среда..

VII. 1.1 Качество на атмосферния въздух

Основните замърсители на атмосферния въздух на територията на Общината е автомобилният транспорт, котелните инсталации на промишлените предприятия и битовото отопление през зимния период.

В момента е пред завършване I етап на газоснабдяването на град Велико Търново, което ще има изключителен ефект за подобряване на качествата на атмосферния въздух. Преустройства по преминаване към газ изпълняват и големите предприятия-замърсители, ползващи като енергиен източник конвенционални горива.

Мониторингът по отношение състоянието на атмосферния въздух в град Велико Търново, се осъществява чрез периодични измервания, като се следят следните замърсители на въздуха: серен диоксид, азотен диоксид, азотен оксид, озон, сероводород, оловни аерозоли, прах и фини прахови частици (ФПЧ 10), като за периода 2001-2004 г. се наблюдават следните тенденции:

- Средногодишните нива на серен диоксид поддържат трайна тенденция към понижаване. Най-високи стойности се отчитат през отоплителния сезон и основен дял за това има работата на локалните парокотелни инсталации и битовото отопление. С газификацията на големите градове се очаква съществен спад на нивата на този замърсител.

- Замърсяванията с азотен диоксид са сравнително постоянни и в рамките на ПДК. През 2001-2004 г. епизодични превишения на нормите са регистрирани в градовете, дължащи се предимно на остарелия автомобилен парк.

- Средните концентрации на сероводород имат силно изразен непостоянен характер, като причината са промишлените дейности.

- Запазва се тенденцията към понижаване на годишните концентрации на оловни аерозоли на територията на цялата област, поради преустановяването на производството и използването на оловни бензини и въведената системата за контрол на качеството на използваните горива.

Праховите частици (общ суспендиран прах и ФПЧ10) продължават да са най-проблемният замърсител на територията на общината, като тенденцията е към запазване на традиционно високите нива на замърсяване на територията на град Велико Търново. Във всички ППМ са регистрирани превишавания на средногодишната и среднодневната норма. Причината за високите нива на прах е непочистването на уличната мрежа, както и широкото използване на твърди горива (дърва и въглища). На територията на община Велико Търново съществуват два действащи стационарни пунктове за контрол на атмосферния въздух.

- Въздействието на промишлеността и селското стопанство е незначително и с локален териториален обхват. За съжаление в повечето промишлени предприятия липсват локални пречиствателни съоръжения.

Като цяло територията на община Велико Търново е с добра екологична характеристика, която се определя от благоприятните почвени, микроклиматични и санитарно-хигиенни условия.

VII.1.2 Качество на водите

Състоянието на повърхностните и подпочвените води на общината зависи от концентрацията на урбанистични единици и промишлените дейности, както и от степента на изграденост на канализационната и пречиствателната инфраструктура.

Река Янтра заема важно място в националната мрежа за контрол на качеството на повърхностните води. Качественият състав на водите на р. Янтра и нейните притоци се следи чрез ежемесечен мониторинг от Националната система за екологичен мониторинг /НАСЕМ/. Анализът на получените резултати показва, че реките в басейна на р. Янтра са били с добър кислороден режим и показатели, отговарящи на ПДК за проектната им категория. Повърхностните води в наблюдаваните пунктове не са отговаряли на категориите си основно по следните показатели: нитритен азот – максимумът е през летните месеци, когато високите температури ускоряват процесите на нитрификация и денитрификация; фосфати и неразтворени вещества, поради директното заустване на битово-фекални води от населените места във водоемите.

Делът на обслужваното население на областта от ПСОВ за 2003 г. е едва 23.1 %. Директивите на ЕС регламентират изграждането на нови, отговарящи на европейските стандарти и изисквания ПСОВ.

Работещата в североизточния край на Велико Търново ГПСОВ поема само половината от отпадните битово-фекални и промишлени води. Голямата промишлена зона в квартал Дълга лъка зауства отпадните си води директно в р. Янтра. С цел подобряване качеството и увеличаване капацитета на пречистените води е завършена реконструкцията и модернизацията - II етап на ГПСОВ–В.Търново, като от края на 2004 г. е решен въпросът с депониране на утайките от станцията. Предстои пускането в експлоатация на откритите изгниватели.

Окончателното преустановяване на замърсяването на водите на р.Янтра от непречистените отпадъчни води от гр. В.Търново ще се реши с изграждането на Втора ГПСОВ, а за останалите населени места – гр. Дебелец, гр.Килифарево, с. Ресен, с. Самоводене, с изграждането на локални пречиствателни станции за отпадъчните им битови води, съгласно договореностите с Европейския съюз.

Проблемите, свързани със замърсяването на водите като жизненоважен природен ресурс, изискват все по-голямо внимание от страна на институциите и обществеността. Те следва да се преодоляват чрез координирани действия за интегрирано планиране и управление.

VII.1.3 Управление на отпадъците

Отпадъците са пряк замърсител на въздуха, водите и почвата и носят непосредствен риск за здравето на човека, затова решаването на проблемите, свързани с управлението на отпадъците, се явява един от най-сериозните екологични проблеми. От друга страна, отпадъците са ценен енергиен и суровинен източник и тяхното минимизиране и повторна употреба води до съхранение на природни ресурси.

Подобрява се състоянието на управлението на отпадъците посредством включване на голям брой населени места в организирано събиране и транспортиране на битовите отпадъци и пълното оборудване на населените места със съдове за събирането им. Третирането на битовите отпадъци от гр. В.Търново е предоставено след конкурс, на концесия за срок от 15 години на фирма "ТИТАН АС" ООД, София.

Битовите отпадъци се обезвреждат на "Депо" в местността "Стублица" в землището на с. Шереметя , с площ от 35 дка., на 12 км югоизточно от гр. Велико Търново. Депото на град Велико Търново се ползува и за депониране на битовите отпадъци от гр. Лясковец и от

няколко близко разположени селища. Същото е разкрито преди повече от 30 години и е с почти изчерпан капацитет.

Основният проблем по отношение на битовите отпадъци на Община Велико Търново е Депото за битови отпадъци в с.Шереметя. Капацитетът на възможностите му е на границите на изчерпването му. Решението му се свежда до изграждането на Регионалното депо, за осъществяването на което вече е регистрирано сдружение на 6 общини. Алтернатива на това решение е изграждане на съвременен завод за оползотворяване и преработка на битовите отпадъци.

VII.1.4 Земи и почви

• Почви

Извършените анализи на територията на Великотърновска община по мониторинговата програма на МОСВ за периода 2001-2004 г. не отчитат замърсявания на почвите с тежки метали и пестициди над ПДК. Не са установени земеделски земи, които да са трайно увредени, замърсени и негодни за селскостопанско производство.

Употребата на торове и пестициди е в границите на нормативите. Ежегодно се извършват проверки и се следи състоянието на складовете и съхраняваните в тях негодни пестициди.

Най-значителният ефект за намаляване на вредностите за здравето на хората и замърсяването на почвите е изграждането на Централизиран общински склад за забранени, негодни, с изтекъл срок на годност пестициди и препарати.

За осъществяването на проявяващата се като цяло тенденция към значително подобряване в екологичната обстановка ще бъдат използвани всички възможности на Европейските фондове за опазване на околната среда, Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда, средства от републиканския и собствени средства от Общинския бюджет.

В някои участъци на реките Росица, Янтра, има значително изземване на чакъл и пясък, вследствие на което се образуват различни по размер котловани. Сериозен проблем представлява рекултивирането на изоставените варовикови кариери главно в северната ивица на Предбалкана (Драгижево, Русаля).

Свлачищните процеси са често явление на територията на общината - предпоставка за тях е значителното разпространение на мергели, особено в югоизточната част. В местната програма за борба със свлачищата още по-голямо внимание трябва да се обърне на превантивните мерки. На територията на общината най-значимото срутище е при Преображенския манастир (със сериозни материални щети).

• Шумово замърсяване

Шумът като фактор на окръжаващата среда придобива все по-голяма актуалност, тъй като неговото постоянно и повсеместно действие създава опасност за физическото и психическото състояние на човека. Неблагоприятната акустична обстановка в град Велико Търново, край оживени пътища и магистрали се формира от нарастващия трафик на МПС, неудачните градоустройствени решения без предвидена самозащита на населението, недостатъчната пропускателна способност на използваната транспортна мрежа.

В община Велико Търново наблюдаваните пунктове за измерване на нивото на шума са 30 на брой. Отчетените данни показват, че в болшинството от наблюдаваните пунктове измереното ниво на шума надхвърля допустимите хигиенни норми от 55- 60 дБ.

Проекти, реализирани на територията на общината, насочени към опазване на околната среда:

- Проект на Национално движение Екогласност - В.Търново в партньорството на НД "Екогласност", Великотърновски университет "Св. Св. Кирил и Методий",

Регионална инспекция по околна среда и води –ВеликоТърново, РИОКОЗ,
Регионално сдружение на общините "Янтра" и ГеоЕкоКлуб "Академика".

"Изграждане на партньорство за намаляване на замърсяването в басейна на река Янтра", финансиран по Програма "Национални проекти" на Дунавски Регионален Проект с подкрепата на Програмата на ООН за развитие, Глобалния екологичен фонд и Регионалния екологичен център за Централна и Източна Европа България

През 2005 г., със съдействието на РИОСВ - Велико Търново и подкрепата на Басейнова Дирекция "Дунавски район" - гр. Плевен, се реализира проект за изграждане на сътрудничество, прилагане на басейновия и екосистемния подход за намаляване на органичното замърсяване във водосборната област на река Янтра - втора по големина в българската територия на Дунавския басейн. Проектът е част от дейностите по укрепване участието на обществеността в управлението на околната среда и решаването на важни екологични проблеми в рамките на Дунавския регионален проект, подкрепен от Международната комисия за опазване на река Дунав (ICPDR) и страните-членки. Генералната цел на проекта е да допринесе за намаляване на органичното замърсяване в Долнодунавския речен басейн чрез дейности във водосбора на река Янтра.

Конкретните цели са:

" Участие на обществеността в разработването на Плана за управление на водите в басейна на река Дунав;

" Създаване на ефективна структура на обществено-експертен принцип, и механизъм за взаимодействие, които ще продължат да действат и след края на проекта;

" Засилване вниманието на земеделските производители към практиките за недопускане и намаляване на органичното замърсяване на водите;

" Информирание на други ключови заинтересовани страни за дейностите и структурите за участие на обществеността на подбасейново ниво.

Участието на обществеността в преодоляването на проблемите, свързани с влошеното качество на водите, е необходимо за:

- прилагане на изискванията на съвременното екологично законодателство;
- принос на информация, познания и идеи от местното население;
- повишаване на общественото съзнание по проблемите на замърсяването на водите;
- откриване и решаване на потенциалните конфликти на ранен етап;
- приемане, подкрепа и участие на обществеността при изпълнение на решенията;
- създаване на култура на сътрудничество.

Всичко това ще даде възможност на обществеността да повлияе на изхода от планирането и вземането на решения.

Проектът мобилизира и дава възможност на неправителствените организации, научните среди и други заинтересовани страни да участват в решаването на проблемите със замърсяването на водите. Създаването на практически механизъм за търсене на решения ще има каталитичен ефект. Разработването и разпространението на добри практики ще допринесе за предотвратяване на органичното замърсяване от селското стопанство.

В краткосрочен план проектът ще окаже пряко въздействие за намаляване замърсяването на водите в басейна на река Янтра с биогенни вещества, а в дългосрочна перспектива ще доведе до подобряване на тяхното качество и устойчиво управление на водните ресурси.

В рамките на националната кампания "ЗА ЧИСТА ОКОЛНА СРЕДА" на Министерството на околната среда и водите на тема:

"Най-икономичен ефект за почистване, озеленяване или възстановяване на

озеленяването на замърсени с отпадъци централни части на населените места и

въвеждане на разделно събиране на отпадъците" в Първи раздел от конкурса четири села

от община Велико Търново /Ресен, Беяковец, Ново село, Велчево/ са финансирани от

Министерството на обща стойност 25 000 лева. Предложени са мерки за крайна реализация на разделно събраните отпадъци; мерки за недопускане на повторно замърсяване на почистените площи и за поддържане на озеленяването; мероприятия за популяризиране на разделното събиране на отпадъците; обществено участие чрез доброволен труд, подкрепа от частни лица и фирми, неправителствени организации и др.

- **“Канализация на град Килифарево”** по програма Социален инвестиционен фонд на МТСП – размер на финансирането 189 913 лв.
- В свои нормативни документи /Наредба за опазване на околната среда на територията на община Велико Търново; Наредба за управление, стопанисване и ползване на земите и горите от Общинския горски фонд; Наредба за земните маси, строителни и други отпадъци, извозването и депонирането им/ е заложила участието си като водеща организация и партньор на неправителствени организации и дружества от бизнес сектора по проекти за:
 - Проекти за изграждане на пречиствателни станции за отпадъчни води и канализационни мрежи;
 - Проекти за ликвидиране на сондажи, в които се смесват води с различни качества и се замърсяват по-дълбокочисти подземни води, за консервиране и за привеждане на кранов режим на сондажи, разкриващи подземни води на самоизлив, които не се използват;
 - Проекти в областта на управление на отпадъците;
 - Проекти за изграждане на съоръжения за регулиране на оттока на реките и създаване на водни площи с местно значение
 - Проекти за изграждане на съоръжения за защита руслата и бреговете, на дерета от ерозия
 - Проекти, свързани с изграждането на малки водоснабдителни мрежи и съоръжения с местно значение за питейно-битово водоснабдяване на населението;
 - Малки водно-електрически централи.

VIII. Анализ на тенденциите и процесите в социалната сфера

VIII.1. Население

VIII.1.1 Брой и динамика

Населението на Община Велико Търново към 01.01.2004 г. наброява 89 320 души, от които 42 242 мъже и 47 078 жени. Развитието на демографските процеси в общината през последните 5 години се характеризира с постепенно намаляване броя на населението. За периода 1999-2004 г. населението на общината е намаляло с 0,9. Отрицателното изменение в числеността на населението се дължи на неблагоприятното развитие на основните демографски процеси – раждаемост, смъртност, естествен прираст, миграционни процеси, неблагоприятна социално-икономическа конюнктура. Тенденциите в изменението на населението в трудоспособна възраст са разнопосочни в териториален разрез по населени места, с очертана концентрация на икономически активното население в общинския център. За разлика от общината като цяло, в град Велико Търново се наблюдава нарастване броя на населението през изследвания период - от 64 513 души за 1999 г. на 66 259 души за 2003г, което представлява увеличаване с 3%.

VIII.1.1.1. Възрастова структура

Населението в трудоспособна възраст към 01.01.2004 г. наброява 58 605 души. Изменението е незначително спрямо началото на изследвания период (1999 г. – 58 807 души). Но въпреки постоянството в броя на основната част от населението, се наблюдава намаляване на броя на населението под трудоспособна възраст и увеличаване на населението над трудоспособна възраст. Тази неблагоприятна тенденция води до тревожния извод, че е налице застаряване на населението. Изменението на възрастовата структура на населението в Община Велико Търново за периода 1999 – 2003г. може да бъде проследена от следните таблици:

	1999	2000	2001	2002	2003
Община Велико Търново	90 106	88 554	90 381	89 786	89 320
Под трудоспособна възраст	13 975	13 244	12 956	12 221	11 758
В трудоспособна възраст	58 807	56 250	57 768	58 282	58 605
Над трудоспособна възраст	17 324	19 060	19 657	19 283	18 957

Възраст в навършени години	1999	2000	2001	2002	2003
Община Велико Търново	90 106	88 554	90 381	89 786	89 320
0 до 14	12 751	12 064	11 633	11 076	10 621
15 до 24	15 734	14 695	15 407	15 388	15 099
25 до 34	12 832	13 146	12 627	12 826	13 072
35 до 44	12 675	12 332	12 371	12 113	11 999
45 до 54	14 397	14 420	14 305	14 027	13 800
55 +	21 717	21 897	24 038	24 356	24 729

VIII.1.1.1.1. Раждаемост и смъртност – динамика

Възпроизводството на населението е процес, който по своята същност е икономически и социално обусловен, но основно влияние върху него оказват демографските фактори. Раждаемостта в Община Велико Търново запазва относително постоянство през разглеждания период - през 1999г. раждаемостта е 6,7‰ . Най-висока стойност изследвания показател добива през 2002 г. – 7,0‰ и отново през 2003 г. възвръща първоначалната си стойност – 6,7‰.

Общата смъртност на населението в Община Велико Търново се характеризира също с постоянна динамика. Нивото на смъртността в селата е значително по-високо, поради застаряващата възрастова структура на населението, масовото изселване на младите хора към градовете и редица други фактори. Изменението на раждаемостта и смъртността в Община Велико Търново може да бъде проследено от следната таблица:

Години	Родени	Раждаемост	Починали	Смъртност	Ест. прираст
1999	673	6,7	1198	11,9	- 525
2000	664	6,6	1240	12,4	-576
2001	683	6,8	1096	11,0	-413
2002	700	7,0	1157	11,6	-457
2003	665	6,7	1118	11,2	-453

VIII.1.1.1.2.Естествен прираст

Измененията на равнищата на раждаемостта и смъртността водят до отрицателен естествен прираст на населението на Община Велико Търново, характерен за България през последните 10 години. Бъдещата тенденцията е, този показател да запази посоката и темпа на изменение, главно поради намалените родилни контингенти.

VIII.1.2.Полова структура

Населението по пол в Община Велико Търново към 2004 г. е както следва:

- 42 242 мъже;
- 47 078 жени.

Съотношението между половете е в рамките на 1114 жени на 1000 мъже. Тенденцията към намаляване броя на мъжете спрямо броя на жените продължава.

VIII.1.3.Етническа структура

Историческите предпоставки и толерантността на местното население са обособили многообразния състав на населението на Община Велико Търново. На територията ѝ към 01.01.2004г. живеят следните етнически групи, представени в проценти:

- 92,15% от населението се самоопределят като българи;
- 5,42% от населението се самоопределят като турци;
- 0,88% от населението се самоопределят като роми;
- 0,44% от населението се самоопределят като други;
- 0,77% не се самоопределят;
- 0,34% - непоказани.

На територията на общината няма градове или села, в които да е концентрирана някоя от съществуващите етнически групи. Във всички селища има наличие на отделни части от различните етноси, обособили се в самостоятелни квартали.

VIII.1.4.Социални характеристики и условия на живот

VIII.1.4.1 Доходи

Доходите на домакинствата за община Велико Търново са по-високи от средните за страната. Средно през 2003 г. общият доход на лице от домакинството за общината (2254 лв.) е близък, но по-висок от средния за страната (2129 лв.). Налице е тенденция на повишаване на доходите на домакинствата в номинално изражение за общината, което е характерно и за страната. За 2003 г. спрямо 2001 г. общият доход средно на лице от домакинството в общината нараства с 58%. За същия период за страната доходите средно на лице от домакинството нарастват с 34%. Основни източници на доходи са работната заплата, пенсиите и домашното стопанство. За периода 2001-2003 г. се очертават следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход в община Велико Търново:

Доходите от заплати се повишават с 55%. През 2001 г. техният относителен дял в общия доход е 32,8%, а през 2003 г. – 34%, но все още са с по-нисък дял в общия доход в сравнение със средния за страната (40% за 2003 г.).

През 2003 г. размерът на социалните плащания (обезщетения, пенсии, помощи, семейни добавки, стипендии) нараства в номинално изражение спрямо 2001 г. с 24,2%, но относителният им дял от общия доход намалява с 4,8 пункта. В социалните плащания основно място заемат пенсиите (84% от социалните плащания през 2003 г. са за пенсии). Нарастването на социалните плащания в номинално изражение като цяло се дължи главно на промените във възрастовата структура на населението на общината и увеличаването на броя на пенсионерите.

Нарастват относително доходите от домашното стопанство през 2003 г. в сравнение с 2001 г. от 14,4% на 20,2% или с 5,8 пункта. Нарастване на този източник на доход се наблюдава и за страната – от 15,0% на 18,2%, т.е. доходите от домашното стопанство имат важна роля при формиране на доходите на домакинствата.

Доходите от предприемачество намаляват както номинално, така също и относително като източник на доходи за населението от общината, докато за страната се наблюдава нарастване на тези доходи.

Паричният доход средно на лице от домакинството за община Велико Търново през 2003 г. е 1669 лв. – близък, но малко над средния за страната (1658 лв.). В структурата на паричните доходи основно място заемат работната заплата и пенсиите. В сравнение със страната паричните доходи в общината от работна заплата са по-ниски (с 12,2%), а паричните доходи от пенсии са по-високи от средните за страната (с 1,6%). По-висок от средния за страната е и паричният доход от домашното стопанство в общината (с 13,3%).

VIII.1.4.2 Стандарт на живот

Съществуват различия в условията на живот между населените места на община Велико Търново, дължащи се на спецификата в развитието им. Определящо значение има икономическото развитие, но е важно и значението на социалните фактори. В основата на индекса на човешко развитие е концепцията за устойчивото развитие на човека. Представени са здравни, образователни и икономически индикатори за развитието. Равнопоставеността на тези индикатори означава, че въпреки водещото значение на доходите, важна роля за стандарт на живот като коригиращи фактори имат образованието и здравеопазването.

Индексът на човешко развитие включва три компонента – очаквана продължителност на живота, комбиниран образователен индекс (грамотност на населението и записваемост в трите образователни степени) и икономически компонент.

Община Велико Търново по всички индикатори е над средните, по-близо до максималните им значения. Според комбинирания образователен индекс с най-висока стойност на индекса е община Велико Търново (6-то място в страната), а според икономическия компонент – 9 място. Въз основа на общия индекс на човешко развитие, община Велико Търново се определя като високо развита.

Основни изводи:

- Доходите средно на лице от домакинството за община Велико Търново са по-високи от тези за страната, като налице е тенденция на повишаването им в номинално изражение.
- Основни източници на доходи са работната заплата, пенсиите и домашното стопанство, като в структурата на доходите нараства дялът на тези от работна заплата и домашното стопанство.
- Сравнително висок дял на потребителските разходи за храна и поддържане на дома.
- Тенденциите в развитието на населението на община Велико Търново са неблагоприятни по отношение на количественото му възпроизводство. Населението на общината намалява от средата на 20 век.
- Във всички населени места на територията на общината намалява населението за периода между последните две преброявания (1992-2001 г.)

- На фона на общото демографско развитие на общината, градското население е в по-благоприятна ситуация с възпроизводствения си потенциал, докато селското население е застаряло, с нарушени структури и процеси.
- В град Велико Търново, е съсредоточено близо 76,5% от градското население на общината. Населението на града е с висок трудов потенциал и високо образователно равнище.
- Образователното равнище на населението на община Велико Търново е високо и е с тенденция към нарастване на броя и дела на високообразованите лица. В община Велико Търново делът на високообразованото население е по-висок от средното равнище за страната.

VIII.1.5. Миграционни процеси

Основната тенденция, която се наблюдава на територията на Община Велико Търново е наличието на миграционен процес сред безработното, трудоспособно население от селата към града или към по-големите градове на страната и чужбина. Наблюдава се и процес на миграция на населението в по-напреднала възраст от града към селата.

Механичният прираст в общината през последните години е положителен - през 2003 г. в общината са осъществени 4928 заселвания и 4870 изселвания. В сравнение с предходни години интензитетът на механичното движение на населението на общината след 2001 г. намалява.

VIII.1.6. Безработица

VIII.1.6.1. Брой и динамика на безработицата

Анализът на безработицата според режима на регистрация в Бюро по труда - Велико Търново показва тенденция на трайно намаляване на регистрираните безработни лица с право и без право на обезщетение за разглеждания период – 1999г.-2004г.:

Година	Безработни лица	В т.ч. жени	С право на обезщетение	В т.ч. жени	Без право на обезщетение	В т.ч. жени
31.12.1999г	6463	3562	2817	1483	3646	2079
31.12.2000г	7219	3978	2858	1484	4361	2494
31.12.2001г	6902	3491	2285	1079	4617	2412
31.12.2002г	5829	3082	1447	761	4382	2321
31.12.2003г	4068	2272	1096	616	2972	1656
31.12.2004г	3295	1941	не се следи	-	-	-

Измененията в изследвания показател са обусловени, както от количествени характеристики (численост, възрастова структура на регистрираните безработни), така и от качествените такива (образователно равнище, квалификация). Движението на тези фактори може да бъде проследено от следните данни за равнището на безработицата в Община Велико Търново за 2003 и 2004 г.:

Равнище на безработицата към 31.12.2003г.: 9,25%

Възраст:

До 29 години	-	987 души, в това число жени - 583
От 30 до 44 години	-	1235 души, в това число жени - 01
От 45 до 49 години	-	535 души, в това число жени - 317
Над 50 години	-	1311 души, в това число жени - 671

Образование :

Висше, полувисше	-	707 души, в това число жени - 460
Средно специално	-	1854 души, в това число жени - 952
Средно общо	-	357 души, в това число жени - 276
Основно и по-ниско	-	150 души, в това число жени - 58

Категория персонал :

С раб. професия	-	1382 души, в това число жени - 632
Специалисти	-	1460 души, в това число жени - 888
Без квалификация	-	1226 души, в това число жени - 752

Равнище на безработицата към 31.12.2004г.: 7,49%

Възраст:

До 29 години	-	763 души, в това число жени - 480
От 30 до 44 години	-	997 души, в това число жени - 632
От 45 до 49 години	-	379 души, в това число жени - 221
Над 50 години	-	1156 души, в това число жени - 608

Образование :

Висше, полувисше	-	636 души, в това число жени - 416
Средно специално	-	1345 души, в това число жени - 724
Средно общо	-	305 души, в това число жени - 238
Основно и по-ниско	-	1009 души, в това число жени - 563

Категория персонал :

С раб. професия	-	1015 души, в това число жени - 479
Специалисти	-	1192 души, в това число жени - 744
Без квалификация	-	1088 души, в това число жени - 718

В резултат на икономическия ръст и ефективността на общинската политика по заетостта, равнището на безработицата в Община Велико Търново достигна най-ниската си стойност от пет години насам – 7,49%. Отчетените стойности са по-ниски по отношение на националното равнище към месец ноември 2004 г. – 11,74%. Доминираща роля в структурирането на безработицата имат лицата със средно специално образование. Все още е висок и относителния дял на безработните младежи, завършващи средно образование. Основен проблем при наемането им на работа се явява ниската компетентност и липсата на практически умения.

Основен фактор за трайното намаляване на броя на безработното население в Община Велико Търново играе Общинската политика, насочена към осигуряване на работни места, чрез участие в национални програми и проекти на микро и макро равнище. Такива са Националните програми: "От социални помощи към заетост", "Заетост на младежи с висше образование в публичната администрация", "Помощ за пенсиониране", Проект СЕЙН "Социални услуги в замяна на нови работни места". С младите хора усилено се работи и по

проектите на Програма ФАР – "Насърчаване на заетостта сред младежите". С цел повишаване на квалификацията на безработните лица, като основен фактор за повишаване конкурентноспособността им на пазара на труда, през 2004 г. в такива програми и проекти бяха включени 806 трайно безработни лица. Бяха повишени и средствата за обучение, стипендии, пътни разходи. В съответствие с европейската практика, при обучение на безработни бе въведен период на стажуване на определено работно място при работодател, с цел прилагане на придобитите умения на практика.

През 2004 г. се наблюдава преориентиране интереса на работодателите към една от рисковите групи на пазара на труда – безработните лица над 50 годишна възраст, представляващи 35 % от общия брой безработни за 2004 г. Законовото стимулиране чрез различни по вид и размер преференции се оказва правилната посока, в която трябва да се работи и в бъдеще.

Ограничените възможности за работа са сред глобалните предизвикателства, пред които е поставено България през последните 10 години. В условията на структурна реформа и свиващи се трудоемки производства са необходими ефективни пасивни и активни мерки за борба с безработицата, които да запазят благоприятната тенденция – намаляване на безработните жители на Община Велико Търново.

От посочените данни могат да се направят следните **изводи** за състоянието на безработицата в община Велико Търново:

- Трайно намалява равнището на безработица;
- Ниско е образователното равнище в преобладаваща част от регистрираните безработни.
- Неблагоприятна е тенденцията за увеличаване дела на безработните жени и лицата над 55 години.
- Висок е делът на продължително безработните лица.
- Намалява делът на безработните младежи.

VIII.2.Здравеопазване

Опазване на здравето, поддържане на добра телесна и психична форма на хората, е един от основните приоритети на Община Велико Търново. Преструктурирането на здравеопазването, в резултат на стартиралата здравна реформа в страната, осигури пълно здравно обслужване на населението и гарантира стабилно и качествено функциониране на здравните заведения. Основен показател за това е трайно намаляващата обща смъртност на населението за периода 2000 – 2003 година:

Показатели	2000	2001	2002	2003
Брой починали	1240	1096	1157	1037
Смъртност на 1000 д. н.	13.9	12.3	12.8	11.5

Конкретните причини за смъртността в Община Велико Търново, както и нейната динамика могат да бъдат проследени от следната таблица:

Причини за смъртта	2000		2001		2002		2003	
	брой	коэф.	брой	коэф.	брой	коэф.	брой	коэф.
01. Инфекциозни болести и паразитози	2	0.02	3	0.03	3	0.03	0	0.00
02. Новообразувания	205	2.29	200	2.24	203	2.25	164	1.83
03. Болести на енд. жлези, на храненето, обм. и разстр на имунитета	1	0.01	3	0.03	6	0.07	9	0.10
04. Болести на кръвта и кръв. ргани	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
05. Психични разстройства	0	0.00	0	0.00	1	0.01	0	0.00
06. Болести на нерв. система и сетивните органи	1	0.01	0	0.00	1	0.01	3	0.03
07. Болести на органите на кръвообръщение	755	8.45	657	7.34	693	7.69	735	8.19
08. Болести на дихателната система	68	0.76	50	0.56	41	0.46	23	0.26
09. Болести на храносм. система	8	0.09	6	0.07	10	0.11	15	0.17
10. Болести на пикочо-половата система	2	0.02	2	0.02	2	0.02	8	0.09
11. Болести при бременност раждане и следродилен период	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
12. Болести на кожата и подкожната тъкан	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
13. Болести на костно-мускулната система и съединителната тъкан	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
14. Вродени аномалии	1	0.01	0	0.00	0	0.00	0	0.00
15. Състояния, възникващи през пер. период	5	0.06	5	0.06	5	0.06	1	0.01
16. Симптоми, признаци и неопределени състояния	86	0.96	101	1.13	80	0.89	56	0.62
17. Травми и отравяния	47	0.53	41	0.46	45	0.50	23	0.26

Болестите на органите на кръвообръщение запазват водещо място сред причините за смъртността на населението, като броят на починалите лица запазва едно относително постоянство през изследвания период. В общината като цяло се оформя тенденция на повишаване на заболяемостта по обръщаемост.

Регистрираните онкологични заболявания в Община Велико Търново в периода от 2000г. до 2003г. са следните:

	2000	2001	2002	2003
Брой	1810	1962	1720	2375

Броят на болните под наблюдение в Областен диспансер за психични заболявания със стационар бележи увеличение за 2000 г- 1274 болни, сравнен с този през 2003 г – 1384 болни.

През 2000 г регистрирани от Пневмофтизиатричния диспансер са 74 лица с активна туберкулоза. Към 2003г. този брой достига до 145 новорегистрирани за Област Велико Търново.

Диспансер / Година	2000	2001	2002	2003
ОДПЗС – ЕООД - брой на болни под наблюдение	1274	1306	1338	1384
ОДПФЗС – “Д-р Трейман” брой на болни, новорегистрирани с активна туберкулоза	74	103	110	145

VIII. 2.1 Видове здравни и лечебни заведения

Потребностите на населението от извънболнична, болнична, рехабилитационна и медико-социална помощ се задоволяват от наличните:

1. Лечебни заведения за извънболнична помощ;
2. Център за спешна медицинска помощ - Велико Търново;
3. Диагностично-консултативен център - В. Търново ЕООД;
4. Медицински център – 10 броя;
5. Индивидуална специализирана практика - 92 броя;
6. Групова специализирана практика - 1 брой;
7. Индивидуална практика за първична медицинска помощ – 37 броя;
8. Групова практика – 8 броя;
9. Стоматологичен център – Велико Търново ЕООД – 1 брой;
10. Индивидуална стоматологична практика – 89 броя;
11. Групова стоматологична практика – 2 броя;
12. Самостоятелна лаборатория – 11 броя;

VIII. 2.1.1 Лечебни заведения за болнични помощ:

1. МОБАЛ "Д-р Стефан Черкезов" АД;
2. Областен диспансер за пневмо-фтизиатрични заболявания със стационар “Д-р Трейман” ЕООД;
3. Областен диспансер за психични заболявания със стационар – Велико Търново ЕООД;

4. Областен диспансер за кожни и венерични заболявания със стационар – Велико Търново;
 5. Междубластен диспансер за онкологични заболявания със стационар – Велико Търново ЕООД;
 6. Медицински център за рехабилитация и спортна медицина;
 7. Дом за медико – социални грижи;
 8. Постоянни детски ясли – 5 броя;
 9. Детска млечна кухня;
- В училищата и детските заведения на територията на Община Велико Търново работят 39 медицински специалисти.

Общо профилактично и стационарно обслужване в Община Велико Търново се извършва от МОБАЛ "Д-р Стефан Черкезов". Движението на легловия фонд за периода 2000г.-2004г. е следното:

година	2000	2001	2002	2003	2004
Общ брой легла	565	496	431	431	431

Брой щатни длъжности при Междубластна болница за активно лечение "Д-р Стефан Черкезов" АД:

Общо длъжности	2000	2001	2002	2003	2004
	829	746	743	655	655
1. Висш медицински персонал	146	140	133	133	134
2. Висш немедицински персонал	13	15	13	13	16
3. Полувисш медицински персонал	377	357	310	310	313
4. Друг персонал	293	234	199	199	192

На територията на Община Велико Търново действат 4 специализирани диспансера с обща леглова база 396 легла. Броят преминали болни и кадровата обезпеченост на диспансерите може да бъде проследена от следните таблици:

**Областен диспансер за психични заболявания със стационар –
ЕООД Велико Търново**

Година	Общ брой легла	Преминали болни		Персонал				
				Всичко	Висш медицински	Висш немедицински	Полувисш медицински	Друг
2000	85	амб.	21 727	55,25	12,25	2	20	20
		стац.	1 211					
		Дисп	5 847					
2001	85	амб.	13 449	63,25	12,25	4	24	23
		стац.	1 228					
		Дисп	5 831					
2002	85	амб.	10 275	64,25	13,25	5	24	22
		стац.	1 212					
		дисп.	5 796					
2003	85	амб.	12 690	64,25	12,25	6	24	22
		стац.	1 623					
		дисп.	5 691					

**Междубластен диспансер за онкологични заболявания със стационар – ЕООД
Велико Търново**

Година	Общ брой легла	Преминали болни		Персонал				
				Всичко	Висш медицински	Висш немедицински	Полувисш медицински	Друг
2000	206	общо	4 438	55,25	12,25	2	20	20
		община	1 327					
		др.райони	3 111					
2001	206	общо	4 669	63,25	12,25	4	24	23
		община	1 409					
		др.райони	3 260					
2002	206	общо	4 724	64,25	13,25	5	24	22
		община	1 516					
		др.райони	3 208					
2003	206	общо	4 685	64,25	12,25	6	24	22
		община	1 398					
		др.райони	2 267					

**Областен диспансер за пневмо-фтизиатрични заболявания със стационар – "Д-р
Трейман " ЕООД Велико Търново**

Година	Общ брой легла	Преминал и болни	Персонал				
			Всичко	Лекари	Висш немедицински	Полувисш медицински	Друг
2000	85	785	84	18	3	36	27
2001	85	801	84	18	3	36	27
2002	75	1 027	84	18	5	35	26
2003	75	1 111	84	18	5	35	26

**Областен диспансер за кожни и венерични заболявания със стационар – ЕООД
Велико Търново**

Година	Общ брой легла	Преминали болни		Персонал			
				Всичко	Висш медицински	Полувисш медицински	Друг
2000	20	общо	191	23,50	6	12	5,5
		община	87				
		др.райони	104				
2001	20	общо	242	24,50	6	13	5,5
		община	113				
		др.райони	129				
2002	15	общо	256	24	6	12	6
		община	172				
		др.райони	84				
2003	10	общо	270	24	6	12	6
		община	171				
		др.райони	99				

VIII.3. Социални дейности

Съгласно правните разпоредби на Закона за социалното подпомагане, Община Велико Търново административно управлява 4 специализирани институции за социални услуги (домове), които по начин на финансиране са държавна дейност; Домашен социален патронаж и 22 клуба на пенсионера и инвалида, които по начин на финансиране са общинска дейност.

За удовлетворяване нуждите от социални услуги, на територията на общината функционират следните домове:

1. Дом за стари хора "Венета Ботева".
2. Дом за възрастни с умствена изостаналост село Пчелище.
3. Дом за възрастни с умствена изостаналост село Церова кория.
4. Дом за възрастни с умствена изостаналост село Присово.

Социални услуги в домашни условия Община Велико Търново предлага чрез Домашен социален патронаж, който обслужва възрастни хора, лица с увреждания и деца с увреждания.

Спазвайки законовите изисквания и указания от Агенцията за социално подпомагане, в специализираните институции се извършват социални дейности, насочени към:

- задоволяване на ежедневните потребности на лицата и/или семействата;
- здравни потребности;
- образователни потребности;
- рехабилитационни потребности;
- потребности в свободното време;
- потребности от неформални контакти.

В партньорство с КНСБ Община Велико Търново за поредна година реализира Проект "Кухня спасение", насочен към възрастни хора, инвалиди, многодетни и самотни майки.

През 2003 г. по Националната програма "От социални помощи към осигуряване на заетост" е осигурена трудова заетост на 490 трайно безработни лица в дейности от комунално-битов характер, строително-ремонтни дейности, социални дейности. През 2004 г. този брой е нараснал на 583 лица.

За преодоляване на проблема с безработицата Община Велико Търново участва като партньор и в практическата реализация на Проект СЕЙН – "Социални услуги в замяна на нови работни места". В този проект, като потребители на пакета от социални услуги, са включени 163 лица и семейства, подпомагани от 63 безработни лица, обучени по Програма за "Социален асистент".

По отношение социалното интегриране и пълноценно включване в общността на рискови групи, предстои реализация на три социални проекта, предлагащи алтернативната социална услуга "Защитено жилище":

1. Защитено жилище тип "Детска къща", предназначено за деца с лека степен на умствена изостаналост на възраст от 7 до 18 години.
2. Защитено жилище, предназначено за млади хора над 18 години, трайно изведени от специализираните институции за социални услуги за възрастни с умствена изостаналост.
3. Защитено жилище, предназначено за деца и юноши напускащи социални домове за деца, лишени от родителска грижа.

През 2005 година предстои реализирането на Програма за работа с хора с увреждания.

VIII.4. Образование

Община Велико Търново поддържа оптимизирана и добре функционираща мрежа от общообразователни и професионални училища в направление – туризъм, икономика, лека промишленост, електроника, строителство.

В сферата на висшето образование обликът на Община Велико Търново се определя от Великотърновският университет "Св.св. Кирил и Методий", който е вторият по големина в

България и е наследник на просветните и културни традиции на знаменитата Търновска книжовна школа от XIV век. ВТУ предлага обучение в хуманитарни и икономически профили, в 7 факултета: филологически, историко-юридически, изобразително изкуство, педагогически, православен богословски, стопански и философски. Броят на студентите, които се обучават във ВТУ са над 10 000 в над 60 специалности. Ежегодно по повод празника на българските студенти Община Велико Търново присъжда Академична награда в размер на 5 000 Евро.

Във Велико Търново се намира и най- голямото и най-старо висше военно училище в България – Национален Военен Университет "Васил Левски".

VIII.4.1. Структура на учебните заведения в системата на средното образование в Община Велико Търново през учебната 2003/2004 год.:

Учебни заведения	държавни	общински	частни	Общ брой
Основно училище	0	13	0	13
СОУ	0	4	0	4
Профилирана гимназия	0	3	0	3
Професионална гимназия	7	0	1	8
Помощно училище	3	0	0	3
ВУИ	1	0	0	1
Общо	11	20	1	32

VIII.4.2. Брой ученици, постъпили/записани в учебни заведения през учебната 2003/2004 год.

Образователен етап	държавни училища	общински училища	частни училища	общ брой ученици
Начален етап		2841		2841
Прогимназиален етап	216	4034	37	4287
Гимназиален етап	3238	2503		5741
Общо	3454	9378	37	12869

VIII.4.3. Детски градини на територията на Община Велико Търново:

В град Велико Търново:

1. ЦДГ /целодневни детски градини/ - 9
2. ОДЗ /обединени детски заведения/ - 3

В селищата на Общината

1. ЦДГ - 10

VIII.4.4. Висши учебни заведения:

1. ВТУ "Св.св. Кирил и Методий"
2. НВУ "Васил Левски"

VIII.4.5. Колежи:

1. Медицински колеж към ВМИ - Плевен
2. Учебно-научен център към Висш училищен земеделски колеж – Пловдив
3. Висш учебен научно-производствен център на Технически университет – Варна
4. Колеж по мениджмънт, търговия и маркетинг към УНСС - София
5. Датски колеж

VIII.4.6. Обслужващи звена:

1. Център за работа с деца – Общински детски комплекс град Велико Търново;
2. ЦОУК – Във Велико Търново се намира един от тринадесетте национални центрове , разкрит със заповед на министъра на МОН като държавно обслужващо звено , със статут на самостоятелно юридическо лице;
3. Междуучилищен център за трудово-политехническо обучение /МЦТПО/;

През последните години се наблюдава тенденция на нарастване броя на лицата в училищна възраст, непосещаващи училище. Основните причини за непостъпване или отпадане на учениците от училище са различни по своя вид и обхват: медицински, икономически, социални. С нарастване на възрастта, нараства и броят на непосещаващите учебни заведения.

Важна характеристика на населението е образователното му равнище. Населението с високо образователно равнище (висше, колежанско и средно образование) за община Велико Търново съставлява 53,2% от населението на 7 и повече години, което е над средното за страната (52,0%). За периода между последните две преброявания (1992-2001 г.) е налице абсолютно и относително нарастване на населението с висше, висше специалист (полувисше) и средно образование. Повече от половината от лицата с високо образователно равнище са в гр. Велико Търново.

Опазването и поддържането на съществуващата материално-техническа база е съществен проблем, поради ограничените финансови средства, осигурявани от бюджета. Частични ремонти на ВиК, на отоплителни инсталации и други се осъществява и чрез спонсорства и дарения, но в недостатъчни размери.

VIII.5. Спорт

На територията на Община Велико Търново към 31.12.2004г. функционират 54 спортни организации, лицензирани по Закона за физическото възпитание и спорта:

1. СК айкидо "Калоян"
2. СК алпийски клуб "Еделвайс-74"
3. СК алпийски клуб "Трапезица"
4. СК бадминтон "Бадминтон-скуош"
5. СК баскетбол "Велт-94"
6. СК баскетбол "Етър-49"
7. СК баскетбол "Етър-2004"
8. СК бокс "Ивайло-99"
9. СК борба "Етър-Аякс"
10. СК борба "Царевец-Етър"
11. СК вдигане на тежести "Етър-59"

12. СК вдигане на тежести "Асеновци"
13. СК волейбол "Царевец-19"
14. СК джудо и самбо "Етър-1969"
15. СК карате "Калоян"
16. СК картинг "Етър-рейсинг"
17. СК катерене "Царевец"
18. СК колоездене "Царевец"
19. СК конен спорт "Калоян-92"
20. СК културизъм "Преслав"
21. СК културизъм "Т-РЕКС"
22. СК лека атлетика "Ивайло-93"
23. СК лека атлетика "Етър-Академик"
24. СК лека атлетика "Атлетик-91"
25. СК лека атлетика "Спринт-94"
26. СК лека атлетика "Академика"
27. СК мотоспорт "Макея"
28. СК плуване "Велико Търново"
29. СК спортна гимнастика "Етър-Юнак"
30. СК спортна гимнастика(жени) "Етър-Стил"
31. СК спортно ориентиране "Трапезица-Спринт"
32. СК спортно ориентиране "Хемус-99"
33. СК спортна стрелба "Етър 100" пневматично оръжие
34. СК спортни танци "Фиеста"
35. СК стрелба с лък "Етър-78"
36. СК тай-бокс "ЧА-НА"
37. СК тенис на корт "Барс"
38. СК тенис на корт "Етър-2000"
39. СК хандбал "Етър-64"
40. СК хандбал "Боляри"
41. СК художествена гимнастика "Етър 93"
42. СК шахмат – "ВТШК"
43. СК шахмат "Булмекс"
44. СК шахмат "Г.Дакалов"
45. ТД "Трапезица-1902"
46. ТД "Хемус"
47. ФК "Боляри"
48. ФК "Ботев" – гр.Дебелец
49. ФК "Етър-1924"
50. ФК "Килифарево" – гр.Килифарево
51. ФК "Левски" – с.Ресен
52. ФК "Присое" – с. Присово
53. ФК "Раковски"
54. ФК "Самоводене" – с.Самоводене

Големият брой на спортните организации показва относителна стабилност в развитието на спортната дейност на територията на общината. В сравнение с останалите общини в страната, Община Велико Търново се нарежда на едно от първите места по брой регистрирани спортни организации, развиващи постоянна дейност и отчитащи високи спортни постижения, както на регионално, така и на национално и на международно ниво. Основно направление в дейността на клубовете е развитието на масовия спорт, формиращ здравния статус на децата и юношите. Създаването на благоприятни условия за повишаване обхвата на занимаващите се със спорт е един от основните приоритети в общинската политика.

VIII.5.1. Спортна инфраструктура

На територията на град Велико Търново са изградени спортни комплекси, сред които са СК "Ивайло", който включва спортна база;

СК"ИВАЙЛО"-ЮГ включва:

Зала художествена гимнастика-540кв.м, Зала Борба-600 кв.м., Зала Карате;

Зала баскетбол-540 кв.м, Зала спортна гимнастика-540кв.м, Закрита писта -1700 кв.м, Зала ОФП-104 кв.м, Спортно стрелбище-200 кв.м, Съблекални, бани и тоалетни-4бр. –212 кв.м;

СПОРТНИ ЗАЛИ СЕВЕР включва:

Зала запад- 350 кв. м, зала щанги- 350 кв. м, зала борба-340 кв. м, зала стрелба-387 кв. м, съблекални- 2бр.-140 кв.м.;

ПОКРИТ ПЛУВЕН БАСЕЙН вкл.:

Зала хандбал-644 кв.м., малка зала ОФП – 59 кв.м., зала басейн- 644 кв.м, съблекални и серв. помещения- 217 кв. м, треньорска стая- 1бр.- 19 кв.м, стая за спасители-1бр.-14кв.м, стая мед. пункт- 1бр.-19 бр.

ЛЕДЕН СТАДИОН вкл.:

Сграда, ледено поле, съблекалня техници- - 2бр., бани, тоалетни- 1бр., помещение за дежурния- 1 бр.

СК"ЮНАК" вкл.:

Зала волейбол, офиси- 4бр., складови помещения- 3 бр., съблекални с бани и тоалетни- 2бр., кортово игрище, баскетболно игрище

ЗАТРЕВЕН ФУТБОЛЕН ТЕРЕН вкл.:

Игрище- 7 700кв.м., трибуни- 5280 кв.м, седащи места- 20 000бр.

VIII.5.2. Приоритети в развитието на спорта в община Велико Търново:

VIII.5.2.1. Детско-юношески спорт

- Подготовка, организиране и провеждане на ученически игри включващи: вътреучилищен, общински, областен, зонов етапи и държавни финали

- Методическа помощ от експерта по спорта при изработване на проекти за финансово и материално подпомагане на спортната дейност в учебните заведения.

- Изработване на проекти за организиран ваканционен отход на деца и ученици от Община В.Търново.

- Провеждане на пролетен крос "Велико Търново"

- Провеждане на спортни мероприятия организирани от Община В.Търново и училищни спортни клубове.

- Съвместни дейности с МОН и ДАМС по проекти и програми свързани с борбата срещу дрогата.

- Провеждане на масови спортни мероприятия по Програма "СИНДИ" и във връзка с Международния ден на предизвикателството.

VIII.5.2.2. Спортни организации

- Обсъждане на реалните проблеми на спортни клубове и намиране на конкретни решения за тяхната дейност.

- Осъществяване на координация между Министерството на младежта и спорта и дейността на спортните организации.

- Изработване на ясни критерии по отношение на финансово подпомагане за спортна дейност от бюджета на Община В.Търново на тренировъчна, състезателна дейности и домакинства по заявка от Български спортни федерации.

- Оказване на методическа помощ на спортните организации при подготовка на проекти за кандидатстване пред Министерството на младежта и спорта.
- Осъществяване на пряк контрол върху дейността на спортните организации, касаеща ползване на спортни бази, разходване на средства от общинския и държавния бюджет при провеждане на държавни и международни състезания в спортна база на Общината.

VIII.5.2.3. Масов спорт

- Определяне на дни за свободен достъп до спортни бази и игрища.
- Провеждане на спортни мероприятия на открито по проекти финансирани от Община В.Търново и други институции.
- Организиране по знака на Програма "Синди" и във връзка с общинската програма за ограничаване на тютюнопушенето, срещи на спортна тематика с представители от различни възрастови групи на населението на Общината.
- Провеждане на състезания организирани съвместно със спортни клубове по различни видове спорт с цел ангажиране на младото поколение със системно занимание с физически упражнения и спорт като естествена среда за тяхното развитие.

VIII.5.2.4. Инвалиди

- С оглед пълноценната реализация на хора с увреждания е необходимо създаването и поддържането на добър социален климат за тази група хора:
- Провеждане на шах-турнир за инвалиди организиран от ВТШК и Община В.Търново.
- Изпълнение на спортно-оздравителната програма съвместно със Медицински център за рехабилитация и спортна медицина и Методиката и за прилагането и в домашни условия.
- Провеждане на рехабилитационно-спортни услуги с цел подпомагането и подобряването на двигателната активност на тази група хора.

VIII.6 Културно-историческо наследство – степен на ползване и социализация

Община Велико Търново е една модерна община, която се опитва да съхрани традициите на миналото и да ги свърже с бъдещето. Редица галерии, изложбени зали, музеи и църкви представят богатото културно и историческо наследство на Общината. Уникалната архитектура и екологично чистата околна среда утвърждават Общината като забележителен исторически, културен и туристически център.

Изградената музейна структура включва музейни обекти и експозиции с национално и международно значение. На територията на Община Велико Търново има 1087 бр. Паметници на културата, събрани в резервати, ансамбли, комплекси, групови обекти и 1515 единични. Според историческия период към който принадлежат, те са праисторически, антични, средновековни и възрожденски, а в съответствие с научно-културната специфика – археологически, исторически, архитектурно-строителни, художествени, етнографски.

Сред многообразието от културно-исторически места във Велико Търново, обект на подчертан туристически интерес са:

- Хълмът Царевец, който е бил главната крепост на средновековната столица, а днес е впечатляващ музей на открито в който са експонирани останките от дворцовите и патриаршеските комплекси на Второто българско царство (12 – 14 век).
- Хълмът Трапезица е съсредоточие на голям брой църкви от същия период. При археологическите проучвания са разкрити останките на 14 храма с богата вътрешна и външна декоративна украса. Като цяло Трапезица е комплекс с много възможности за бъдещи археологически проучвания.
- На 18 км от Велико Търново са разкрити останки на основания от император Траян през 102 година римски град Никополис ад Иструм.

- На територията Общината се намира Възрожденския архитектурно-исторически резерват с.Арбанаси. Неговите църкви съхраняват изящни образци на българската иконописна и резбарска школа.
- Особено атрактивна е аудио-визуалната програма "Царевград Търнов – звук и светлина", пресъздаваща историческите събития с помощта на електронно и лазерно осветление и звукови композиции.

През 1955г. град Велико Търново е обявен за архитектурно-музеен резерват, включващ Средновековните крепости Царевец и Трапезица, Средновековните църкви "Св.Димитър", "Св.Петър и Павел", "Св. 40 мъченици" и "Свети Георги", както и 670 сгради, 5 църкви от Възраждането и 17 манастира в околностите на града.Основната част от културно-историческото наследство е експонирана в най-стария и най-голям извънстоличен исторически музей.

Състоянието на културно-историческото наследство на Стария град днес е в резултат на продължителни над 100-годишни усилия за неговото спасяване и опазване.

VIII.6.1 Сграден фонд

В старинната градска част се намират около 3120 броя жилища в 2270 сгради. От тях само 150 броя са съвременни и с масивни конструкции, а останалите са паянтови и полумасивни сгради, значително остарели. Голяма част от старите къщи вече са достигнали максималния процент на амортизация и физическа износеност и се използват повече от определения срок на годност /60 години/. Те не съответстват на изискванията за ползване и за качествена жилищна среда. Някои не се обитават и са изоставени предвид изгниване и износване на градежа. Годишно по ЗУТ се премахват около 20 стари сгради поради негодност за ползване или застрашаващи сигурността и само някои от тях се преизграждат. Друга част от старите сгради се стопанисват и поддържат добре. Те са на повече от сто години и за радост на специалисти и гости са успели да запазят своя архитектурен и народен образ.

VIII.6.2 Техническа инфраструктура

Повечето от улиците намиращи се в старата градска част са от периода на Възраждането. Те са с ниска проходимост и характерна настилка от калдаръм. Такива са ул."Г.С.Раковски", "Въстаническа", "П.Типографов", "Поп Матей Преображенски" и др., за които е въведен различен режим на организация на движението с поставяне на знаци и на метални стълбчета, за осигуряване на пешеходния и туристическия поток. Преминаването през територия на Стария град на значителен брой автомобили и паркирането им е основен проблем за него, както и за всички други исторически градове. Например, много от обществените пространства изгубват историческата си функция, като площадът "Самоводски пазар" е превърнат в паркинг за 28 автомобила, площадът зад халите - също, главната улица с обособените зони паркиране е пренатоварена и т.н. Предстои поетапно решаване на тези въпроси с определяне на възможните места за изграждането на подземни, надземни и многоетажни паркинги, обслужващи и живущите и туристите. В перспектива, в съответствие с ОГП и общия транспортно-комуникационен план трябва да се актуализират и реализират входовете и връзките на транспортния поток , необходимите паркоместа в тези зони и подходът към природните забележителности и местата за организиран отдых на туристите, жителите и гостите на града.

Съществуващото електрозахранване в старата част на града е сравнително добро. Мрежата за ниско напрежение е изградена кабелно и въздушно в някои части на кв."Варуша".

Общинската политика за закрила и развитие на културно-историческото наследство се осъществява от следните институти и организации:

VIII.7.1. Държавни културни институти:

1. МДТ "Константин Кисимов"
2. Национален музей на архитектурата
3. Археологически институт и музей на БАН – филиал Велико Търново
4. Къща-музей "Емилиян Станев"
5. Регионален исторически музей;
6. Регионална народна библиотека "П. Р. Славейков"
7. Художествена галерия "Борис Денев"

VIII.7.2. Общински културни институти:

1. Галерия "Иван Христов"
2. Изложбени зали "Рафаел Михайлов"
3. Младежки дом

VIII.7.3. Културни сдружения в т.ч. читалища:

1. Градски читалища – 7
2. Селски читалища с библиотеки - 28

Към по-голямата част от читалищата функционират над 25 самодейни театри, фолклорни формации, хорове за школувано пеене, групи за автентичен фолклор, групи за стари градски песни, музикални школи и др.

2. Културни сдружения – 6бр.
3. Частни сдружения, галерии, формации – 4бр.

VIII.7.4. Сдружения с нестопанска цел:

1. Клуб "Велико Търново"
2. Представителство на СБХ
3. САБ – клон Велико Търново
4. Общински комитет "Васил Левски"
5. СБЖ – Велико Търново
6. Занаятчийска камара и др

VIII.7.5 Частни сдружения и формации: галерии, детски формации и студия, куклен театър

Реализирайки културната политика на общината чрез гореизложените звена и организации, като акценти се извеждат следните по-крупни прояви с международно, национално, регионално и местно значение:

1. Международен фолклорен фестивал
1. Международен екофестивал
2. Международен фестивал "Балканфолк"
3. Международен конкурс за млад попизпълнител "Сребърна Янтра"
4. Международен пленер живопис "Велико Търново", "Малка графика" и "Дървопластика"
5. Национална изложба на педагозите-художници
6. Национален събор на хляба
7. Национално честване на Деня на Независимостта
8. Общински празници на любителското художествено творчество и др.
9. Национален преглед «Поглед към вековете»

От представените данни следва изводът, че в общината има богата мрежа от културни институции, обособен сграден фонд, човешки ресурси с подходящо образование и професионален опит, гарантирано финансиране от държавния и общинския бюджет, добри

традиции и успешни практики в организирането на големи културни прояви. Всичко това е предпоставка за развитието на туризма в общината, опазване и обогатяване на културното наследство.

Културно-историческите паметници са сред стратегическите фактори за устойчиво развитие. Тяхното ново социализиране предстои и може да изиграе решаваща роля за превръщането им от обект на опазване в инструмент за развитие. Интегрираният подход по опазването и валоризирането на културното наследство е важно условие за повишаване привлекателността на общините както за инвестиции, така и за изграждане на качествена жизнена среда при запазване на регионалната идентичност. Реконструкцията, реставрацията и консервацията на движими и недвижими паметници на културно-историческото наследство е предпоставка за развитие на културния туризъм.

Проблемите са: амортизиран сграден фонд и материално-техническа база, недостатъчна квалификация в сферата на рекламата и маркетинга, липса на обвързаност на културните дейности с крайните резултати, недостатъчна и неефективна форма на финансиране, липса на действителен пазар на труда в културната сфера.

VIII.8. Неправителствени организации

Основна насока в работата на местните власти е синхронизиране дейността на неправителствените организации на местно, регионално и национално равнище и стимулиране на съвместни инициативи за устойчиви партньорства в полза на местните общности за изграждането на действащи механизми за гражданско участие в процесите на вземане на решения и постигане на по-голяма ефективност на местните власти и развитието на региона. На територията на Общината работят активно около 62 неправителствени организации с различни мисии и обхват на работа, но макар и различни и в различни сфери на общественения живот, пряко или косвено подпомагат местната общност.

За периода 2000-2004 година Община Велико Търново в партньорство с неправителствени организации е реализирала проекти на стойност над три милиона лева в различни области на общественения живот – здравеопазване, образование, социални дейности, местно самоуправление, култура и туризъм.

Въпреки многообразието и доказания капацитет на значителната част от НПО все още се забелязват липси или недостатъчно предлагани услуги. Основно тези слабости се забележават в:

- Достатъчно и адекватни услуги за МСП, водещи до повишаване на конкурентноспособността;
- Информация и съдействие за достъп до нови технологии и иновации;
- Недостатъчно опит и практика за съвместна работа по общи проекти, обединяващи университети, изследователи, консултантски фирми, НПО и МСП;
- Недостатъчен достъп до информационни технологии и съвременни комуникации
- Недостатъчно практики в публично-частните партньорства и работата в мрежи;
- Недостатъчно партньорства с НПО от други общини.

IX. Силни и слаби страни, възможности и ограничения пред социално-икономическото развитие на Община Велико Търново /резултати от SWOT-анализ/

На основата на експертни оценки за относителното тегло на отделните показатели и имайки визия за различните индикатори, резултатите от SWOT-анализа на община Велико Търново показват следните резултати:

IX.1. SWOT анализ – икономика и селско стопанство

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Добро геостратегическо положение; • Международен транспортен коридор №9; • Административен и образователен център; • Туристически център с национално значение; • Съхранена природна среда; • Добра инфраструктура; • Висококвалифицирана работна сила; • Производствен опит и производствени предприятия с потенциал; • Наличие на предприемачески интерес от страна на производители; • Добре развити енергийни източници /ел.мрежа, топлофикационна мрежа, газопреносна мрежа/; • Добре развито строителство; • Развит банков и финансов сектор; 	<ul style="list-style-type: none"> • Остарял сграден фонд, амортизирана техника, съоръжения и стопански инвентар в сектор селско стопанство; • Липса на оборотни финансови средства; • Неефективно използване на обработваемите селскостопански земи; • Липса на чуждестранни структуроопределящи инвестиции в индустрията; • Липса на стратегически производства; • Неефективни и безперспективни общински предприятия; • Недостатъчно взаимодействие между различните институционални нива и между съседни общини; • Амортизирана физическа среда в населените места;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Финансиране на инфраструктурни обекти от структурните фондове на ЕС и други донорски организации и институции; • Увеличаване дела на собствените приходи в местния бюджет /в частта неданъчни приходи/; • Подобряване на тристранната връзка наука-производство-пазар; • Развитие на среден бизнес; • Разширяване на съществуващата инфраструктура; • Високотехнологични, екологично 	<ul style="list-style-type: none"> • Ограничена работа на големите предприятия; • Верижна миграция на населението и бизнеса вследствие на демографски фактори; • Недостатъчна децентрализация; • Нерегламентиран пазар на земята; • Нисък ръст на работните места за квалифицирана работна сила;

чисти промишлени производства; • Привличане на външни инвеститори;	
---	--

IX.2 SWOT анализ – социална сфера

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на добре функционираща мрежа от здравни заведения за извънболнична и многопрофилна медицинска помощ; • Наличие на съвременна диагностична медицинска апаратура; • Обезпеченост с висококвалифицирани медицински специалисти; • Добра мрежа от детски и учебни заведения; Наличие на висши учебни заведения и колежи; • Добре поддържан сграден фонд на здравни, детски и учебни заведения; • Разработени и действащи профилактични програми и програми за промоция на здраве; • Добро образователно и квалификационно ниво на активното население; • Добре стартирали и действащи активни мерки на пазара на труда; • Високо квалифицирани преподавателски кадри; • Добре развит НПО сектор; 	<ul style="list-style-type: none"> • Миграция на населението; • Застаряване на населението и висока смъртност; • Наличие на групи в социална изолация; • Висок процент на разпространение на рисковите фактори за здравето; • Не добро състояние на част от социалната инфраструктура; • Не добро състояние на инфраструктурата и материално-техническата база на здравните, учебните и културните институции; • Недостатъчно средства за поддържане на културните учреждения и обекти; • Влошено състояние на инфраструктурата и материалната база на спорта;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на социално партньорство; • Подкрепяща политика за развитие на културата и спорта; • Подобряване на нормативната уредба в сферата на образованието; • Утвърждаване на съществуващите и въвеждане на нови ефективни мерки на пазара на труда; 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаваща миграция на населението вкл. висококвалифицирани специалисти; • Увеличаване на рисковите фактори на здравето; • Неадекватна нормативна уредба в социалната сфера; • Ограничаване на финансовите ресурси за провеждане на ефективна социална политика;

IX.3 SWOT анализ – туризъм

Силни страни	Възможности
<ul style="list-style-type: none"> • Община Велико Търново разполага с богати природни, исторически и културни ресурси с регионална, национална и европейска значимост; • Множество организации и институции подпомагат развитието на туризма в община Велико Търново: нестопански организации; международни финансиращи програми; • Разработена е Регионална екотуристическа стратегия и регионален План за действие; • Туризмът разполага с добър експертен капацитет; • Наблюдава се напредък в изграждането на медийния образ на туризма в община Велико Търново: <p>-серия от рекламни пътувания за чуждестранни и български туроператори;</p> <p>- напредък в количеството и качеството на печатната реклама;</p> <p>- рекламни филми за Велико Търново;</p> <p>- нови качествени издания в туризма;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване на обществената инфраструктура и предлагане на качествени услуги; • Повишаване на туристическата култура и създаване на информираност за възможните форми на туризъм; • Насърчаване предоставянето на достъпен финансов ресурс за малкия и среден бизнес; • Подпомагане развитието дейности в туризма чрез финансиране от програми и проекти; • Включване в туристически продукт на непроучени природни и културно-исторически ресурси; • Ефективно разнообразие от туристически фирми; туристическа дестинация; еко-планински и селски туризъм; национален културен туризъм; исторически туризъм, винарски и ловен туризъм; • Превръщане на туризма в индустрия въз основа на природни и културно-исторически дадености;
<ul style="list-style-type: none"> • Увеличен брой на туроператорите, които предлагат пакети за туризъм 	<ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на тематични маршрути и паркове;
<ul style="list-style-type: none"> • Има разработени туристически програми за алтернативен туризъм; 	<ul style="list-style-type: none"> • Участие на борси в чужбина, с фокус върху алтернативните форми на туризъм;
<ul style="list-style-type: none"> • Населението се възприема като гостоприемно, а българската храна и кухня като изненадващо вкусни; 	<ul style="list-style-type: none"> • Уплътняване престоя на почиващите и транзитно преминаващите туристи;
<ul style="list-style-type: none"> • Много добра хотелска база; 	<ul style="list-style-type: none"> • Създаване на центрове за професионално обучение за

	екскурзоводи, аниматори и мениджъри на къщи за гости;
<ul style="list-style-type: none"> Къщите за гости са преобладаващо средство за настаняване; 	
Слаби страни	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> Липсва цялостна информационна стратегия; Ресурсите отделяни за реклама и промоция на Общината са крайно недостатъчни; Липсва комуникация между субектите в туризма; Местната власт е недостатъчно ангажирана към развитието на туризма; Туристическите сдружения срещат проблем при мобилизиране на местното население; Липсват преференции за инвестициите в туризма; Липсва стратегическо мислене, не се ползва консултантска помощ; Не се правят маркетингови проучвания на туристическия пазар; Общата инфраструктура е в лошо състояние; Ограничено продуктово разнообразие, липсват иновативни идеи; Усвояването на ресурсите за туризъм е недостатъчно; Възрастовата структура на населението в планинските и полупланинските райони е влошена; 	<ul style="list-style-type: none"> В работата на институциите липсва съгласуваност; Съществуват големи резерви и липса на доверие в управлението на донорските програми; Част от новосъздадените структури в туризма съществуват с цел усвояване на средства; Състоянието на регионалната информационна система е незадоволително; Липсата на основни пазарни познания води до неадекватни оферти и посредствено качество; Обезлюдяването на селата и застаряването на населението са задържащи фактори за туризма; Част от традиционните занаяти и умения са заплашени от изчезване; Пейзажът все още не се възприема като ресурс за развитието на туризъм;

IX.4 SWOT анализ – техническа инфраструктура и урбанизация

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Изграден магистрален пътен възел; • Добро състояние на пътищата от I-ви клас; • Изградена пътна мрежа; • Изградена улична мрежа; • Добре изградена ж.п. инфраструктура; • Водоснабдяване на всички населени места; • Напълно изградена електроразпределителна мрежа; • Наличие на магистрален газопровод; • Наличие на хидромелиоративни съоръжения; • Пълно покритие на мобилни оператори; • Наличие на интернет достъп на населените места; • Екологично чисти територии; • Наличие на кадастрални и регулационни планове за всички населени места; • Наличие на изградени и поддържани паркови площи; • Изградена картотека на детски площадки и съоръженията в тях; 	<ul style="list-style-type: none"> • Лошо състояние на пътищата от IV-ти клас; • Лошо състояние на изградената пътна мрежа; • Лошо състояние на уличната мрежа; • Малък процент на държавно финансиране за пътната мрежа; • Липса на свободни площи за оформяне на паркоместа, отговарящи на нуждите; • Липсата на ПУП за изграждане на кабелна мрежа на отделните кабелни оператори; • Амортизирани водопроводни мрежи; • Изчерпан капацитет на регламентираното депо за отпадъци; • Наличие на нерегламентирани сметища край населените места, застрашаващи околната среда; • Недостатъчно финансиране за изграждане на нови зелени площи; • Висока прахова замърсеност на атмосферния въздух; • Неравносното развитие на населените места в урбанистичен аспект с концентрация в общинския център и обезлюдяване на периферните селища;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Разработване и реализация на проекти за енергийна ефективност в уличното осветление в населените места; • По-добър икономически ефект за задоволяване на енергийните потребности посредством газифициране на населени места; • Финансиране на проекти на техническата инфраструктура по национални и международни програми; • Разширяване на зелените площи; • Подновяване на устойчиви дървесни видове пригодени за градски условия; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ограничаване на средствата за инвестиции и ремонти на техническата инфраструктура; • Промени в нормативната база, свързани с техническата инфраструктура, урбанизацията и околната среда; • Обезлюдяване на територии и негативни процеси в урбанистичното развитие на общината;

IX.5 SWOT анализ – околна среда

Силни страни	Възможности
<ul style="list-style-type: none"> • Ниско общо ниво на замърсяване на водите; • Висока степен на изграденост на водоснабдителната мрежа • Богато биологичното разнообразие и защитени местности. • Добре развита система за мониторинг на околната среда • Изградена нормативна база, хармонизирана с екологичното право на ЕС и приети програми за реализация на политиките по опазване на околната среда. 	<ul style="list-style-type: none"> • Присъединяване на страната към ЕС и използване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с опазването на околната среда; • Процес на реструктуриране на енергийния отрасъл, потенциал за по-висока енергийна ефективност и използване на възобновяеми енергийни източници. • Институционална рамка за информиране и участие на обществеността във вземането на решения по въпросите на околната среда и участие на бизнеса в опазването на околната среда. • Въвеждане на ефективни и съвременни техники, прилагани в други страни по отношение на околната среда
Слаби страни	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Недостатъчна и амортизирана инфраструктура за събиране, снабдяване, отвеждане и третиране на води и неефективното използване на водните ресурси. • Наличие на голям брой замърсени терени (нерегламентирани сметища, стари замърсявания). • Ограничен вътрешен финансов ресурс за инвестиции в околната среда 	<ul style="list-style-type: none"> • Глобалното изменение на климата, попадането на общината и региона в рисковата зона, както и рисковете, свързани с непредвидими бедствия (напр. наводнения, свлачища, аварии и др.). • Потенциални нови разходи по прилагане на екологичното законодателство, включително свързани с изменения и допълнения в европейското екологично законодателство. • Намаляване на биологичното разнообразие и процес на влошаване състоянието на някои екосистеми.

<ul style="list-style-type: none"> • Липса на достатъчно развит административен капацитет за прилагане изискванията на екологичното законодателство и за програмиране, подготовка, управление и мониторинг на инвестиционни програми, планове и проекти. • Недобре развити системи за събиране (включително разделно) на отпадъци, тяхното транспортиране и съоръжения за третиране на отпадъци. • Липса на адекватна информационна система в сектор "околна среда". • Високо ниво на замърсяване с прахови частици в населените места. 	<ul style="list-style-type: none"> • Потенциал за интензификация на селското стопанство и транспорта и за нарастване на замърсяването от туризъм и индустрия, при увеличен ръст на тези сектори. • Отрицателна обществена нагласа по отношение изграждането на съоръжения за третиране на отпадъци.
---	---

Определяйки общото състояние на Община Велико Търново, вследствие на SWOT-анализа се има предвид определянето на главната стратегическа цел, приоритети и подцели, които да доведат до подобряване условията на живот на населението в Общината, условията за развитие на малкия и среден бизнес, привличане на чуждестранни инвестиции за осъществяването на проекти от регионално значение, развитие на туризма във всичките му направления, увеличаване заетостта на населението, подобряване инфраструктурата и благоустрояването на Общината, която е доказала във времето, че е един привлекателен културно-исторически и образователен център.

Х. Общински план за развитие на Община Велико Търново

Общинският план за развитие на община Велико Търново определя общата **рамка и насоките за развитие** на общината (в средносрочен план), съответстващи на целите и приоритетите на по-високите нива и обуславящи постигането на устойчивост в развитието на общинската териториална и социална общност.

Основните принципи и подходи при изготвяне на Плана за развитие на общината и неговата реализация през плановия период са свързани с:

- Предвиждане на приоритети и мерки, които да съответстват на политиките на ЕС за социално-икономическо сближаване и на регламентите на Структурните фондове. Това е предпоставка за финансовата осигуреност на предвидените приоритети и мерки по линия на европейските фондове. Прилагане на подход на интеграция и съгласуваност между отделните секторни направления в развитието на общината и нейната територия, което е гаранция за постигане на синергичен ефект и балансираност.
- Комбиниране и допълване на отделните мерки с оглед постигане на интегрирани пакети, въздействащи върху инфраструктурния, човешкия, иновационния и природо-културния потенциал на общината.

- Отчитане на целите и приоритетите на основните планови и стратегически документи на страната за периода до 2013 г.

Община Велико Търново има необходимия ресурс и предпоставки да реализира ускорено развитие. Прилагането и изпълнението на заложените в Общинския план цели и мерки ще гарантира значително увеличаване на равнището на социално-икономическо развитие на общината и доближаване до средните социално-икономическите параметри на европейските общини.

X.1. Визия

Визията за развитието на община Велико Търново отразява желаните промени и желаното състояние в развитието на общината в един средносрочен период. Тя отразява мнението на местните хора и има мобилизиращ и консенсусен характер, обединяващ териториалната общност.

Община Велико Търново – европейска община с водеща роля на туристически, културен и образователен център, привлекателна за инвеститори, население и туристи, постигаща устойчиво и балансирано развитие на територията и осигуряваща сигурност, чиста и хармонична околна среда и добър жизнен стандарт

X.2. Цели и приоритети на общинския план за развитие

Основна стратегическа цел:

Постигане на икономически подем и подобряване на качеството на живот при комплексно и балансирано развитие на община Велико Търново.

Основната стратегическа цел се декомпозира в няколко приоритета и свързани с тях мерки:

- 1. Устойчива икономика и регионална конкурентноспособност;**
- 2. Устойчив туризъм;**
- 3. Опазване на околната среда;**
- 4. Инфраструктура и териториално сближаване;**
- 5. Висок жизнен стандарт;**

Приоритет 1: Устойчива икономика и регионална конкурентноспособност

Създаване на условия за устойчиво и балансирано развитие на Община Велико Търново в областта на регионалната конкурентноспособност и заетост чрез повишаване на регионалния и иновационен капацитет в сферата на изследванията и технологичното развитие; стимулиране на иновациите в малките и средните предприятия; чрез промотиране на предприемачеството и развитието на бизнес мрежи;

Община Велико Търново се нуждае от продължителен изпреварващ растеж, за да утвърди своята роля на водеща община в област Велико Търново и Северен централен планов регион. Наследеното качество “многопрофилност” успешно се вписва и в новите условия, макар и с доста различно съдържание. Към това желано качество е необходимо да се добавят нови инвестиции, нови технологии, нова, по-висша форма на взаимодействие и коопериране.

Ключовите компоненти на този интегриран приоритет са:

- Атрактивна бизнес среда,
- Стимулирани нови технологии и развитие на икономика на знанието,

Атрактивната бизнес среда е ключов фактор за привличане на нови инвестиции в производствени мощности и за стабилизиране на малките и средни предприятия. Тя включва подобрен достъп до пазари, информация, транспорт и други специализирани услуги.

Технологичното развитие и иновациите са ключът към постигането на конкурентноспособност в глобализиращата се икономика и непрекъснато променящите се икономически условия. Реализирането на възможностите за развитие на иновативни производства и нови технологии, а така също за подобряване на общото технологично развитие на производството, следва да бъде основна задача пред развитието в общината.

Реализацията на дейности, насочени към насърчаване на инвестициите в структурното приспособяване и повишаване на регионалната конкурентноспособност, е приоритет за всички райони на страната с оглед позиционирането им на европейските и световните пазари.

Реализацията на този комплексен приоритет изисква прилагането на следните пакети от мерки и действия:

Пакет “Атрактивна бизнес среда”

Мярка 1.1. Подкрепа на предприемачите за стартиране и развитие на малък и среден бизнес чрез изграждане на местна бизнес инфраструктура, бизнес мрежи и подобро административно обслужване

Предоставянето на местни бизнес услуги, допринасящи за развитието на предприемачеството и местния бизнес и/или създаването на нови работни места, е все още осезателен дефицит в община Велико Търново. Преодоляване на пропуските и разликите в информационната и бизнес-осигуреност на населените места и общинския център определя необходимостта от дейности по създаване и повишаване ефективността на съществуващите бизнес услуги, включително специализирани услуги за МСП. Необходимо е общината активно да подпомага създаване на условия за нарастване на инвестиционния интерес към местната територия, насърчаване на предприемачеството и подобряване на бизнес средата. За тази цел общинска администрация следва да разработи собствена програма, в която да включи дейности, свързани с:

- Засилване капацитета на съществуващите и изграждане на консултантски и информационни центрове за предоставяне на навременна и компетентна информация относно пазарната, ценова и технологична политика, свързана с развитието на определени сектори, производства и дейности от икономиката;
- Въвеждане на нови технологии и информационни продукти за обслужване на бизнеса;
- Разработване на пакет от инструменти за стимулиране на бизнеса на местно ниво:
 - местни данъци и такси;
 - поддържане на база данни за свободни общински терени;
 - консултантска и методическа подкрепа за създаване и развитие на малки и средни предприятия в преработващата промишленост;

- Развитие на бизнес мрежи и коопериране на малките и средни предприятия в общината;
- Подкрепа на бизнеса чрез осигуряване на информация за възможности за участие в европейски програми и фондове на местно, регионално и международно ниво.

Мярка 1.2. Подкрепа на утвърдени местни производители

Дейности:

- Организиране и участие на стопанските субекти в общината в изложения, панаири и информационни кампании за стимулиране на икономическите връзки и сътрудничество и маркетинг на тяхната продукция;
- Организиране на областни изложения и панаири, които промотират местното производство и защитават местните производители:

Мярка 1.3. Подобен маркетинг за привличане на инвестиции в общината

Дейностите за реализация на тази мярка включват:

- Маркетингова реклама и промотиране на възможностите на общината за извоюване и утвърждаване на имидж като перспективна локализация с условия за успешен бизнес;
- Разширяване на контактите с наши и чужди бизнес партньори; международно сътрудничество, стимулиращо бизнес контактите; организиране и участие в бизнес форуми и срещи;
- Привличане на инвестиции и коопериране с водещи европейски производители;
- Работа в мрежа с организации, подкрепящи икономическото развитие на национално, регионално и местно равнище.

Мярка 1.4. Устройствени решения за ново икономическо развитие

Предлагането на предприемачески терени, както и на офиси, е важен фактор за разкриването на нови производства и допринася по решителен начин за създаване на работни места и модернизирани производствена структура. За тази цел е необходимо да се определят и резервират нови производствени терени. За тази цел дейностите ще се насочат към:

- Осигуряване на терени за изграждане на нови технологични предприятия и привличане на чужди инвестиции, чийто ефект ще се изразява и в разкриване на нови работни места и осигуряване на по-висока трудова заетост;
- Осигуряване на терени и възможности за ускорено развитие на сектора на услугите, изследванията и технологиите;
- Обвързване на предприемаческата среда с всички видове елементи на техническата инфраструктура (удобен и бърз транспортен достъп, качество на съобщителните комуникации), лесно и удобно взаимодействие с елементи на пазарната инфраструктура (банкови и застрахователни институции и др.), удобен достъп до различните елементи на социалната инфраструктура и всичко друго, което се включва в понятието “стандарт за качество на средата”.
- Утвърждаване на ясни правила и прозрачни процедури за закупуване на общински терени и сгради.

Мярка 1.5. Развитие на информационно общество

Към тази специфична мярка ще бъдат подкрепяни дейности, допринасящи за:
подобряване достъпа до и развитието на он-лайн публични и бизнес услуги;
подпомагане на бизнеса, в т.ч. МСП за възприемане и ефективно използване на информационните и комуникационни технологии;
въвеждане на информационни и комуникационни технологии във всички нива на образованието и здравеопазването;

Осъществяването на мерките, дейностите и проектите за повишаване качеството на човешкия потенциал в общината следва да се реализират в партньорство между местната власт и социално-икономическите партньори, в т.ч. училищата, бизнеса, сдруженията на бизнеса, териториалното бюро по труда, неправителствения сектор. За целта следва да се използват всички възможности, които се предлагат за финансова подкрепа на тези мерки и проекти от действащата Стратегия до 2007 г. и новия общински план 2007-2013 г. , както и различните инициативи на ЕС).

Мярка 1.6. Отреждане на територии за програмата на ЕС “НАТУРА 2000”

Непригодни и полу-непригодни терени в поречията и хълмистите райони биха могли да се отредят за включване в програмата за увеличаване и съхраняване на “екологичните тухли” на Европа. Така ще се постигнат ефекти на “екологичен имидж”, естетизация на ландшафта, съхранение на биоразнообразието (флора и фауна), обогатен туристически ресурс, възможности за залесяване (с противоерозионен ефект и стопанско ползване в далечна перспектива).

Мярка 1.7. Залесяване на крайбрежни и ерозиращи терени

Успоредно с Мярка 1.6. се провежда залесяване на такива територии. Общината има добър поземлен капацитет и за чисто стопански залесявания с топола.

Мярка 1.8. Естетизиране на ландшафта

Мярката включва:

- Изграждане, отводняване и стабилизиране на селскостопански пътища,
- Устройване на крайпътни залесявания, заслони, места за почивка.

Тази лека инфраструктура ще има двойствено използване – от стопаните и от посетители – туристи/пътници.

Мярка 1.9. Подпомагане на частни стопани в устройване на къщите им за приемане на гости-туристи

Мярката е реализуема както по предприсъединителни фондове, така и по бъдещите структурни фондове. Необходимата публична подкрепа се изразява в проучване и информиране за възможностите, помощ при изготвяне на проекти за кандидатстване, включване в регионалните туристически продукти.

Приоритет 2: Устойчив туризъм

Постигане на ефективно и балансирано туристическо развитие чрез ревитализиране и социализиране на културното и природното наследство в Общината

Оценка на богатото културно и природно наследство **чрез развитие на алтернативен туризъм** е една от целите и неоползотворените възможности за развитие на общината. Усилията трябва да се насочат към създаване на продаваеми туристически продукти и туристически “новини”, изграждане на туристическа инфраструктура, квалификация на кадри, специализирана информация, активен маркетинг, трансгранично и национално коопериране, информираност и адекватно поведение на местното население, благоустрояване в основните туристически ареали.

Възможностите за многократно увеличение на стопанските резултати от сектор “Туризъм” са реални, но присъствието на туризъм в структурата на общинската икономика би трябвало да се третира като създаващо имидж и подпомагащо другите сектори, а не просто като техен заместител или компенсатор. За селските райони в община В. Търново продаването на туристически услуги може да стане и осезаема икономическа опора.

Туризмът в общината има потенциал да се развива в две основни направления:

- ✓ **В селските райони** – селски, екологичен, познавателен, културен, “по специални интереси” (археология, поклонничество, дегустация);
- ✓ **В град В. Търново** – културен (“градски”), конгресен.

Значителна част от антропогенните и основната част от природните ресурси за развитие на туризъм в общината са в селските ѝ райони. Екологизацията, естетизирането и устройването на пространствата, през които ще преминават и в които ще пребивават посетители/туристи, са заложен в предходните мерки. Това е шансът на общината да създаде среда за експониране и оценка на природни и културни ценности извън градската среда. Спецификата на възможните туристически продукти на общината предполага сравнително кратък престой и ограничено предлагане. Това налага коопериране (включително трансгранично) за създаване на мащабни продаваеми продукти.

Културно-историческото наследство е стратегически фактор за устойчивото развитие на общината. Неговото социализиране предстои и може да изиграе решаваща роля за превръщането му от обект на опазване в инструмент за развитие. Реконструкцията, реставрацията и консервацията на движими и недвижими паметници на културно – историческото наследство е предпоставка за развитие на културния туризъм.

Богатото културно историческо наследство, в съчетание с природните дадености на общината, е сериозна възможност за издигане нивото и значението на туризма. Туризмът е клъстер от разнообразни стопански дейности, който може да осигури комерсиализирането на природното и културното наследство и да създаде поминък и доходи, но и нови източници на средства за грижите за това наследство. Основният акцент на тази цел е развитие на туризма от гледна точка на неговия принос за цялостното устойчиво развитие на община Велико Търново. Тя изисква развитие на икономически ефективен и конкурентноспособен туризъм, балансиране на икономическите цели с екологичните и социалните рискове, разширяване на териториалното и социално разпространение на ползите от туристическото развитие.

Реализацията на тази цел е свързана с прилагането на следните пакети от мерки и действия:

Мерки за планиране и координиране на туристическото развитие

Мярка 2.1. Разработване на цялостна стратегия за развитие на туризма в общината

Досегашните планови документи са спорадични и затворени. Необходимо е изработването на консолидирана стратегия с регионален мащаб.

Мярка 2.2. Създаване на общинска програма за алтернативен туризъм, за ревитализиране и експониране на културно-историческото и природното наследство в община Велико Търново

Консолидираната стратегия по Мярка 2.1 ще позволи създаването на координирана програма. Тя е необходима както за преките цели (продаваеми туристически продукти), така и за приоритизиране на съпътстващите действия (инфраструктура, благоустройство, екология).

Мярка 2.3. Оценка на капацитета на чувствителните и с вероятна висока концентрация на посетители туристически ареали

Мерки за създаване на туристически продукти и социализация на туристическите ресурси

Мярка 2.4. Професионална промоция и реклама на туристически продукти, базирани на сегашното предлагане

Много от новосъздадените елементи на туристическо предлагане все още не са сглобени в цялостни продукти и не присъстват на туристическия пазар.

Мярка 2.5. Проучване и създаване на регионален продукт “Янтра”

Търсенето на туристическа “новина” и търговска/туристическа марка е защитимо и в регионален мащаб. Идеята е за създаване на интегриран туристически продукт на басейнов принцип (водосбора на р. Янтра), чиито териториален обхват покрива само територията на средна Янтра.

Мярка 2.6. Проучване и подготвяне на проекти за кандидатстване в програми, финансиращи съхраняването и социализирането на природното и културно-историческо наследство

Потребностите от инвестиции в туристическите ресурси на общината са несъизмеримо по-големи от разполагаемите ресурси. Подготовката на качествени проекти за експониране, обновяване и съхранение на културно-исторически и природни обекти е решаваща предпоставка за развитието на устойчив туризъм в общината.

Мярка 2.7. Разработване на механизъм за набиране на средства от преките потребители на ползите от съхранено природно и културно наследство

Необходимо е разработване и тестване на по-гъвкава система за ресурсно осигуряване на поддържането и обновяването на обектите. Недобре развити са дискретните подходи към съзнанието и културата на туристите – например, предлагането на “удостоверение за спонсорство”, което на доброволен принцип би отразило отношението/оценката на посетения обект в диапазона от “нулева реакция” до “щедрост”.

Мярка 2.8. Създаване на система за контролиране щадящото използване на природните и антропогенните туристически ресурси на общината

Идентифицираното стопанисване на обектите и мярата в антропогенното натоварване на туристическите ареали в общината са залог за предотвратяване на бързата амортизация на туристическите продукти и “културното замърсяване” на районите за посещение.

Мерки за кадрово, институционално и информационно осигуряване на туризма

Мярка 2.9. Обучение на специалисти в интерпретиране и маркетинг на културно-историческото и природното наследство

Модерните прийоми в анимирането и експонирането на културни и природни ценности са все още малко познати и по-малко приложени.

Мярка 2.10. Постигане на координация на общинско равнище между частния туристически сектор, браншовите организации, публичните структури, научните и образователни институции, съветите по туризъм, туристическата камара

Макар и прерогатив на частната инициатива, туризмът в общината не би могъл да се развие пълноценно без действени партньорства между всички заинтересовани страни. Фокуси на съвместни действия са мерките по планиране, изграждане на туристически продукти, маркетинг, реклама и информация.

Приоритет 3: Опазване на околната среда

Запазване на околната среда и подобряване на нейното качество; защита на здравето на човека, внимателно и рационално използване на природните ресурси; подкрепа на мерки на национално ниво за преодоляване на регионални или глобални екологични проблеми.

Реализацията на този приоритет е свързана с прилагането на следните мерки и действия:

Мярка 3.1. Разработване и изпълнение на планове и програми за управление на качеството на атмосферния въздух, опазването на водите и опазването на земеделската земя

По тази мярка община Велико Търново трябва да се включва активно в областната стратегия и националните планове и програми и да разработва собствени планове и програми с конкретни решения за проблемите. Прилагането на екологична оценка на устройствени планове, планове и програми за развитието на икономически сектори и инвестиционни проекти е основен механизъм за гарантирано опазване на околната среда.

Мярка 3.2. Развитие на местната инфраструктурата за опазване и подобряване на околната среда чрез:

Пречистване на отпадните води:

- Реконструкция и модернизация на ПСОВ Велико Търново;
- Доизграждане канализационната система на общината;

- Намаляване загубите на питейна вода;
- Подмяна на амортизираните водоснабдителни съоръжения;
- Спазване на нормите за качество на питейната вода;
- Обновяване или реконструкция на водопроводната мрежа.

Изграждане на депа за отпадъци:

- Изграждане на регионално депо за ТБО за шест от общините на област Велико Търново;
- Изготвяне и реализиране на Проект за саниране на неорганизираните сметища и поетапното им ликвидиране;
- Саниране и/или рекултивация на досега действащите регламентирани депа на територията на общината;
- Обхващане на всички селища в общината в организирано сметосъбиране;
- Въвеждане на разделно събиране на ТБО с цел повторна употреба (рециклиране) на суровините;
- Създаване на система за контрол при депониране на битови, строителни, опасни и промишлени отпадъци.

Мярка 3.3. Запазване и поддържане на биоразнообразието чрез разширяване мрежата от защитени обекти и защитени ландшафти, в т.ч. и културни ландшафти, провеждане на активна информационна кампания за стойността и качеството на природата в общината

- Проучване, обогатяване и популяризиране на видовия състав на флората и фауната в региона;
- Увеличаване броя на защитените територии в общината, чрез мероприятия по опазване и възстановяване на застрашени биологични видове;
- Изготвяне на План за управление на защитените местности;
- Изграждане на екотуристическа инфраструктура. Направа на екопътеки, пейки, детски площадки, заслони и др. съоръжения с цел опазване на биологичното разнообразие.

Мярка 3.4. Активизиране на борбата с ерозионните процеси, укрепване на свлачища, почистване и укрепване на речни корита

Приоритет 4: Инфраструктура и териториално сближаване

Осигуряване на условия за привличане на инвестиции и балансирано развитие на територията на общината чрез усъвършенстване на базовата техническа инфраструктура и балансирано развитие на селищната мрежа, стимулиране на малките населени места и подобряване на селищната среда

Този приоритет е обусловен от доброто геостратегическо положение на общината в територията на страната, което създава определени предимства и възможности. Техническата инфраструктура е ключов фактор, стимулиращ икономическото и социалното развитие и допринасящ за обвързване и за осъществяване на активни регионални, национални и наднационални връзки. Развитието на инфраструктурата следва да се обвърже тясно с

опазването на околната среда. Необходимостта от защита на околната среда и следването на един устойчив път на развитие е основен приоритет и изисква пълно отчитане на екологичните фактори при изграждането на основната инфраструктура в общината.

Взаимодействието между трите града на територията на общината и селския им ареал има стратегическо значение за повишаване конкурентността на общинската територия. Тази мярка е насочена към стимулиране на предприемачеството, създаване на малки предприятия, свързани не само със селскостопанското производство, но и насочени към разнообразяване на структурата на заетост. Търсене на реални възможности за стимулиране на малките населени места като опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селската местност, и за подобряване на връзката “град-село” в духа на съвременната европейска политика за териториално сближаване.

Реализацията на този приоритет е свързана с прилагането на следните мерки и действия:

Мярка 4.1. Развитие на транспортната инфраструктура

- Доразвитие на транспортната инфраструктура през територията на общината и привеждане на пътната и жп-инфраструктура в съответствие с нормативните изисквания на транспортната политика на Европейския съюз.
- Подобряване на транспортната достъпност чрез поддържане в добро техническо състояние на общинската пътна мрежа и развитие на второкласната пътна мрежа в общината.

Мярка 4.2. Подобряване на водостопанската инфраструктура

- Реконструкция и модернизация на съществуващите мрежи и съоръжения и намаляване загубите на вода във водопроводните мрежи.

Силно амортизираните мрежи и съоръжения са причина за големи загуби на питейна вода, стигащи до 50% и влошаване процеса на водоподаване, въпреки богатите водни ресурси, което налага спешни мерки за ограничаване на загубите и подобряване на водоснабдяването.

- Подобряване качествата на питейната вода;
- Доизграждане, реконструкция и модернизация на канализационни мрежи и съоръжения.

Тенденцията на засилено ново строителство на сгради и увеличаване на застроените терени води до сериозен проблем от недостатъчна проводимост на съществуващите канализационни клонове и връщане на отпадъчни води през съществуващите канализационни отклонения, зачестяват и повредите по канализационните мрежи, което налага ускореното им доизграждане, реконструкция и модернизация.

- Пречистване на отпадъчните води и опазване на околната среда и водите.

Мярка 4.3. Усъвършенстване на съобщителната инфраструктура

- Въвеждане на нови технологии, включително безжичен абонатен достъп за задоволяване на съобщителните услуги в местата, където изграждането на фиксирана телефонна мрежа е икономически необосновано.
- Ускоряване процеса на модернизация на мрежата и подмяна на аналоговите централи с цифрови.

Инсталирането на цифров капацитет в цифровите централи позволява откриване на цифрови номера за бизнеса и населението с разширяване на набора от услуги -цифрови наети линии, ISDN, високоскоростен интернет, интерактивни услуги и др.

Мярка 4.4. Доизграждане на енергийната инфраструктура

- Поддържане на добри технически параметри на електроенергийната мрежа и осигуряване на качествено електроснабдяване на потребителите.
- Разширяване на газоразпределителните мрежи.

Задоволяването на енергийните потребности чрез замяна на традиционните горива с природен газ ще доведе както до постигане на по-добър икономически ефект в сравнение с използването на традиционните енергоизточници, така и до премахване на вредните въздействия върху околната среда и ще спомогне за изпълнение на поетите ангажименти по международните конвенции и договори за околната среда.

В сферата на опазване на околната среда необходимите действия според техния характер могат да се групират като: **устройствени, програмни, технически и технологични, и институционални, както и партньорство с бизнеса и гражданите.**

Мярка 4.5. Изграждане на ново технологично равнище на местната икономика чрез въвеждане на екологично чисти технологии

Мярка 4.6. Институционални мерки, партньорство с бизнеса и гражданите

- Провеждане на действия за повишаване на екологичното съзнание на населението със средствата на медиите и на различни програми;
- Повишаване на екологичното съзнание на подрастващите в училищата;
- Поощряване на граждански инициативи за опазване на природата.

Мярка 4.7. Трансгранично и международно сътрудничество

- Участие на община Велико Търново в европейски и други международни програми за сътрудничество;

Мярка 4.8. Прилагане на стратегия за стабилизиране и повишаване на конкурентноспособността на малките населени места в общината

Наличието на сравнително равномерно развита мрежа от малки населени места в територията на общината е благоприятен фактор, който следва да се използва ефективно за подобряване на връзките град – село. Тези връзки ще съдействат за поддържането на селските райони и за тяхното оптимално обслужване чрез системата от градски услуги, приближени до тях. Необходими са действия за укрепване на малките населени места, за да могат да предоставят заетост и качествени услуги на населението в околните села чрез развитие на малки предприятия и обслужващи обекти. Особено важно е да се подобрява транспортният достъп до населените места, инфраструктурата и благоустрояването, както и да се опазва и социализира историческото и културното наследство в тях като се насърчават и дейности, свързани с туризма.

Мярка 4.9. Прилагане действия за разнообразяване на селската икономика и подобряване качеството на живот в селските райони

Тази мярка е свързана със създаване и развитие на микропредприятия за неселскостопански дейности, насърчаване на дейности, свързани със селския туризъм, прилагане на действия за осигуряване на основните услуги за населението и икономиката, подобряване на

благоустройството на селата, опазване и възстановяване на селското културно наследство. Мерките за подобряване на околната среда в селските райони са свързани с подкрепа за управление на земеползването.

Приоритет 5: Висок жизнен стандарт

Постигане на ново качество на социалната сфера и жизнената среда, допринасящи за социална и трудова реализация на хората от общината и повишаване качеството им на живот

Достъпът до качествено образование и обучение, съобразено с нуждите на икономиката и възможностите за реализация на трудовия пазар, до навременни и качествени здравни услуги, до добре функционираща защитна мрежа за групите в неравностойно положение, допринасят за повишаване на привлекателността и качеството на живот.

Реализацията на този приоритет е свързана с прилагането на следните мерки и действия:

Мярка 5.1. Осигуряване на разнообразие на предлаганите работни места и по-добра трудовата заетост на населението

Дейности:

- Програми за подкрепа на диалога между публичните и частни органи свързани със заетостта;
- Развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда.

Мярка 5.2. Подпомагане на социално обременените групи, маргинални общности и др. за тяхното социализиране

Мярка 5.3. Подобряване на здравеопазването и здравните услуги, допринасящи за развитието на община Велико Търново

Прилагането на тази мярка е свързано с редица конкретни задачи и действия като:

- Въвеждане на нови методи на лечение и закупуване на нова съвременна апаратура;
- Подобряване на материално-техническата база;
- Подобряване квалификацията на кадрите, работещи в лечебните заведения;
- Участие в международни проекти и здравни мрежи.

Мярка 5.4. Подобряване условията и ефективността на образователната система

Прилагането на тази мярка е свързано със следните приоритетни действия:

Оптимизация на мрежата от училища и детски градини;

Подобряване на материално-техническата база чрез основни ремонти, реконструкция и модернизация;

Повишаване квалификацията на педагогическите и управленски кадри в системата на образованието чрез въвеждане на нови съвременни методи;

Компютризиране на училищата;

Постигане на ефективност във взаимодействието с родителската общност и училищните настоятелства;

Работа по проекти – местни, регионални и международни;

Създаване и използване на информационна мрежа между училищата, детските градини, педагогически организации;

Интегриране в образованието на деца и ученици от етническите малцинства съобразно разработената общинска стратегия;

Мярка 5.5. Развитие на културата и културните институции

По тази мярка има добри възможности, свързани с:

Съхраняване културната идентичност на общината в цялото ѝ уникално многообразие;

Превръщане на общината в активен субект, провеждаща собствена културна политика;

Приобщаване на подрастващото поколение към общозначимите културни ценности и осигуряване на активното им участие в културните процеси;

Популяризиране на постиженията в сферата на художественото творчество в местен, регионален, национален и международен мащаб;

Стимулиране на културния и фестивален туризъм и обвързване на културните дейности с туристическата индустрия.

Индикативна финансова таблица

В ХИЛ.ЛВ

Финансова таблица на План за развитие на община Велико Търново за периода 2007 -2013 г.												
Приоритет/ Мярка/ Година	Общо финансиране	Национално съфинансиране						Европейски съюз			Друго безвъзмездно финансиране	Привлечени средства от заеми
		Държавно					Частни	Структурни фондове				
			Общо	Републикански бюджет	Общински бюджет	Държавни търговски дружества		Общо	Структурни фондове	Кохезионен фонд		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Приоритет I: Устойчива икономика и регионална конкурентноспособност	3107	1642	1642	555	642	120	325	1295	1115	180	170	
Мярка 1 . 1 .Подкрепа на предприемачите за стартиране и развитие на малък и среден бизнес чрез изграждане на местна бизнес инфраструктура, бизнес мрежи и подобро административно обслужване	320	135	135		85	20	30	185	135	50		
1.1.1 Засилване капацитета на съществуващите и изграждане на консултантски и информационни центрове за предоставяне на навременна и компетентна информация относно пазарната, ценова и технологична политика, свързана с развитието на определени сектори, производства и дейности от икономиката;	200	50	50		10	20	20	150	100	50		
1.1.2.Въвеждане на нови технологии и информационни продукти за обслужване на бизнеса	55	20	20		20			35	35			

1.1.3. Разработване на пакет от инструменти за стимулиране на бизнеса на местно ниво: - местни данъци и такси; - поддържане на база данни за свободни общински терени; - консултантска и методическа подкрепа за създаване и развитие на малки и средни предприятия в преработващата промишленост;	50	50	50		50							
1.1.4. Развитие на бизнес мрежи и коопериране на малките и средни предприятия в общината;	10	10	10				10					
1.1.5. Подкрепа на бизнеса чрез осигуряване на информация за възможности за участие в европейски програми и фондове на местно, регионално и международно ниво.	5	5	5		5							
Мярка 1.2. Подкрепа на утвърдени местни производители	150	150	150		60		90					
1.2.1. Организиране и участие на стопанските субекти в общината в изложения, панаири и информационни кампании за стимулиране на икономическите връзки и сътрудничество и маркетинг на тяхната продукция;	100	100	100		40		60					
1.2.2. Организиране на местните областни изложения и панаири, които промотират местното производство и защитават производители:	50	50	50		20		30					
Мярка 1.3. Подобрен маркетинг за привличане на инвестиции в общината	190	170	170	30	60		80				20	

1.3.1.Маркетингова реклама и промотиране на възможностите на общината за извоюване и утвърждаване на имидж като перспективна локализация с условия за успешен бизнес;	100	80	80		30		50				20	
1.3.2.Разширяване на контактите с чужди бизнес партньори; международно сътрудничество, стимулиращо бизнес контактите; организиране и участие в бизнес форуми и срещи;	20	20	20		10		10					
1.3.3.Привличане на инвестиции и коопериране с водещи европейски производители;	20	20	20		10		10					
1.3.4.Работа в мрежа с организации, подкрепящи икономическото развитие на национално, регионално и местно равнище.	50	50	50	30	10		10					
Мярка 1.4 Устройствени решения за ново икономическо развитие	1300	800	800	420	280	100		500	420	80		
1.4.1. Осигуряване на терени за изграждане на нови технологични предприятия и привличане на чужди инвестиции, чийто ефект ще се изразява и в разкриване на нови работни места и осигуряване на по-висока трудова заетост;	400	300	300	150	100	50		100	60	40		
1.4.2.Осигуряване на терени и възможности за ускорено развитие на сектора на услугите, изследванията и технологиите;	400	300	300	150	100	50		100	60	40		

1.4.3.Обвързване на предприемаческата среда с всички видове елементи на техническата инфраструктура (удобен и бърз транспортен достъп, качество на съобщителните комуникации), лесно и удобно взаимодействие с елементи на пазарната инфраструктура (банкови и застрахователни институции и др.), удобен достъп до различните елементи на социалната инфраструктура и всичко друго, което се включва в понятието "стандарт за качество на средата".	500	200	200	120	80			300	300			
Мярка 1.5 Развитие на информационно общество	235	85	85	30	30		25	150	150			
1..5.1.Подобряване достъпа до и развитието на он-лайн публични и бизнес услуги;	25	25	25		5		20					
1..5..2. Подпомагане на бизнеса, в т.ч. МСП за възприемане и ефективно използване на информационните и комуникационни технологии;	10	10	10		5		5					
1..5..3.Въвеждане на информационни и комуникационни технологии във всички нива на образованието и здравеопазването;	200	50	50	30	20			150	150			
Мярка 1 .6. Отреждане на територии за програмата на ЕС "НАТУРА 2000"	2	2	2		2							
Мярка 1.7. Залесяване на крайбрежни и ерозиращи терени	100	40	40	25	15			60	60			
Мярка 1.8. Естетизиране на ландшафта	410	110	110		10		100	150	150		150	
1.8.1.Изграждане, отводняване и стабилизиране на селскостопански пътища,	410	110	110		10		100	150	150		150	

Мярка 1.9. Подобряване на физическата среда – зелени площи, улици, площади, замърсени зони и др.	400	150	150	50	100			250	200	50		
Приоритет 2. Устойчив туризъм	2377	882	882	320	471	3	88	1495	1195	300		
Мярка 2.1 Разработване на цялостна стратегия за развитие на туризма в общината	20	20	20		20							
Мярка 2.2 Създаване на общинска програмно наследство в община Велико Търново	10	10	10		10							
Мярка 2.3. Оценка на капацитета на чувствителните и с вероятна висока концентрация на посетители туристически ареали	5	5	5		5							
Мярка 2.4. Професионална промоция и реклама на туристически продукти, базирани на сегашното предлагане	100	100	100		20		80					
Мярка 2.5. Проучване и създаване на регионален продукт "Янтра"	20	20	20		20							
Мярка 2.6. Проучване и подготвяне на проекти за кандидатстване в програми, финансиращи съхраняването и социализирането на природното и културно-историческо наследство	30	30	30		30							
Мярка 2.7. Разработване на механизъм за набиране на средства от преките потребители на ползите от съхранено природно и културно наследство	2	2	2		2							
Мярка 2.8. Създаване на система за контролиране щадящото използване на природните и антропогенните туристически ресурси на общината	20	20	20	10	10							
Мярка 2.9. Обучение на специалисти в интерпретиране и маркетинг на културно-историческото и природното наследство	10	10	10	5	5							

Мярка 2.10. Постигане на координация на общинско равнище между частния туристически сектор, браншовите организации, публичните структури, научните и образователни институции, съветите по туризъм, туристическата камара	10	10	10		4		6					
2.11.Изграждане на екотуристическа инфраструктура. Направа на екопътеки, крайпътни залесявания, пейки, детски площадки, заслони и др. съоръжения с цел опазване на биологичното разнообразие.	300	105	105	55	45	3	2	195	195			
2.12. Подобряване на туристическата инфраструктура	1850	550	550	250	300			1300	1000	300		
2.12.1. Реконструкция, подобряване, защита на туристически атракции	1300	400	400	200	200			900	600	300		
2.12.2. Строеж, реконструкция и обновление на туристическата инфраструктура	550	150	150	50	100			400	400			
Приоритет 3. Опазване на околната среда	18558	4068	4068	1880	2088		100	14490	14490			
Мярка 3.1. Разработване и изпълнение на планове и програми за управление на качеството на атмосферния въздух, опазването на водите и опазването на земеделската земя	10040	2040	2040	1500	440		100	8000	8000			
Мярка 3.2. Развитие на местната инфраструктурата за опазване и подобряване на околната среда чрез:	8440	1950	1950	320	1630			6490	6490			
3.2.1.Реконструкция и модернизация на ПСОВ Велико Търново;	250	250	250	200	50							
3.2.2.Изграждане на регионално депо за ТБО за шест от общините на област Велико Търново;	7 790	1 300	1 300		1 300			6490	6490			
3.2.3.Изготвяне и реализиране на Проект за саниране на неорганизираните сметища и поэтапното им ликвидиране;	40	40	40		40							

3.2.4.Саниране и/или рекултивация на досега действащите регламентирани депа на територията на общината;	60	60	60		60							
3.2.5.Обхващане на всички селища в общината в организирано сметосъбиране;	120	120	120		120							
3.2.6.Въвеждане на разделно събиране на ГБО с цел повторна употреба (рециклиране) на суровините;	150	150	150	120	30							
3.2.7.Създаване на система за контрол при депониране на битови, строителни, опасни и промишлени отпадъци.	30	30	30		30							
Мярка 3.3. Запазване и поддържане на биоразнообразието чрез разширяване мрежата от защитени обекти и защитени ландшафти, в т.ч. и културни ландшафти, провеждане на активна информационна кампания за стойността и качеството на природата в общината	78	78	78	60	18							
3.3.1.Проучване, обогатяване и популяризиране на видовия състав на флората и фауната в региона;	40	40	40	30	10							
3.3.2.Увеличаване броя на защитените територии в общината, чрез мероприятия по опазване и възстановяване на застрашени биологични видове	30	30	30	25	5							
3.3.3.Изготвяне на План за управление на защитените местности;	8	8	8	5	3							
Мярка 3.4.Активизиране на борбата с ерозионните процеси, укрепване на свлачища, почистване и укрепване на речни корита	2500	1300	1300	700	300	300		1000	850	150	200	
Приоритет 4: Инфраструктура и териториално сближаване	92797	41077	41077	22797	6300	8780	3200	43870	43520	350	7850	
Мярка 4.1. Развитие на транспортната инфраструктура	32640	17640	17640	14100	2650	740	150	7500	7500		7500	

4.1.1. Доразвитие на транспортната инфраструктура през територията на общината и привеждане на пътната и жп-инфраструктура в съответствие с нормативните изисквания на транспортната политика на Европейския съюз.	12840	4840	4840	3600	970	240	30	4000	4000		4000	
4.1.2. Подобряване на транспортната достъпност чрез поддържане в добро техническо състояние на общинската пътна мрежа и развитие на второкласната пътна мрежа в общината.	19800	12800	12800	10500	1680	500	120	3500	3500		3500	
Мярка 4.2. Подобряване на водостопанската инфраструктура	54000	19000	19000	8000	3000	8000		35000	35000			
4.2.1. Реконструкция и модернизация на съществуващите мрежи и съоръжения и намаляване загубите на вода във водопроводните мрежи.	16000	10000	10000		2000	8000		6000	6000			
4.2.2. Подобряване качествата на питейната вода;	4000							4000	4000			
4.2.3. Доизграждане, реконструкция и модернизация на канализационни мрежи и съоръжения.	10000	5000	5000	5000				5000	5000			
4.2.4. Пречистване на отпадъчните води и опазване на околната среда и водите.	24000	4000	4000	3000	1000			20000	20000			
Мярка 4.3. Усъвършенстване на съобщителната инфраструктура	Уточнява се											
4.3.1. Въвеждане на нови технологии, включително безжичен абонатен достъп за задоволяване на съобщителните услуги в местата, където изграждането на фиксирана телефонна мрежа е икономически необосновано.												
4.3.2. Ускоряване процеса на модернизация на мрежата и подмяна на аналоговите централи с цифрови.												
Мярка 4.4. Доизграждане на енергийната инфраструктура	5900	4300	4300	660	600	40	3000	1250	900	350	350	

4.4.1. Поддържане на добри технически параметри на електроенергийната мрежа и осигуряване на качествено електроснабдяване на потребителите.	900	300	300	160	100	40		550	500	50	50	
4.4.2. Разширяване на газоразпределителните мрежи.	5000	4000	4000	500	500		3000	700	400	300	300	
Мярка 4.5. Изграждане на ново технологично равнище на местната икономика чрез въвеждане на екологично чисти технологии	20	20	20	15	5							
Мярка 4.6. Институционални мерки, партньорство с бизнеса и гражданите	22	22	22	22								
4.6.1. Провеждане на действия за повишаване на екологичното съзнание на населението със средствата на медиите и на различни програми;	12	12	12	12								
4.6..2. Повишаване на екологичното съзнание на подрастващите в училищата;	6	6	6	6								
4.6..3. Поощряване на граждански инициативи за опазване на природата.	4	4	4	4								
Мярка 4.7. Трансгранично и международно сътрудничество	15	15	15		15							
4.7.1. Участие на община Велико Търново в европейски и други международни програми за сътрудничество;	15	15	15		15							
Мярка 4.8. Прилагане на стратегия за стабилизиране и повишаване на конкурентноспособността на малките населени места в общината	100	30	30		30			70	70			
Мярка 4.9. Прилагане действия за разнообразяване на селската икономика и подобряване качеството на живот в селските райони	100	50	50				50	50	50			
Приоритет 5: Висок жизнен стандарт	10690	2750	2750	2190	430	20	110	7910	6710	1200	30	
Мярка 5.1. Осигуряване на разнообразие на предлаганите работни места и по-добра трудовата заетост на населението	160	130	130	60	30	20	20				30	

5.1.1. Програми за подкрепа на диалога между публичните и частни органи свързани със заетостта;	100	100	100	60	20	10	10					
5.1.2. Развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда.	60	30	30		10	10	10				30	
Мярка 5.2. Подпомагане на социално обременените групи, маргинални общности и др. за тяхното социализиране	350	140	140	90	50			210	210			
Мярка 5.3. Подобряване на здравеопазването и здравните услуги, допринасящи за развитието на община Велико Търново	3000	500	500	240	200		60	2500	2000	500		
5.3.1. Въвеждане на нови методи на лечение и закупуване на нова съвременна апаратура;	150	150	150	120			30					
5.3.2. Подобряване на материално-техническата база;	2750	250	250	100	120		30	2500	2000	500		
5.3.3. Подобряване квалификацията на кадрите, работещи в лечебните заведения;	30	30	30	20	10							
5.3.4. Участие в международни проекти и здравни мрежи.	70	70	70		70							
Мярка 5.4. Подобряване условията и ефективността на образователната система	4550	1550	1550	1500	50			3000	2500	500		
Мярка 5.5. Развитие на културата и културните институции	2630	430	430	300	100		30	2200	2000	200		
Мярка 5.5.1. Реконструкция, подобряване и защита на паметници на културата, културни институции и др.	2630	430	430	300	100		30	2200	2000	200		

XI. Изпълнение на общинския план за развитие на Община Велико Търново

Неразделна част от Общинския план за развитие е неговото въвеждане в действие. Този важен етап включва поредица от дейности по управлението на процеса на реализация, защото от него зависи дали тя ще остане едно пожелание или ще доведе до постигането на неговите цели и приоритети. Конкретните стъпки изискват създаването на механизми и инструменти за:

XI.1. Информационно осигуряване на процеса на разработване и изпълнение на общински план за развитие на Община Велико Търново

За тази цел се осъществяват поредица от дейности:

- Изграждане информационна система за управление. Нейното предназначение, освен за нуждите на планирането и програмирането на областното развитие, ще подпомага и решава и редица други въпроси, свързани с организация, координацията и управлението на процесите и институциите в общината.

- Публикуване на ОПР в официалния сайт на Община Велико Търново, с оглед развитието на публичността и прозрачността при решаване на проблемите, които могат да се инициират от граждани, НПО и др. заинтересовани страни, след приемане от Великотърновски общински съвет.

XI.2. Институционално изграждане на звената – участници в изпълнението на общински план за развитие

На равнището на Общината институционалната организация за изпълнение на ОПР включва организацията и дейността на основните органи – Кмет на Община, Кмет на населено място, Кметски наместник, специализираните структури към общинската администрация. Кмета на Общината провежда регионалната политика в ; организира разработването, съгласуването и изпълнението на ОПР; внася за обсъждане и приемане във, Великотърновски Общински съвет както и за инициране на промени, допълнения и актуализации. Също така изготвя годишни отчети за изпълнението на ОПР.

За подпомагане дейността на Кмета в осигуряването на публичност, прозрачност и активно партньорство, той може да създаде постоянно действащ съвет за партньорство.

- **Оперативна координация и взаимодействие на органите и звената**, пряко ангажирани с изпълнението на Общинския план за развитие на Община Велико Търново, налага осъществяването на конкретни действия със силна хоризонтална насоченост и ефективна допълняемост при реализацията на поставените стратегически цели и приоритети, заложен в плана.
- **Местната администрация** участва във формирането на Общинския план за развитие, чрез мобилизиране на местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния капитал и НПО. Осигуряването на местни партньорства, осигуряването на информация и публичността на действията им са основа на техните действия по провеждане на политиката на местно развитие.
- **Участието на социално-икономическите партньори, неправителствения и частния сектор** в политиката на регионалното развитие в рамките на ОПР е широко застъпено, но като организация и конкретно прилагане е все още

ограничено. На настоящия етап това става при изготвянето и приемането на самият Общински план за развитие , като главно това се отнася до консултативната им роля при подготовката, създаването на организационната и нормативната им основа и самото им обсъждане.

XI.3. Наблюдение / мониторинг, оценка и контрол на общинския план за развитие

Мониторингът на изпълнението на ОПР на Община Велико Търново съгласно Закона е задача на Кмета на Общината и Общинския съвет . Това налага да се сформира работна група за наблюдение на ОПР. Групата за наблюдение следва да включва представители на Общински съвет и експерти от състава на общинската администрация, като организацията и функционирането ѝ се регламентира със заповед на Кмета на Общината . Групата за наблюдение:

- Разглежда и утвърждава индикаторите за наблюдение относно изпълнението на плана;
- Периодично извършва преглед на постигнатия напредък;
- Обсъжда резултатите и степента на достигане на целите и приоритетите;
- Разглежда резултатите от междинната оценка, ако такава е възложена;
- Ежегодно изготвя доклад за изпълнението, като предлага мерки за промяна, ако това е наложително.

В рамките на дейността си групата за наблюдение изготвя регулярни или конкретни отчети, които предоставя на Кмета на Общината и на Общинския съвет . В отчетите се оценява и прогресът при изпълнението на плана. Тя изготвя и годишния доклад за резултатите от изпълнението на ОПР, който се обсъжда и приема от Общинския съвет за сведение и последващо изпълнение.

Определянето на конкретния **набор от индикатори**, които се прилагат за оценка на достигането на стратегическите цели, е задача на групата по наблюдение. Основният набор от индикатори за определяне степента на достигане на водещите стратегически цели и специфични мерки към тях са посочени по-долу. Конкретният набор от индикатори може да бъде променян, разширяван и допълван, като решението за окончателния избор следва да е на областния съвет за развитие.

Индикатори за постигане на първия приоритет “Устойчива икономика и регионална конкурентноспособност”

- Брой фирми за стартиране на малък и среден бизнес;
- Средно годишно нарастване на БВП на човек от населението с 4-4,5%
- Достигане на БВП на човек от населението до 110% от средните за общините в страната
- Намаление на равнището на безработица за областта до 2013 г. с 8 пункта
- Намаление на вътрешнообластните различия в равнището на заетост
- Осигуряване до 2010 г. участие на най-малко на 30 % от продължително безработните лица в активни мерки и програми
- Нарастване на нетните приходи на предприятията от нефинансовия сектор /%/.

- Нарастване на привлечените чуждестранни инвестиции в Общината до 2013г.с 10-15%.
- Брой на новоизградени или модернизирани ПСОВ и ГПСОВ за периода
- Мощности за събиране на отпадъци или рециклиране /%/
- Процент на отпадъчни води, подложени на пречистване /%/
- Подобряване на питейното водоснабдяване /качество/
- Домакинства с подобро водоснабдяване /%/
- Рехабилитирани площи, нарушени от ерозия, замърсяване или свлачищна дейност /дка/
- Увеличаване на напояваните площи /%/
- Подобряване на канализацията в населените места /%/

Индикатори, свързани с реализацията на втория приоритет “Устойчив туризъм”:

- Създадени нови и промоцирани устойчиви местни туристически продукти
- Брой природни, културни и исторически обекти, получили подкрепа за опазване и експониране
- Възстановени и новосъздадени културни и спортни прояви, обновени културни институти, стимулиращи развитието на туристически услуги и туристически посещения
- Подпомогнати частни стопани при преустройството на къщите им за приемане на гости – туристи
- Подобрена пътна инфраструктура в туристическите ареали.
- Утвърждаване на културната идентичност на областта в нейното многообразие и нейното популяризиране в регионален, национален и международен аспект – брой изяви
- Провеждани прояви по линия на културния, фестивалния и конгресния туризъм.

Индикатори за постигане на третия приоритет “Опазване на околната среда,,

- Оценка на мониторинга на качеството на въздуха /оценка по компоненти/
- Нарастване на разходите за опазване и възстановяване на околната среда

Индикатори за постигане на четвъртия приоритет “Инфраструктура и териториално сближаване ,,

- Нарастване на коефициента на заетост от през 2003 г. до над 60 % през 2013 г. и около 55 % за жените
- Дължина на новоизградената или подобрена пътна мрежа /% на мрежата/
- Процент на населението в подобрен транспортен достъп /нарастване в % за периода/
- Нарастване на капацитета на пристанищната дейност и превозени пътници и товари /%/
- Подобряване на газификацията на територията на общината /%/
- Разширяване на ел. мрежата /брой потребители, свързани с нова ел. мрежа/

- Разширяване на обхвата на достъпа за предаване на данни, високоскоростен Интернет и интерактивни услуги /% на нарастване/.
- Брой проекти, получили техническа помощ за подготовката им;
- Брой новосъздадени общински информационни системи за осигуряване процесите на териториалното управление;
- Брой преминали обучение за подкрепа на нови подходи за управление на местното и регионалното развитие /управление на проекти, регионални клъстери, междуобщинско сътрудничество/.

Индикатори за постигане на петия приоритет “Висок жизнен стандарт”:

- Брой проекти за съвместни междуобщински инициативи, за стимулиране на политиката за териториално сближаване;
- Развитие на нови центрове, обслужващи околната селска територия
- Брой изпълнени мерки за подобряване състоянието на благоустройството в населените места в общината;
- Мерки за стимулирано развитие на селищната мрежа чрез изявено развитие на определени центрове на развитие.
- Подпомагане на социално обременени групи за тяхното бързо социализиране /%/
- Брой на населението, получило нов достъп до здравни услуги /%/
- Нови здравни услуги на общинско и местно равнище /брой/
- Съвместни инициативи за подобряване качеството на образованието и въвеждане на специализирано компютърно и езиково обучение, нови информационни технологии в общините и областта /брой и % на обхванатите/
- Брой проекти за подобряване на състоянието и развитието на здравните и образователните услуги в общината;

За допълване и разширяване на предложения набор от индикатори към общинския план за развитие може да се ползва системата от индикатори, създадена към Националната стратегия за регионално развитие. Данните за самото оценяване следва да са редовни (официализирани), верифицирани, релевантни (в съответствие) и прости. Това налага да се осъществява периодична координация и съвместен обмен на информация между общинска администрация Велико Търново и регионалната статистика за набиране и анализиране на текущи данни и информационни източници.

Изготвянето на **оценки** за въздействието на общинския план за развитие включва:

- Кмета на Общината със Заповед създава група за наблюдение на ОПР, която :
 - ❖ разглежда и утвърждава индикаторите за наблюдение на изпълнението на плана ;
 - ❖ периодично извършва преглед на постигнатия напредък;
 - ❖ разглежда резултатите от изпълнението на мерките и степента на постигане на целите ;

- ❖ разглежда резултатите от междинната оценка , ако такава е възложена ;
 - ❖ разглежда предложенията за преразпределение по мерките ;
 - ❖ прави предложения за изменение на плана , с цел подобряване на неговото изпълнение.
- **Предварителна, междинна и последваща оценка.** Тази оценка включва: оценка на ефективността и ефикасността на използваните инструменти и ресурси за изпълнението на стратегията; оценка на общото въздействие върху социално-икономическата обстановка в областта; анализ на факторите при изпълнението на стратегията; оценка на степента на постигане на целите и устойчивост на резултатите; изводи относно същността и начина на прилагане на съответната политика за регионално развитие.

XI.4. Актуализация на общинския план за развитие

Необходимостта от формиране на определени правила за актуализация на ОСР произтича от обективния процес за усъвършенстване на регионалното развитие, от динамично настъпващите социално-икономически и екологически изменения на процесите в територията на областта. Самият процес на актуализация на стратегията е пряко обвързан със системата за наблюдение, оценка и контрол на изпълнението ѝ.

Обхватът на актуализацията обхваща:

- Отразяване на настъпили промени в националната стратегия за регионално развитие;
- При съществени промени на макроикономическите и международните условия или свързаното законодателство;
- По отношение на промяната на разполагаемите ресурси или наличие/отсъствие на капацитет за изпълнението;
- Промени в предприеманите действия (обобщени мерки и конкретни анализи, прогнози и стратегически намерения), допълване, обогатяване и доразвитие;
- Промяна на очакваните резултати, при ограничение, че това не се свърза с промяна на цели и приоритети.